

Perčić, Dino

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:

University of Split, Faculty of Civil Engineering, Architecture and Geodesy / Sveučilište u Splitu, Fakultet građevinarstva, arhitekture i geodezije

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:123:459205>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-29**

Repository / Repozitorij:

[FCEAG Repository - Repository of the Faculty of Civil Engineering, Architecture and Geodesy, University of Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

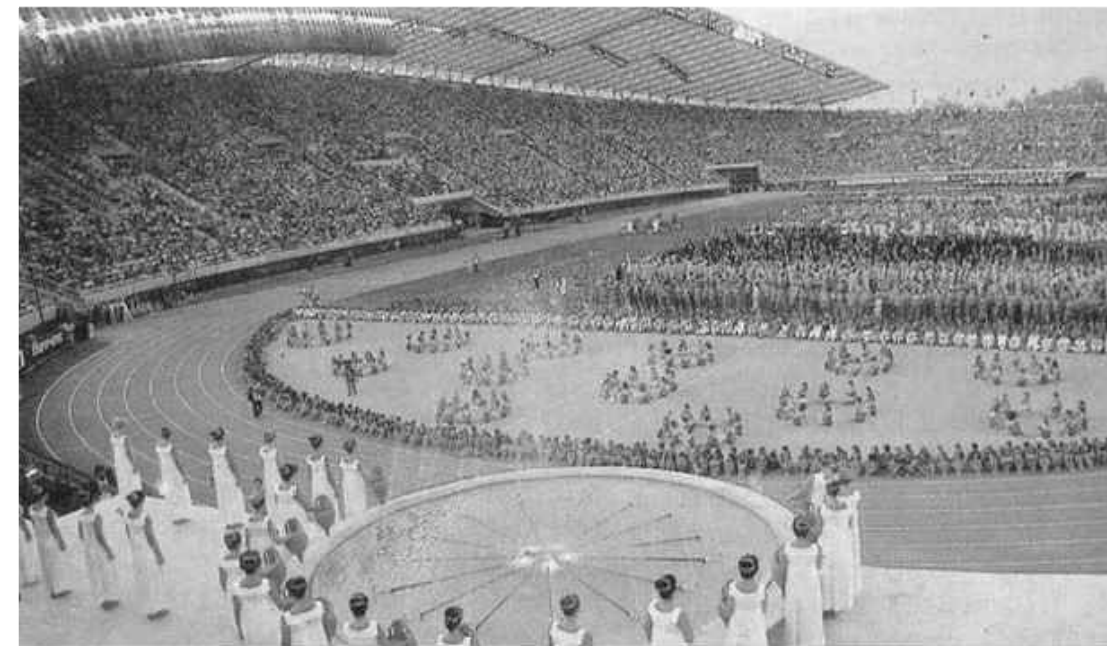
Duška Boban - Koteks Gripe, 2016

01 MIS kroz SPLIT, SPLIT kroz MIS

- 02 O definiciji igara i srazu zemalja sudionica
- 03 Sinkretizam politike i sporta
- 03 Mediteranske igre u kompleksnom mediteranskom prostoru
- 04 Mediteranske igre i početak krize
- 05 Titova uloga i visoki gosti igara | Organizacijska struktura
- 06 Trajno nasljeđe vizualnih, dizajnerskih rješenja
- 07 Infrastrukturni projekti i javni sadržaji
- 09 Poljudski stadion : memorija na točku prijepora
- 10 "Svi putevi vode u Koteks"
- 11 Konzumerizam kao "agenda" 20/1. stoljeća
- 12 Koteks - Gripe : anonimna javna anketa / prosinac 2016.
- 15 Valorizacija moderne arhitekture i problemi zakonodavstva
- 16 Koteks : budućnost ?

17 noviKo(n)teks(t)

- 18 Split - iz tranzicije u rješenje
- 18 Evolucija radnog prostora
- 19 Coworking kao model budućnosti
- 22 Ključne vrijednosti coworking-a
- 24 Arhitektonsko urbanistička analiza | koncept
- 33 situacija | mjerilo grada 1 : 5 000
- 34 tlocrt krova - postojeće 1 : 500
- 35 tlocrt krova - projektirano 1 : 500
- 36 rastvorena aksonometrija
- 37 razina 31.50 + zoom 1 : 500
- 40 razina 36.00 + zoom 1 : 500
- 43 razina 40.00 + zoom 1 : 500
- 46 razina 44.00 + zoom 1 : 500
- 49 razina 48.00 + zoom 1 : 500
- 51 razina 52.00 + zoom 1 : 500
- 53 presjek 1 - 1 1 : 250
- 54 presjek 2 - 2 1 : 250
- 55 presjek 3 - 3 1 : 250
- 56 presjek 4 - 4 1 : 250
- 57 presjek 5 - 5 1 : 250
- 58 presjek 6 - 6 1 : 250
- 59 presjek 7 - 7 1 : 250
- 60 x-ray presjeci 1 : 1 000
- 61 pogled istok
- 62 pogled jug
- 63 pogled zapad
- 64 prostorni prikazi
- 70 literatura

ceremonija
otvaranja VIII.
Mediterranskih
igara Split 1979.

<

SPLIT kroz MIS, MIS kroz SPLIT | U to vrijeme Miljenko Smoje, kroničar Splita, novinar i putopisac, napisao je u humorističnom komentaru kao mali Marinko pod naslovom 'Razjecani grad' :

“Ovo se, judi moji, veliki mirakuli događaju u našem gradu, gledamo i ne virujemo i svima nan se pari da sanjamo, da je ovo san, koji će se raspršiti kad se probudimo ...

Zaista, bili su to dani snivanja jednog boljeg vremena, razvoja Splita, nade u budućnost premda se veliki meštar u 'Čakuli' u Nedjeljnoj Dalmaciji, baš u trenucima masovnog euforičnog raspoloženja; dakle kad se Split baš doimao kao "rascvala grana, sunčani lipi cvit Mediterana", zapitao pod naslovom 'Grišne misli uz veliku feštu' :

“ Kad fešta završi, očemo li se vratiti di smo bili, karat se u šta smo i zašto milijarde potrošili oli ćemo zaista napraviti veliki korak naprid? Sve to samo o nan ovisi ... “

raspored održavanja natjecanja Mediteranske igre Split
rujan, 1979.

Mediteranske igre su međunarodno sportsko natjecanje koje se održava svake četiri godine, pri čemu države koje se natječu moraju biti dio sredozemne civilizacije - "regionalno sportsko natjecanje koje se odvija u skladu s pravilima olimpijskih igara". Natjecanje je predložio *Muhammed Taber Pasha*, predsjednik Egipatskog olimpijskog odbora, za vrijeme Ljetnih Olimpijskih igara 1948. godine. Prvo izdanje Mediteranskih igara održano je 1951. godine u Aleksandriji, jednom od najvećih egipatskih gradova. Tijekom prvih deset godina postojanja, Mediteranske igre (1951. - 1991.) su održavane godinu prije Ljetnih Olimpijskih igara, a od 1991. godine donijela se odluka o promjeni termina održavanja Igara : koje se od tada održavaju godinu nakon Olimpijskih igara. Igre često zvane Mediteranska Olimpijada, organizirane svake četiri godine, imaju ugled najvažnijeg sportskog događaja na Sredozemlju.

Igre se održavaju pod vrhovnim tijelom *IOC*-a (hrv. *Međunarodni olimpijski odbor*), a spadaju pod nadležnost Grčkog olimpijskog odbora u sklopu priprema za Olimpijske igre. Sjedište Odbora Mediteranskih igara je u Ateni, a tajnik je obavezno Grk. Obveza da je Grčka glavna država Mediteranskih igara način je zahvale zbog iznimnog truda koji je tadašnja grčka vlada uložila u osnivanje Mediteranskih igara.

Prvi pokušaj da Split dobije organizaciju Mediteranskih igara dogodio se 1971. godine u Izmiru. Iako je kandidatura u toj prilici odbijena, već četiri godine nakon toga Split se odlučio za novi pokušaj. U konkurenciji s Casablancom odnio je pobjedu na glasovanju u omjeru 16 : 9 te tako dobio organizaciju natjecanja.

Iako je tadašnji značaj Mediteranskih igara u sportskom svijetu u mnogome nadmašivao njihov današnji status, ozbiljnost kojom je grad Split pristupio organizaciji tog natjecanja ukazivala je na činjenicu da su one poslužile kao odličan povod za mnogo veće investicije i sagledavanje cjelokupne gradske, sportske, komunalne, prometne, tehnološke i kulturne infrastrukture. Spomenute investicije u konačnici su i bile omogućene potpisivanjem "Društvenih dogovora o financiranju MIS-a" tijekom 1976. godine, u kojima je usvojen načelni prijedlog gradskih čelnika da se financiranje MIS-a podijeli na tri jednaka dijela između Grada Splita, Socijalističke Republike Hrvatske i SFR Jugoslavije. Taj dogovor, koji je bio temeljni preduvjet za pokretanje investicija, doveo je do toga da su VIII. Mediteranske igre u Splitu bile jedne od najuspješnije organiziranih Mediteranskih igara uopće. Pri tome je važno naglasiti da je do tada Split bio uvjerljivo najmanji grad koji se prihvatio organizacije.

M. Šviderski :
Mediteranske igre

V. Vidak : VIII.
Mediteranske igre

pogled na
Split iz zraka,
1978. godina

Split, baš kao i ostala mjesta odvijanja natjecanja doživio je infrastrukturnu renesansu, što i jest bio dugoročni cilj takve manifestacije. Ipak, medijski dobro popraćena politička dimenzija MIS-a bila je nadređena samom sportu, što potvrđuje retorika tadašnjega tiska, posebice feljtona, koji su retrospektivom na prethodne Igre nesvjesno upućivali na negativnu političku nadređenost sportu i kronične probleme među sredozemnim državama, ali i svakodnevnih novinskih vijesti koje su kroz promociju Igara promovirale i politiku države domaćina. Promatrajući iz više perspektiva, s lokalne, republičke, savezne ili međunarodne razine, politički su dužnosnici bili inkorporirani u sama organizacijska tijela, pri čemu su i financiranje i odluka o održavanju Igara ovisili upravo o njima. Osvrt na intervjue te citirane izjave političkih dužnosnika, veličanje Tita i jugoslavenske politike kroz novinske vijesti, jasno pokazuje da je prvenstveni cilj Igara bio politički, odnosno utvrđivanje međunarodnoga položaja Jugoslavije na Sredozemlju u trenutku kada je ona, unatoč unutarnjem političkom neskladu, jedina mogla organizirati takvu sportsku manifestaciju.

SINKRETIZAM POLITIKE I SPORTA

Politička dimenzija Olimpijskih, te svih regionalnih igara, neizostavan je element sporta, zbog čega ju je moguće pratiti iz više perspektiva. Tijekom Mediteranskih igara u Splitu politika je bila inkorporirana od lokalne do međunarodne razine, a vremenski je možemo promatrati od same ideje organizacije, uzmemo li u obzir infrastrukturno naslijeđe, pa sve do današnjih dana. Povezanost politike i sporta među teoretičarima izaziva različite stavove prema tom odnosu, no indikativna je njezina nadređenost samom sportu.

Iz sociološke perspektive s početka ovoga stoljeća najveći je problem u kontinuiranom upletanju političkih ideologija tijekom prošloga stoljeća (pa sve do danas), a u stalnom sučeljavanju s načelima olimpizma, kao politički dekontaminiranom pokretu, oslobođenom za neutilitarno razigravanje i nadmetanje pojedinaca i naroda. No nepobitna je činjenica, kako kaže sociolog Zoran Zugić, o uzajamnoj potrebi i ovisnosti politike i sporta, pri čemu vrhunski sportski događaji ne mogu uspjeti bez "profesionalno vodene sportske politike". Zugićev prethodnik i suvremenik Mediteranskih igara u Splitu Srđan Vrcan uvodi i element obostrane degradacije, u kojoj sport i politika obostrano gube kada "sport kao sredstvo politike služi ostvarivanju političkih ciljeva". Vrcan napominje da je bitno da se sve ono što se događa oko sporta i sportskih manifestacija promatra kao simptom i indikator nekih širih društvenih stanja i spleta društvenih odnosa koji su sasvim "nesportske i izvan-sportske naravi". S obzirom na Vrcanovu konstataciju, nemoguće je sagledavanje Mediteranskih igara u Splitu s vremenskim odmakom bez makar bazičnog upoznavanja i rekonstrukcije onodobnog političkog konteksta.

Tito na otvaranju MIS-a u svečanoj loži s visokim dužnosnicima (s lijeva na desno: Michael Morris, lord Killanin, Josip Broz Tito, Stane Dolanc)

Budući da veliki sportski događaji zahvaćaju cijele nacije poput groznice, tako da svakodnevni život zapada u košmar i jedva postoji bilo kakva druga tema razgovora, Christian Graf von Krockow naslućuje da je zloupotreba sporta vidljiva u trenucima "kada režimi moraju odvratiti od tlačenja i kompenziranja nesigurnosti". Tako su i uoči i tijekom Mediteranskih igara u Splitu novinske stupce i televizijske ekrane ispunjavale vijesti o toj sportskoj manifestaciji - u vremenu krupnih događaja od međunarodnog političkog značaja poput sastanka u Havani, bolesti Josipa Broza Tita i nadolazeće ekonomske krize. Sport je sastavni dio političke kulture upravo u trenutku kada 'mi' identifikacija zahvaća i masu građana i političku elitu. Tu konstataciju isticanja homogenizacije može se oprijemiti izjavama tadašnjega člana Predsjedništva Centralnoga komiteta SK Jugoslavije i predsjednika Jugoslavenskoga odbora 8. mediteranskih igara Stane Dolanca uoči MIS-a u kojima je samo Jugoslavija bila sposobna na sebe preuzeti organizaciju igara, kao i pozdravnim govorom Josipa Broza Tita na svečanom otvaranju, odnosno prilikom odlaska s igara.

Premda su često ciljevi i rezultati tih pojava nacionalni prestiž u negativnom kontekstu, rasne diskriminacije ili političke kombinacije, Mediteranske igre u Splitu nisu zabilježile takve slučajeve. Izuzmemo li pojave u kojima je sport instrument nezdrave međunarodne politike, on je svakako svojevrsan njezin čimbenik; gdje "politika ne može učiniti ništa ili vrlo malo ili vrlo sporo, sport to čini neposredno i često puta vrlo efikasno".

Može se zaključiti da je sport oduvijek, pa tako i tijekom Mediteranskih igara u Splitu, bio neizostavan dio državne politike, pri čemu je bio pod tim utjecajem, ali i utjecao "svojim humanim i etičkim karakteristikama na nacionalnu politiku zemlje". Kako su Igre odigrale značajnu ulogu u politizaciji svih radnih ljudi i građana, zaključeno je da će splitsko iskustvo koristiti na jugoslavenskom planu u smislu organizacije, timskog rada i solidarnosti, čime je pozitivna politizacija igara kao sredstva obuhvatila samo stanovništvo radi dugoročnih ciljeva. Najizravniji dokaz o utjecaju politike na Mediteranske igre u Splitu izjava je Stane Dolanca: "Mi danas živimo u vremenu kada apsolutno moramo biti svjesni toga daje i sport sastavni dio politike, da se i kroz sport može - negdje posredno negdje čak neposredno - utjecati na političke tokove". Potvrđujući postojanje problema među mediteranskim zemljama, Dolanc je, ne jamčeći njihovo rješavanje kroz Mediteranske igre, smatrao da to može samo pozitivno utjecati. Tako su na samom početku po nazočnosti visokih gostiju iz zemlje i inozemstva te brojnim razgovorima o višestrukoj međunarodnoj suradnji zemalja Sredozemlja Igre dobile očekivani politički karakter.

MEDITERANSKE IGRE U KOMPLEKSNOJ MEDITERANSKOM PROSTORU

U razdoblju odvijanja igara u Splitu Sredozemlje je opterećeno sukobima o kojima se raspravljalo u Havani - napadom Sovjetskoga Saveza na Afganistan kao i kroničnim sukobima na Bliskom istoku. Kao prostor "regionalnih proturječnosti" koji povezuje Iberski poluotok na zapadu i "oštrim sukobima razorenu arapsku izraelsku obalu" na istoku te europski jug i afrički sjever, Sredozemlje je, kao poprište različitih i suprotnih interesa, potvrđivalo iznimno značenje u tadašnjim međunarodnim odnosima.

Sučeljavanje članica Zapadnoga i Istočnoga bloka, nesvrstanih, financijski siromašnih i naftom bogatih zemalja, tursko protivljenje ulasku Grčke u Europsku ekonomsku zajednicu, ciparsko pitanje o razgraničenju epikontinentalnoga pojasa u Egejskom moru, bili su samo dio otvorenih problema na prijelazu 1970-ih u osamdesete. Uzmemo li u obzir blizinu tradicionalnih žarišta - Bliskoga istoka, konflikte Sirije, Libanona, Egipta i Izraela, kojima je više od pedeset posto državnoga proračuna izdvajano za oružje sama atmosfera u vrijeme igara u Splitu, imajući u vidu tek završen sastanak u Havani, bila je veoma napeta. Ekonomske i političke razlike i razmirice iščitavaju se i u tadašnjim feljtonima uoči igara, odnosno retrospektivi dotadašnjih igara.

Prisjećanjem na Mediteranske igre održane 1975. u Alžiru, koje su do tada okupile najveći broj sportaša u svojoj povijesti, naglašeno je "kako ne treba zaboraviti da se među mediteranskim zemljama nalaze države različitih civilizacija, rasa, religija, društvenih uređenja i vanjskopolitičkih opredjeljenja". U razdoblju alžirskih igara bio je aktualan ugovor o ujedinjenju Tunisa i Libije, "zajedništvo u tim razlikama bile su želje svih naroda, a Igre su bile njihova karika". Sukobi su se međutim uvukli i na borilišta, pa je tučnjava egipatskih i libijskih nogometaša na samoj utakmici spriječena tek policijskom intervencijom. "Politika se i ovaj put uplela u sport, a samo godinu dana ranije dvije prijateljske susjedne zemlje bile su u otvorenom sukobu." Vratimo li se četrnaest godina, u vrijeme odvijanja III. Mediteranskih igara u Beirutu, u zemlji "koja se još nalazila u građanskom ratu", bajkovito i istovremeno apsurdno zvuči izjava da su "nakon što su u rujnu 1958. godine Libanon napustili američki marinci, već početkom listopada 1959. godine, kako je to bilo predviđeno, Igre otvorene, a svi sudionici bili su iznenađeni divnim, novim sportskim objektima". Zanimljivo je da i na II. mediteranskim igrama u Barceloni zbog Franco-va režima iz političkih razloga nije, primjerice, nastupila Jugoslavija.

Z. Zugić :
Sociologija sporta

S. Vrcan :
Ponovno o sportu i politici

C. Graf von
Krockow : Sport, društvo, politika

A. Skataretiko :
Drug Tito i Mediteranske igre

MISkrozST

noviKo(n)teks(t) | dino perčić
DIPLOMSKI RAD

A. Skataretiko :
MIS je dijete Splita

F. Cetinić :
Međunarodni položaj Mediterana

zemlje sudionice
Mediteranskih igara kroz godine

M. Šviderski :
Mediteranske igre

dino perčić | noviKo(n)teks(t)
DIPLOMSKI RAD

STkrozMIS
03

Četvrte Igre u Napulju 1963. obilježio je završetak osmogodišnjega alžirskog ustanka i njegova nezavisnost, a Tunis je napustio i posljednji francuski vojnik. Ipak, osvrtno na konferenciju vođa nesvrstanih u Beogradu dvije godine prije napuljskih igara, zaključeno je da su Mediteranske igre dobile posebno značenje "*koje premašuje sam sportski karakter*". Suprotnosti država sudionica splitskih igara bile su očite, ali je stanje napetosti na Sredozemlju zadržalo *status quo*. Za razliku od Italije, Francuske i Monaka, "uglednog poslovnog centra i meke turizma", Turska je, "*želevći pokazati simpatije prema predsjedniku Titu i prema jugoslavenskom narodu*", doplovila brodom s dvjesto pedeset simpatizera unatoč što u posljednje vrijeme oskudijeva s devizama.

službeni plakati
Mediteranskih
igara Split 1979.

gimnastika,
biciklizam,
nogomet,
košarka,
atletika

Simbioza politike i sporta uoči MIS-a na međunarodnoj je razini bila pozitivnoga predznaka, što su najbolje dokazali višegodišnji programi sportske suradnje Tunisa i Jugoslavije, koji su uz međunarodne sportske susrete predviđali i razmjenu sportskih stručnjaka. Paralelno je slične odnose Jugoslavija imala i s Alžirom, organizacijom međusobnih sportskih susreta i razmjenom stručnoga kadra.

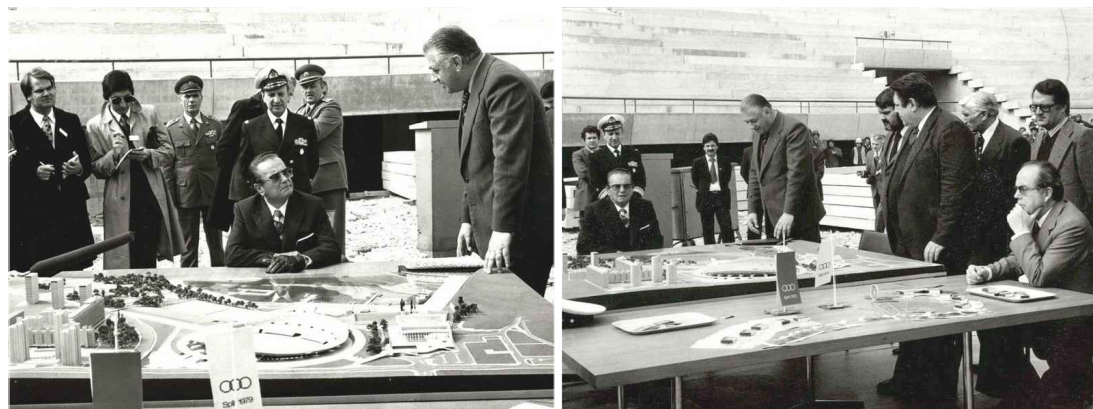
MEDITERANSKE IGRE I POČETAK KRIZE

Iako su uoči Mediteranskih igara u Splitu smrt Edvarda Kardelja, kritično zdravstveno stanje Josipa Broza Tita te započeta ekonomska kriza bile indikativne, o njima se javno nije izravno govorilo. Tu činjenicu u jednom intervjuu iz prosinca 1979. iznosi i Dušan Bilandžić u povodu publiciranja njegove '*Historije SFRJ*', ističući da su jugoslavenske "*političke prilike i neprilike takove da se o sudovima koje iznosim danas još ne može ili ne želi javno govoriti, čeka se vremenska distanca*". Poštujući vremensku distancu, dva desetljeća poslije Bilandžić je konstatirao da je krajem svojega života Tito bio svjestan umiranja njegova djela zajedno s njim, potvrđujući to fragmentom dijaloga između Tita i Svetozara Vukmanovića. Na Vukmanovićeva pitanja "*što je s Jugoslavijom? što je s Partijom?*" Tito je negirao postojanje i jednoga i drugoga. U spomenutom intervjuu Bilandžić je jasno naglasio dvije krajnosti federalizma - jednu kao pritisak određenih strana prema unitarizmu, a drugu s težnjom prema što većoj samostalnosti republika i pokrajina, smatrajući situaciju u društvu mirnom, a ne stabilnom. Poslije govoreći, Bilandžić objašnjava tu mirnu situaciju definirajući je razdobljem stagnacije. U drugoj polovini sedamdesetih "*dinamika je prešla u stagnaciju - čekala se Titova i Kardeljeva smrt. Mase i elite bile su svjesne nove velike, a ne određene prekretnice*".

D. Bilandžić :
Hrvatska moderna
povijest

D. Bilandžić :
Hrvatska moderna
povijest

Josip Broz Tito i
Ante Skataretiko
na predstavljanju
sportskih objekata;
još nedovršeni
stadion Poljud

Unatoč spomenutoj situaciji, vidljivo je da problemi unutarnje jugoslavenske politike nisu imali utjecaja na organizaciju i održavanje Mediteranskih igara u Splitu, odnosno na njezinu vanjsku politiku. Budući da su Igre imale osobito izraženo unutrašnje političko, a zatim i šire međunarodno značenje, njima su prisustvovali brojni međunarodni dužnosnici. Tako su i po nazočnosti visokih gostiju iz zemlje i inozemstva i njihovim razgovorima o međusobnoj višestrukoj suradnji sredozemnih zemalja na samom početku dobile i političku dimenziju, kada su definirane kao "*krupna društvena, sportska i politička manifestacija koja odražava našu jugoslavensku zajednicu ravnopravnih naroda i narodnosti, naš socijalistički samoupravni sistem i odanost njenih ljudi politici mira, nezavisnosti i prijateljstva. I Titu!*".

Deset dana prije početka igara, dokazujući snagu jugoslavenske vanjske politike, Stane Dolanc istaknuo je : "*Mislim da je politički trenutak takav da je samo Jugoslavija, u ovom času, mogla biti organizator tih igara*". Vjerujući da ni jedna druga mediteranska zemlja ne bi bila u stanju u tom političkom trenutku organizirati Igre iz tada poznatih razloga, priznao je postojanje poteškoća, ali ipak prevladanih baš zato što Jugoslavija i njen Predsjednik imaju takvu ulogu na međunarodnom planu. Gledajući s vremenskim odmakom, Titovi posjeti Sovjetskom Savezu, Sjedinjenim Američkim Državama, nesvrstanim i zapadnim zemljama dokazuju da je njegov angažman u svjetskim poslovima bio čak i veći nego u zemlji, pri čemu su splitske Igre bile još jedna karijera u njegovu međunarodnom uspjehu. Jedna od bitnih odrednica međunarodne politike iz perspektive s kraja sedamdesetih godina bila je njezina mediteranska dimenzija s ciljem, kako kaže Mihajlo Javorski, "*pretvaranja mediteranskog mora u more mira i slobode među zemljama Mediterana*".

"... dolasku predsjednika Tita u svečanu ložu novoizgrađenog stadiona na čijim je tribinama stajalo više od pedeset tisuća ljudi, oduševljeno klicalo i aplaudiralo velikanu mira, poslije još jedne njegove povijesne misije na samitu nesvrstanih u Havani, odakle je gotovo izravno i suprotno savjetima liječnika, došao u Split da otvori Igre.

S obzirom na njegovu očekivanu smrt, koja je uslijedila sedam i pol mjeseci nakon otvaranja igara, njegova je misija u Havani, prema pisanju medija, imala pozitivni predznak. "*Nikada dosad skup šefova država i vlada nije bio tako dug, polemičan, složen i težak kao ovaj u Havani (...) toliko onih koji su pre sastanka i sve do njegovog završetka proricali njegov neuspjeh, čak i raspadanje pokreta*".

Budući da ga je kao jednoga od osnivača nesvrstanih tridesetak izaslanstava u Havani ocijenilo najzaslužnijim za pozitivan ishod, usvojena je i posebna rezolucija kojom su nesvrstane zemlje odale počast Josipu Brozu Titu za njegovu aktivnost u pokretu. Uzimajući u obzir polučeni uspjeh u Havani, u Titovu se pozdravnom govoru pri svečanom otvaranju igara ističu rečenice o međusobnom druženju, prijateljstvu i boljem upoznavanju u kojem će Igre "*mного značiti za daljnje zblizavanje naroda na ovom području za koje svi želimo da postane trajna zona mira i uspješne suradnje. A to bi onda bio i veliki doprinos mediteranskih zemalja u stvaranju mira u svijetu uopće*". Izdvojimo li jednu Titovu misao izrečenu u sklopu njegova govora u Havani, primijetiti ćemo sličnost s rečenicama pozdravnoga govora : "*S gledišta učvršćivanja mira i sigurnosti u Europi i svijetu oblast Mediterana zauzima značajno mjesto. U pretvaranju Mediterana u zonu mira i suradnje sve mediteranske zemlje treba da sudjeluju ravnopravno u duhu odredaba završnog akta iz Helsinkija i stavova Pete konferencije nesvrstanih zemalja u Kolombu*".

"Igre djelo krase",
S. Dalmacija '79.

M. Javorski :
Mediteran i vanjska
politika SFRJ

"Takmičenje i
zblizavanje - riječ
predsjednika Tita",
S. Dalmacija '79.

ceremonija
otvaranja igara

rujan, 1979.

"Sport
prijateljstvo mir",
S. Dalmacija '79.
>

Uspoređujući uprtost očiju svjetske javnosti na Konferenciju u Havani s uprtošću očiju većega dijela svijeta na splitske Igre, definirao ih je kao manifestaciju sa širim političkim značenjem i prezentacijom "jugoslavenske gostoljubivosti (...) jer ne branimo samo lokalni (misleći na infrastrukturu) i sportski, nego jugoslavenski i politički obraz ". Stoga je izjava Dolanca netom nakon završetka Igara o Jugoslaviji kao idealnom mjestu za susrete zemalja koje žive u različitim društvenim sustavima, a među kojima postoje različiti konflikti, samo potvrda prethodne izjave i oslanjanje na element jugoslavenske politike - " Mir i prijateljstvo na Sredozemlju. "

sastanak Josipa
Broza Tita i Fidela
Castra u Havani

kolovoz, 1979.
>

TITOVA ULOGA I VISOKI GOSTI IGARA

A. Skataretiko :
Drug Tito i
Mediteranske igre
>

Formalni, ali ključni čin u organizaciji bilo je Titovo prihvaćanje pokroviteljstva nad Igrama, koje je - " pridonijelo mnogo, ne samo ugledu Igara u Jugoslaviji i u svijetu već i nama neposrednim organizatorima pomoglo bi da se ubrza rad na pripremanju Igara ".

govor Josipa
Broza Tita na
ceremoniji
otvaranja
Igara

rujan, 1979.
>

Josip Broz Tito prilikom svog dolaska u Split, 24. travnja 1978., naglašava "da sportski susreti pridonose boljem upoznavanju i razumijevanju među narodima svijeta", apelirajući na maksimalni angažman Jugoslavije kao organizatora. Prilikom posjeta gradilištu stadiona Poljud 11. ožujka sljedeće godine istaknuo je "da ćemo biti dostojan domaćin sportašima i drugim gostima iz četrnaest zemalja među kojima je i devet nesvrstanih".

A. Skataretiko :
Drug Tito i
Mediteranske igre

"Oko 200.000
razdraganih ljudi
pozdravilo Tita"
S. Dalmacija '79.
>

Na otvaranje Igara u zanosu i euforiji pod visokim zastavama MIS-a bili su podignuti transparenti : *Tuđe neće mo, svoje ne damo, Tito-Narod-Armija* koji su stajali uz bok s transparentima MIS-a : *MIS - Mladost - Prijateljstvo*. Otvaranju Igara, koje je bilo "kruna višegodišnjih opsežnih priprema i napora koje su uložili grad Split, Dalmacija, SR Hrvatska i čitava naša socijalistička samoupravna zajednica", prisustvovala su izaslanstva svih socijalističkih republika i pokrajina.

ORGANIZACIJSKA STRUKTURA

Imajući u vidu složenost i opsežnost posla oko organizacije Mediteranskih igara, organizatori su utemeljili više operativnih tijela zaduženih za pojedine sektore. Tako je Savezno izvršno vijeće 29. ožujka 1976. godine utemeljilo "Privremeni odbor VIII. Mediteranskih igara", koji je bio sastavljen od devet članova, na čelu s Antom Skataretikom. Zadatak Privremenog odbora bio je da u suradnji sa stručnom službom vrši pravodobne pripreme u izgradnji objekata i organizaciji Igara do konstituiranja stalnih tijela. Koordinacioni odbori također su osnovani u osam drugih dalmatinskih gradova i u kojima su se odvijali dijelovi MIS-a (Zadar, Sibenik, Trogir, Omiš, Makarska, Sinj, Supetar i Hvar).

zasjedanje 10
sjednica Izvršnog
komiteta VIII.
Mediteranskih
igara Split

12. travanj - 30.
svibanj, 1979.
<

Ključni moment zahvaljujući kojemu su Mediteranske igre iz temelja izmijenile lice grada, činjenica je donošenje Integralnog plana MIS-a.

" Na prvom sastanku Međunarodnoga komiteta Mediteranskih igara prihvaćena je disperzija Igara u osam gradova u Dalmaciji (Zadar, Sibenik, Trogir, Omiš, Makarska, Sinj, Supetar i Hvar). Kada se zna da su natjecanja održana u 25 športova sa 186 sportskih disciplina, onda se sam po sebi nameće zaključak što smo sve trebali organizirati i izgraditi, da bi se Igre uopće mogle održati. Zbog toga je odlučeno da se "Integralni plan MIS-a" hitno izradi kako bi se pored sportskih, predvidjela izgradnja kulturnih, gospodarskih i infrastrukturnih objekata. Da bi se na optimalan način riješio smještaj sportaša i gostiju, izgrađeno je naselje bungalova uz hotel Medena u Trogiru. Izvršena je dogradnja hotela Marjan, Belevue, Lav, izgrađen je novi hotel Alkar u Sinju. Od posebnog značenja na kulturnom i informativnom planu bila je obnova i proširenje HNK, izgradnja Centra RTV, kao i osnivanje poslovne zajednice ZERC na sistemu IBM računala. Prema Integralnom planu MIS-a od gospodarskih i infrastrukturnih objekata izgrađeni su: novi putnički terminal u zrakoplovnoj luci u Resniku, pomorsko-putnički terminal u gradskoj luci, modernizacija trajektnih vezova, Trgovačko-transportni terminal u Stobreču - prva faza. Probojem tunela kroz Marjan i zahvatima na cestovnim i željezničkim prijelazima uz denivelaciju željezničke pruge stvoreni su uvjeti za izgradnju kružne prometnice i rješavanje prometa u središtu grada, pretvarajući Rivu i Marmontovu ulicu u šetalište. Također je izvršeno niz zahvata na rekonstrukciji i izgradnji elektroprivrednih objekata i elektrodistribucijske mreže, značajnom poboljšanju u vodovodnom i kanalizacijskom sustavu i telekomunikacijama. Od izuzetnog značenja ne samo za građane Splita nego i susjednih općina bilo je preseljenje iz stare splitske bolnice u novu 28. 2. 1977., a stanje je bilo takvo da se moralo riješiti prije MIS-a.

<
A. Skataretiko :
MIS je dijete Splita

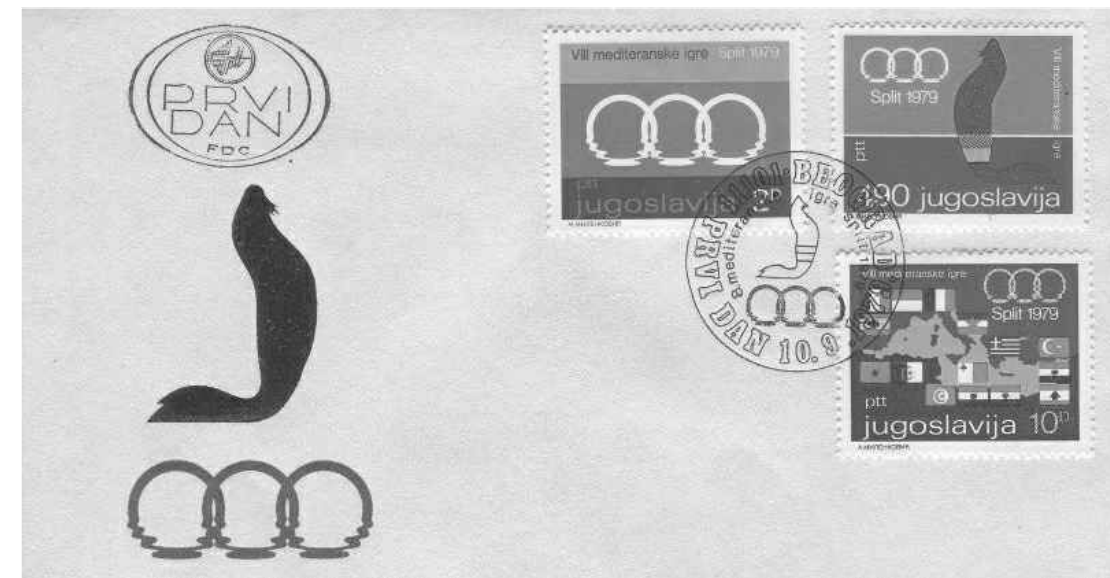
J. Miličić :
MIS je Splitu
dao klasu
>

U pozno proljeće 1969. godine nezadrživi je Miško Rađa, zajedno s pok. Zdravkom Draganjom i u pratnji mog zamjenika pok. Ivana Mimice, uletio u moju kancelariju u Općini s prijedlogom da se Split kandidira za organizaciju Mediteranskih igara. Začas smo se dogovorili jer u tome sam vidio mogućnost pokretanja pozitivnog raspoloženja građana u realizaciji ukupnog programa razvitka grada koji smo upravo bili donijeli. Za Igre su tada konkurirala dva grada: Split i Rijeka. Trebalo je osigurati primat. To smo uspjeli jednostavnim postupkom, uzimajući malo više slobode u donošenju odluka. Nakon sportskih foruma trebalo je dobiti podršku političkih razina u Republici te, jasno, posebno i suglasnost predsjednika države. Mediteranske igre povjerene su Splitu na sjednici Komiteta Mediteranskih igara u Alžiru 1975. god., a realizirane su u Splitu 1979. god. Operativno, MIS je realizirala administracija, s predsjednicima Vjekoslavom Vidakom i Antom Skataretikom na čelu. Ništa nismo imali. U vrijeme kad je bitka za Igre počela, grad Split nije imao ništa od potrebnih sportskih objekata, a i šira infrastruktura grada bila je vrlo limitirana. Mi smo išli u tu bitku duboko uvjereni da će se naći snage da grad, ali i uz pomoć šire zajednice, osigura sve potrebno za opsežnu izgradnju. Ta izgradnja, ali i velika sportska manifestacija, morala je ostaviti trajan pečat na ambicije i mogućnosti grada ubuduće. Sto je Split dobio s MIS-om? U području prometne infrastrukture Split je postigao izuzetno puno, Split je postao prometno protočan grad. Ključna je kvaliteta postignuta ukapanjem željezničke pruge grad - predgrađe, i to na razini dvokolosiječne pruge predviđene i za brzu gradsku željeznicu. Od iznimne je važnosti izvedba tunela "Marjan", čijom je izgradnjom kružna gradska prometnica dobila pun smisao. U gradskoj je luci stari carinski magazin pretvoren u moderno izdanje pomorsko - putničkog terminala za domaći i inozemni promet. Kompletiran je aerodrom u Kaštelima, osobito izgradnjom nove aerodromske zgrade za domaći i međunarodni promet, te je kompletirana navigacijska oprema. Rekonstruirana je Jadranska magistrala od Solina do blizu Kaštel Sućurca na razini "brze ceste" s četiri vozna traka. Prvi i jedini put nakon izgradnje 1965. god., Jadranska je magistrala od aerodroma do grada dobila novi habajući sloj. Dakle, temeljito se interveniralo u sve aktualne segmente prometa, što je bilo i ostalo izuzetno značajno. Temeljna su ipak bila ulaganja u izgradnju sportskih objekata bez kojih nije bilo zamislivo organizirati MIS. Izgrađen je moderan natkriven gradski stadion sa startnih 40.000 mjesta za gledatelje. Zbog svoje ljepote odmah je nazvan "Poljudska ljepotica", što služi na čast projektantu, izvođačima, ali u prvom redu gradu Splitu. Izgrađeni su izuzetno lijepi i funkcionalni plivački bazeni raznih veličina za plivanje, vaterpolo i skokove u vodu. Izgrađena je velika sportska višenamjenska dvorana "Gripe", ali i preadaptirana sportska košarkaška dvorana. Izgrađen je centar za streljačke sportove u Stobreču. Događen je i preuređen sportski stadion u Parku mladeži. Izgrađeni su i sportski objekti u "političkim disperzijama" u Makarskoj, Sibeniku i Zadru. Nikad bolje. Međutim, osim prometne i sportske infrastrukture, izuzetan je napor bio usmjeren na izgradnju potpuno nove zgrade Hrvatskog narodnog kazališta u Splitu. To je bio izuzetan napor kojim je MIS posebno pridonio osiguranju dijela pretpostavki za razvoj kulturnih djelatnosti u gradu, posebice kazališne. Ali da nije bilo MIS-a, tko zna kad bi se izgradio novi, moćni, moderno opremljeni radio i televizijski centar koji je Split energično uključio u svjetsku obitelj moderne elektroničke komunikacije. Ne treba ispustiti iz vida da je kao dio MIS "kompozicije" izgrađen i trgovački kompleks "Koteks" na Gripama, koji je u ono vrijeme bio visoki domet u organizaciji trgovačkih aktivnosti orijentiranih na širok krug kupaca. Ovo su opipljivi, najvažniji dosezi izgradnje za MIS. Još je niz važnih i manje važnih dostignuća u opremanju grada u pripremi za tu manifestaciju, no nije ih moguće sve nabrojiti. Prema općem mišljenju, to su bile najbolje i najtemeljnije organizirane Mediteranske igre. Od MIS-aje za stalno ostao amblem Igara, ali i pristup u obradi i prezentaciji rezultata. Na MIS-u je rođena suvremena obrada podataka za velike sportske manifestacije, koja je neposredno nakon toga našla polje široke aplikacije u organizacijama Olimpijada. MIS je bio inkubator i rasadnik u mnogim inicijativama. Organizatorima i realizatorima to je trajno priznanje. Split je ovo mogao jer je kao grad bio racionalno organiziran. Imao je institucije koje su sve te poslove mogle prihvatiti i realizirati. Split je imao izuzetan broj vrijednih i ambicioznih sportskih radnika. Posebno je imao armiju amaterskih sportskih zaljubljenika, bez kojih su nezamislive ovako velike i složene sportske manifestacije. MIS je sve ovo potvrdio i afirmirao. Sve ovo samo za sebe čini veliko bogatstvo grada.

Imajući u vidu sve navedeno, doista čudi izostanak relevantne i temeljite interdisciplinarnе rasprave o modernizacijskom potencijalu s jedne strane te kulturnoj, društvenoj i arhitektonskoj baštini Igara s druge strane.

>
J. Miličić :
MIS je Splitu
dao klasu

Važan segment svjetski prepoznata nasljeđa VIII. Mediteranskih igara čine vizualna dizajnerska rješenja. Na kompleksnom zadatku dizajna vizualnog identiteta radio je Tim za vizualne komunikacije Centra za industrijsko oblikovanje, na čelu s Borisom Ljubičićem kao art-direktorom. Za dizajn maskote, inspirirane ugroženom sredozemnom medvjedicom (Adrianom), odabran je renomirani slovenski dizajner Oskar Kogoj. Postignuto rješenje bilo je do te mjere kvalitetno da je Ljubičićev rad, koji je bio polazišna točka projekta, od tada postao službeni simbol Mediteranskih igara. Novi simbol Igara izravno se oslanjao na reinterpretaciju znaka Olimpijskih igara (Pierre de Coubertin, 1912.). Iz njegovih elemenata, triju pravilnih kružnica koje simboliziraju Aziju, Afriku i Europu u žutoj, crnoj i plavoj boji, deriviran je novi monokromni simbol, čiju je izvornu referencu lako dohvatiti, ali posjeduje svoju vlastitu autentičnost i rijetko viđenu konceptualnu čistoću. Iako je zapravo usvojen tek nakon triju uzastopnih natječaja, taj je znak nadišao okvir koji je za njega bio predviđen i postao trajnim službenim znakom svih Mediteranskih igara od tada do danas. Opseg cjelokupnog projekta osmišljavanja vizualnog identiteta Igara vidljiv je kroz širok raspon realizacija, koje uključuju serije plakata, zastave, signalizaciju, piktograme, knjige sportova, kalendare, medalje, akreditacije, računalnu animaciju, niz promotivnih materijala i urbane intervencije. Knjiga grafičkih standarda sastavljena i otisnuta tom prilikom, doživjela je više međunarodnih objava i referenca, a i danas ima legendarni status kao prvi priručnik grafičkih standarda u bivšoj državi. Nedavno postavljena izložba pod naslovom "Dizajn projekt: VIII. Mediteranske igre", koja je u organizaciji Hrvatskog dizajnerskog društva otvorena 2013. godine, iznova je reaktualizirala dizajnerska rješenja Igara i otvorila prostor za njihova nova čitanja.

Spomenute Igre su, bez imalo pretjerivanja, permanentno promijenile izgled i zacrtale daljnji razvoj Splita, poglavice iz arhitektonskog i prometnog aspekta, u vidu brojnih velikih zahvata i novonastalih vizura suvremenog grada te dodatno potenciranoj ukorijenjenosti sportskog fanatizma - karakteristika grada pod Marjanom koje do danas nisu znatno izmijenjene. Premda je paralele s današnjim Splitom postalo deplasirano povlačiti, iz vlastitog subjektivnog aspekta mogu tvrditi da je vizualna estetika provučena kroz Igre utjecala na estetski 'state of mind' ljudi koji su se tada nazivali Splićanima, danas točkasto raspoređenih po istoimenom gradu, Hrvatskoj i svijetu, kojih na formiranju identiteta današnjeg grada i onim pozicijama gdje bi trebali stajati gotovo da i nema. Ti popratni materijali, vizualni segmenti Mediteranskih igara na neki su način postali neslužbena kostimografija i uniforma prijeratnog Splita, nekih drugih, a danas često spominjanih vremena, koja su Splitu valjda trajno osigurala epitet sportskog šarmantnog grada, čije karakteristike danas sve rjeđe zadovoljava. Malo koje kućanstvo nije posjedovalo legendarnu Adrianu - stiliziranu sredozemnu medvjedicu i maskotu Igara, čija su se viđenja Splićanima i Dalmatincima pričinjavala do dana današnjeg. Privjesci za ključeve, kemijske olovke, figurice, blokovi, plakati i legendarne majice s raznoraznim aplikacijama znaka Igara bili su 'must-have' svake splitske obitelji, vječno se upisujući u kolektivnu memoriju i u fotografske albume.

pismo iz
Jugoslavije sa
simbolima
Mediteranskih
igara Split

1979. godina

<

<

I. Dorotić :
Igre koje su
promijenile Split

INFRASTRUKTURNI PROJEKTI I JAVNI SADRŽAJI

Kada je riječ o infrastrukturnim zahvatima i izgradnji javnih sadržaja zamišljenih u Integralnom planu MIS-a te dovršenih ili gotovo realiziranih objekata tijekom kratkog razdoblja, tek nešto dulje od dvije godine, neće biti pretjerano zaključiti kako je bila riječ o jedinstvenom i teško ponovljivom graditeljskom zahvatu. Zacrtni projekti težili su prije svega izgradnji sportske infrastrukture na kojoj su se trebala održavati natjecanja, zatim smještajnih kapaciteta, potom na polju prometnog i tehnološkog povezivanja i u konačnici na poljima razvoja kulturnih, javnih te stambenih sadržaja koji su trebali značajno podići kvalitetu življenja u gradu. Ključnu ulogu u izgradnji većeg dijela objekata imao je Urbanistički zavod Dalmacije.

SPORT |

Ozbiljna sportska infrastruktura u Splitu u cijelosti je izgrađena za potrebe Mediteranskih igara. Do tog razdoblja Hajduk je svoje utakmice igrao na neadekvatnom i polumontažnom 'Starom placu', a KK 'Jugoplastika' i vaterpolski prvoligaški klubovi 'Jadran', 'Mornar' i 'Pošk' svoje su utakmice odigrali na otvorenim bazenima i u maloj dvorani. U nepune dvije godine podignuta su i dovršena sva sportska borilišta, kojima su se po okončanju Igara do danas nastavili služiti svi splitski profesionalni klubovi. Svakako najvažniji, a ujedno i najreprezentativniji podignuti objekt bio je Gradski stadion na Poljudu – po projektu prof. Borisa Magaša. Kapacitet stadiona, koji je imao 20 ulaza, iznosio je s tribinama predviđenima za stajanje oko 50 tisuća mjesta. Uokolo stadiona su, uz spomenik galebu, simbolu Mediterana, postavljene montažne kućice za prodaju karata.

tek izgrađen
nogometni stadion
Poljud i sportski
centar Bazeni

rujan, 1979.

>

Kompleksa plivačkih bazena na Poljudu prof. Ive Antića podignut je uz stari poljudski samostan Sv. Ante, nešto sjevernije od stadiona, a obuhvaćao je natkrivene zatvorene bazene : 50-metarski s tribinama za 2 500 gledatelja, 33-metarski za 700 gledatelja i bazen za neplivače te otvoreni 33-metarski bazen s tornjem za skokove u vodu, s visine od 2.50 i 10 metara. Još 1983. godine, zbog činjenice da se kompleks nalazio na močvarnom tlu, došlo je do ulegnuća dvaju glavnih nosača tribina, zbog čega su bazeni zatvoreni, a krajem 1985. godine bili su sanirani te iznova otvoreni za javnost.

Na Gripama je izgrađena polivalentna, velika dvorana, arhitekata Živorada Jankovića i Slavena Rožića, dimenzija 33 x 57 m i kapaciteta od 4 200 do 9 000 gledatelja, ovisno o vrsti sporta, uz koju je mala dvorana dimenzija 27 x 44 m, s kapacitetom od 1 000 mjesta. Uz tu dvoranu, susjedna, postojeća dvorana KK 'Jugoplastika' (danas KK 'Split') adaptirana je i dograđena po projektu zaposlenika Urbanističkog zavoda Dalmacije. Jedini objekt koji nije do kraja završen, iako je bio priveden funkciji, odnosi se na stadion i klupski dom RNK Split. Oko postojećeg nogometnog igrališta na lokaciji 'Turska kula' obnovljena je atletska tartan staza, uz koju je izgrađeno i pomoćno igralište, a koje su projektirali Vuko Bombardelli i Slavica Bombardelli.

igrališta Atletsko
sportskog kluba
Split i 'Stari plac'

1979. godina

>

Dovršen je i projekt izgradnje Teniskog centra Firule - Zenta, iznad istoimenih uvala. U sklopu radova broj igrališta povećan je s dotadašnjih pet na osam terena, a glavno tenisko igralište preuređeno je u stadion kapaciteta 1 500 gledatelja te je izgrađena i nova klupska zgrada, po projektu Zarka Turketa. U konačnici, posljednji sportski objekt izgrađen za potrebe Igara bio je Centar za streljačke sportove u Stobreču, koji se sastojao od 50-metarskog i 25-metarskog streljišta.

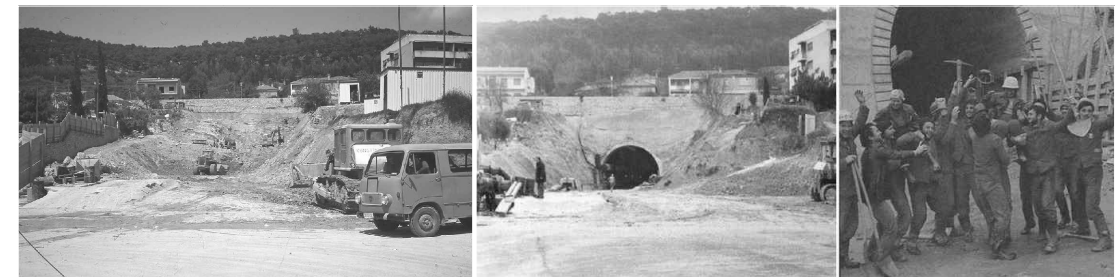

makete sportskih
objekata
izgrađenih u Splitu
za Mediteranske
igre : stadion
Poljud, kompleks
Koteks Gripe i
Bazeni Poljud

<

| INFRASTRUKTURA

Kao što je već spomenuto, zahvaljujući Integralnom planu MIS-a, infrastrukturna ulaganja u grad bila su znatno opsežnija od izgradnje sportskih borilišta, i to u tolikoj mjeri da je danas teško zamisliti kako je grad izgledao i funkcionirao prije spomenutih zahvata. Ključne investicije vezane uz pitanje prometa u gradu bile su ukopavanje željezničke pruge, u dužini od 1890 metara, koja je do tada dijelila grad na istočni i zapadni dio, s brojnim prijelazima, te proboj tunela kroz Marjan, u dužini od 840 metara.

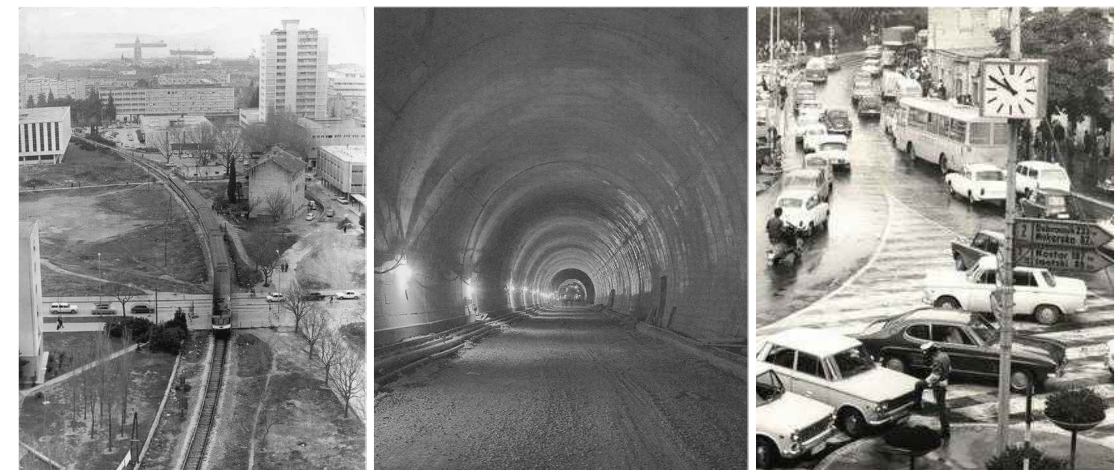

tunel Marjan, prije
i poslije probijanja
tunela

1979. godina

<

Tijekom radova na ukopu željezničke pruge položen je i novi kolektor za pročišćavanje otpadnih voda, zahvaljujući kojem su otpadne vode umjesto u akvatorij Vranjica otjecale u Brački kanal. Radovi na probijanju tunela dovršeni su u roku od 18 mjeseci, a iskopani materijal većim se dijelom iskoristio za izgradnju Lučice 'Spinut'. Uz dva kompleksna zahvata, za potrebe MIS-a grad je ušao u investiciju proširenja Zračne luke Split, izgradnjom nove putničke zgrade, rekonstrukcijom pomorsko-putničkog terminala, dok je u Stobreču je dovršena izgradnja prve faze Teretno-transportnog terminala; zahvaljujući kojem je s gradskih prometnica uklonjen promet teretnih kamiona.

ukopavanje
željezničke pruge
na današnjem
Trgu hrvatske
bratske zajednice
/ probijeni tunel
Marjan / promet
na splitskim
ulicama

1979. godina

<

S obzirom na povećane potrebe za sigurnim napajanjem električnom energijom novoizgrađenih objekata, poduzeti su i veliki zahvati na proširenju i modernizaciji prijenosne i elektro-distributivne mreže. Spomenuti radovi na rješavanju infrastrukturnih problema praćeni su ulaganjima u tehnološki razvoj, zahvaljujući kojima je izgrađen moderni Računski centar te je za potrebe Mediteranskih igara po projektu Frane Grgurevića izgrađen i moderni RTV centar, koji je omogućio direktno uključivanje Splita u širu televizijsku mrežu Hrvatske. Tako su omogućeni izravni televizijski prijenosi sportskih natjecanja.

prometni kolaps
na novoizgrađenim
splitskim cestama

80e godine 20. st.

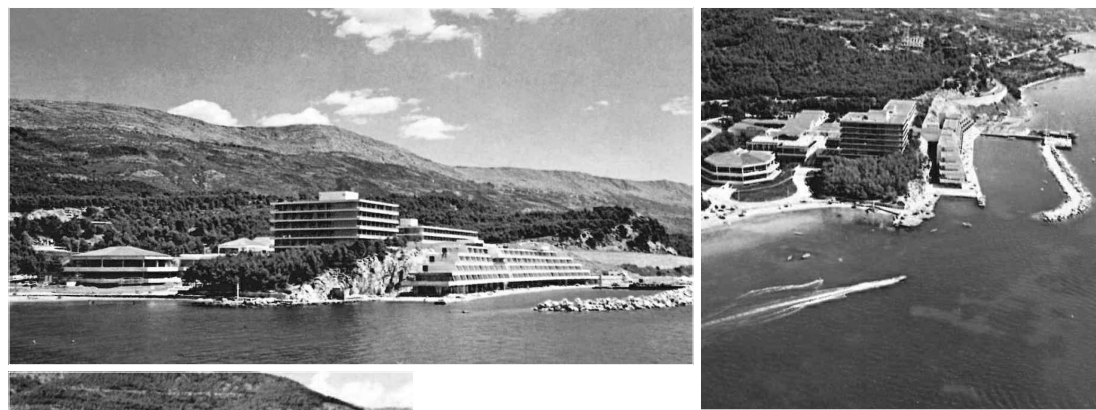

TURIZAM |

Zajedno s rješavanjem komunalnih, infrastrukturnih problema, tehnološkom modernizacijom i izgradnjom sportskih borilišta, poduzeti su i zahvati na proširenju turističkih, smještajnih kapaciteta, koji su također bili nužni za uspješno održavanje igara. Tako je uz hotel 'Lav' u Podstrani, podignuto apartmansko naselje 'Lavica', proširen je kapacitet hotela 'Medena' kraj Trogira, te obnova Hotela 'Belevue'. U konačnici, po projektu Lovre Perko- vića završena je i treća faza izgradnje Hotela 'Marjan', proširenjem kapaciteta te izgradnjom velike kongresne dvorane.

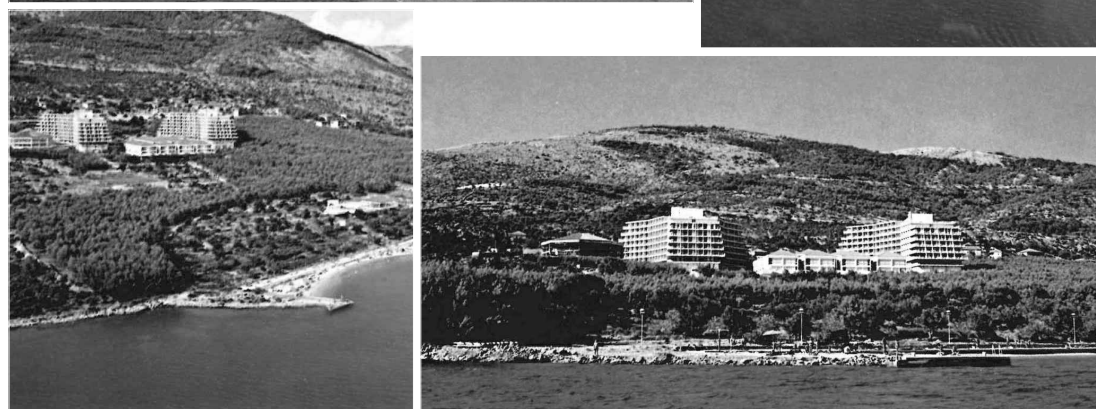
Hotel Lav

smještaj gostiju
igara i održavanje
natjecanja u
jedrenju

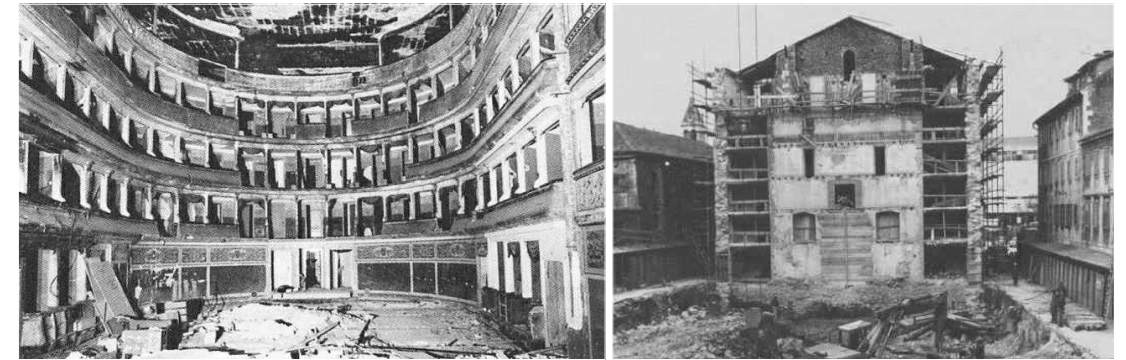
Hotel Medena

smještaj gostiju
igara i održavanje
natjecanja

KULTURA |

Iako su sva pobrojana ulaganja trajno utjecala na kvalitetnije gradsko življenje, činjenica snažne intencije k razvoju kulturne infrastrukture Splita ipak zaslužuje biti posebno istaknuta. Tako je u sklopu Integralnog plana tijekom 1978. i 1979. godine temeljito obnovljena zgrada Hrvatskog narodnog kazališta, stradala u požaru 1970. godine po projektu Božidara Rašice i Vere Maršić. Uz obnovu HNK-a, od 1977. do 1979. godine u prostoru nekadašnje stare bolnice 'Grad' na bastionu Cornaro pristupilo se temeljitoj obnovi i preuređenju zgrade u Muzej narodne revolucije, danas Galeriju umjetnina.

obnavljanje
Hrvatskog
narodnog kazališta
Split nakon požara
1970. godine

1978. - 1979.

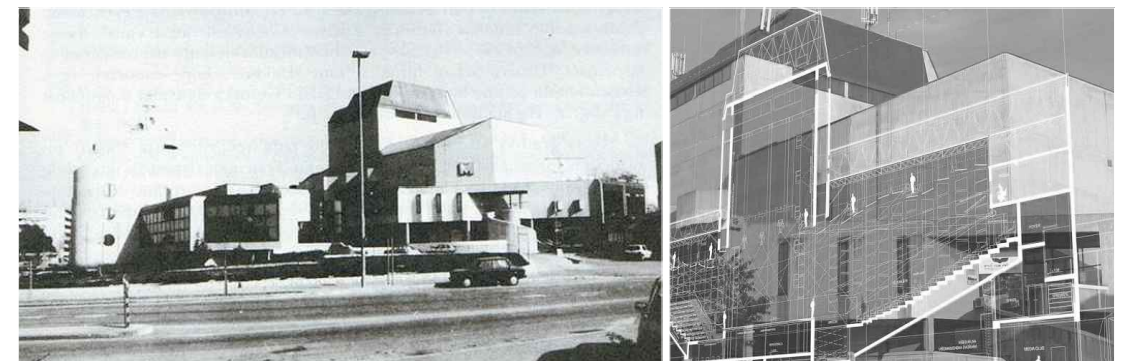
<

Posljednji projekt ulaganja u kulturu odnosio se na izgradnju Doma socijalističke omladine (današnjeg Doma mladih) - po projektu Frane Grgurevića. Ambiciozno zamišljena zgrada, značajnih prostornih kapaciteta s predviđenim dvama scenskim auditorijima - većim namijenjenim za koncerte, kinoprojeksijske te kongresne skupove i manjim predviđenim za dramske izvedbe, uz prostor disco-cluba, zbog financijskih problema dovršena je tek na razini grubih građevinskih radova. Tek u novije vrijeme zgrada se polako privodi svrsi po projektu Dinka Peračića i Mirande Veljačić iz Platforme 9,81, koji su taj prostor zamislili kao multimedijски centar s različitim funkcijama, i predstavili na ovogodišnjem arhitektonskom Biennalu u Veneciji s temom "Reporting from the front".

" Nikada dovršen projekt velikog kulturnog centra za mlade u Splitu, stajao je u trajnoj krizi financija i koncepta korištenja skoro 30 godina. Kao rješenje predloženo je stvaranje multimedijalnog centra s prostorima različitih funkcija. Umjesto jedinstvenog teatra model stalnih trupa, zamijenjen je pojedinačnim umjetničkim inicijativama i pokrenut je ciklus manjih investicija koje zgradu dovode u približno upotrebljivo stanje. Grandiozna zamisao transformira se u mjesto raznolike žive i urbane kulture.

D. Peračić,
M. Veljačić :
Projekt Dom
mladih u Splitu,
Jutarnji list, 2010.

<

Dom socijalističke
omladine (danas
Dom mladih)

1979. godina

projekt Dinka
Peračića i Mirande
Veljačić,
Platforma 9,81

<

Osvrnemo li se iz današnje perspektive na spomenuta ulaganja u kulturnu infrastrukturu, vidjet ćemo da su se sva tri projekta višestruko isplatila. S jedne strane obnovljena je središnja kazališna kuća, priveden je muzejskoj svrsi prostor stare bolnice, a ambiciozno zamišljeno novo središte avangardne kulture mladih ipak se u konačnici privodi izvornoj namjeni.

Istovremeno s ulaganjima vezanim uz Mediteranske igre, Split je doživio i vrhunac urbanističkog razvoja u duhu (post)moderne arhitekture jer je tada izgrađeno nekoliko gradskih kvartova ili značajnih objekata. Iako je nesporna činjenica da je takva graditeljska i razvojna ekspanzija jedinstvena u splitskoj povijesti, s malim izgledima da ikad bude nadmašena, veličina tog razdoblja, s posebnim naglaskom na visoke dosege (post)modernističke arhitekture, i dalje nije na pravi način predstavljena u široj kulturnoj javnosti.

" Može li uopće urbanizam, kao izvorno redotvorna disciplina s iskonskim ciljem razvoja i obrane javnog interesa, opstati i potvrditi svoj smisao u situaciji nedvosmislene političke podrške nesputanoj privatizaciji, preraspodjele nacionalnih dobara u privatnu korist i suspenzije većine kontrolnih mehanizama privatne nezajažljivosti. Ekonomski i etički laissez faire nesklon je planiranju, sumnjičav prema viziji, nezainteresiran za rad koji oni pretpostavljaju.

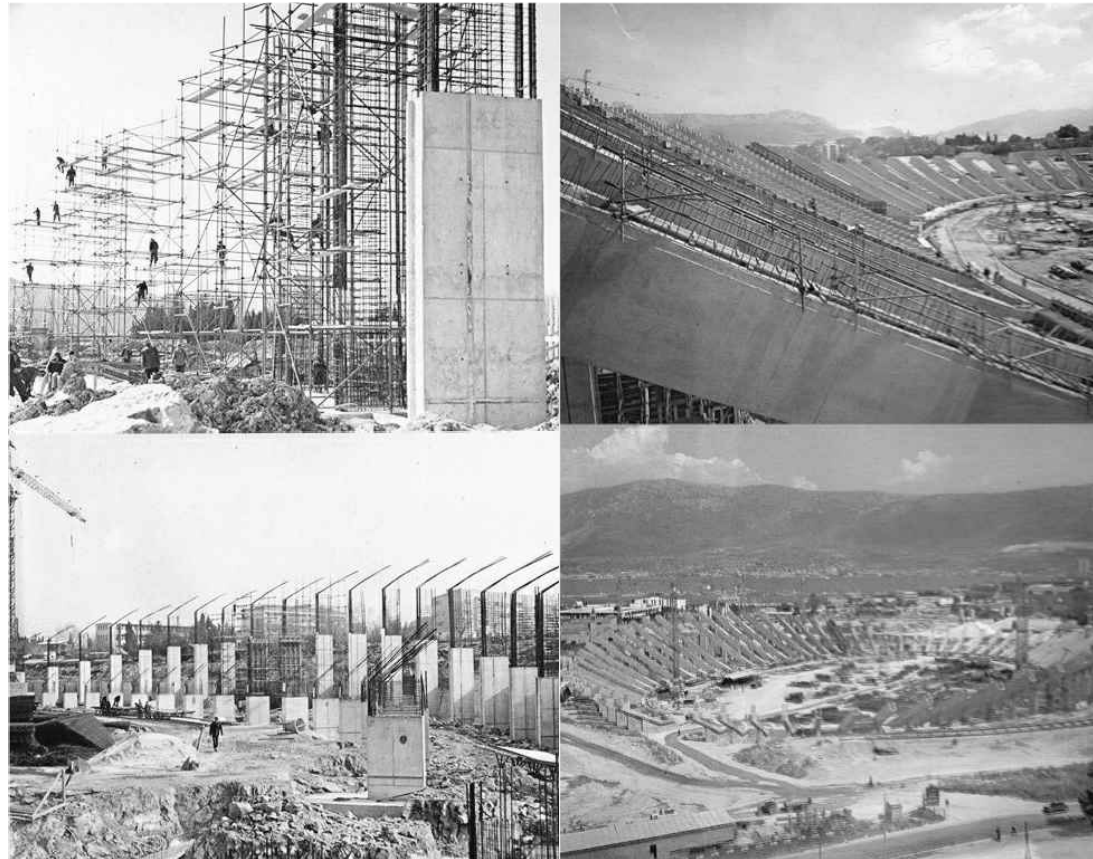
S. Knežević :
Centar Zagreba
klizi prema jugu -
uz viziju razvoja
grada

<

■ POLJUDSKI STADION - MEMORIJA NA TOČKU PRIJEPORA

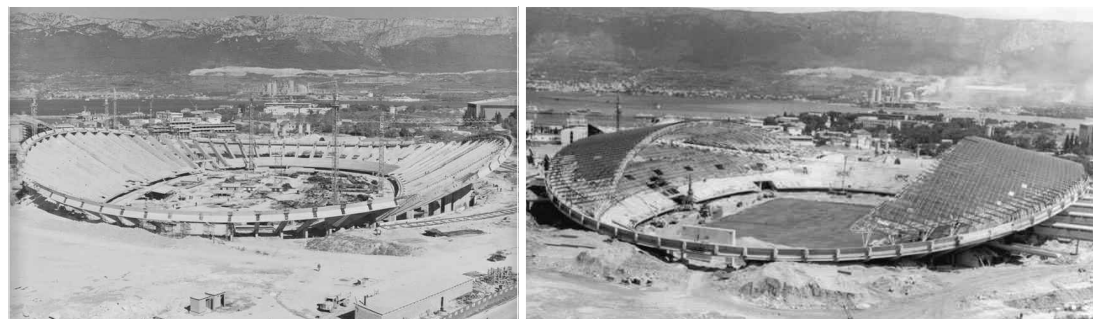
Kao središnje mjesto održavanja Mediteranskih igara, a ujedno i najveći novoizgrađeni objekt, Magaš je prihvatio ranije predloženu ideju uklapanja objekta stadiona u okolišnu vizuru. Prisutnost Marjana koji u sebi nosi svojevrsnu simboliku Splita svojim pošumljenim padinama dominira pejzažom, a pod njim je u tijeku snažna izgradnja Spinuta kojoj se suprotstavlja plavetnilo uvale Poljud i Kaštelanskog zaljeva. Magaševa ideja podrazumijeva "izranjanje" arhitektonskog djela iz okolnog naglašenog pejzaža, te koncipira "pliticu" ili "školjku" koja je utopljena u dolinu umjetno stvorenu nasipom. Naglašavanje rubnog prstena pojačava dojam lebdjenja konstrukcije, a nenametljiva, gotovo čipkasta krovna konstrukcija bijele boje sa prozirnim pokrovom naglašava slobodu i dinamiku sportskih natjecanja koja se već gotovo četiri desetljeća odvijaju na poljudskom borilištu.

izgradnja
poljudskog
stadiona
1978. - 1979.

Od tada do danas, kao jedna od nezaobilaznih simboličkih činjenica, kako u mentalnom imaginariju, tako i u gradskom vizualnom identitetu, Gradski stadion u Poljudu izazvao je iznenađujuće mnogo prijedora tijekom gradnje, u prvom redu temeljenih na gradskim i navijačkim mitovima, koji u neku ruku traju i danas. U korijenu svih problema ležalo je čvrsto uvjerenje dobrog dijela navijača Hajduka kako će njihov klub preseljenjem na novi stadion izgubiti dušu. S druge strane, činjenica da se stadion gradio na močvarnom tlu izazivala je duboko nepovjerenje prema statici stadiona.

izgradnja
poljudskog
stadiona
1978. - 1979.

" A sve su diskusije u to doba počinjale i završavale mitovima o novom stadionu koji se gradio na Poljudu - supermodernom hramu za pedeset tisuća duša, s lebdećim krovom i velikim švicarskim semaforom. Jedni su pročitali da će krov biti pomičan i da će za kišnih dana cijelo igralište biti pokriveno, drugi da će stolice na tribinama imati grijanje, dok su treći čuli kako je navodno drug Tito osobno uplatio pola milijuna dinara za Hajdukov novi stadion. Najupućeniji među njima bio je Miro, sin Geze Senauera, Hajdukov legende i budućeg direktora stadiona. A otac mu je, povjerio nam se Miro, čuo od jednog njemačkog inženjera da će Hajdukov stadion, arhitektonsko čudo neviđeno, od nekakvog međunarodnog udruženja arhitekata službeno biti proglašen najljepšim stadionom na svijetu (...) tada se uključio Stari i uništio nam priču : " Zapamtite šta ću van reć. Nema ništa od toga stadiona! Nikad Hajduk na Poljudu više neće bit ono šta je bija! Hajduku je ovdje mjesto, na Plac! Kakvi Poljud, kakva čuda. Zapamtite šta sam vam reka, ako ode odavde Hajduk više nikad neće bit prvak.

Istina je da je Hajduk posljednje Prvenstvo Jugoslavije osvojio upravo 1979. - posljednje godine koje je igrao na Starom placu, a sljedeći je put državni prvak postao tek u samostalnoj Hrvatskoj 1992. godine.

" Ljudi su zaboravili da je splitski arhitekt Frane Gotovac, izuzetni intelektualac, tada projektirao Hajdukovu budućnost na najbolji mogući način, ali kao arhitekt jer je osmislio prekrasan mali pokriveni stadion za 30 do 35 tisuća ljudi, usred grada, u izvornom ambijentu Staroga placa, a predvidio je i garaže, Hajdukov hotel te niz prostora za najam i simpatične lokale.

Meni se činilo da je Gotovac mislio baš na sve, i na grad s 250.000 stanovnika, i na Hajdukovu realnu perspektivu, i na kapacitet stadiona, a također i na svjetske trendove jer i danas imate u Londonu i sličnim nogometom obilježenim gradovima manje stadione koji se perfektно uklapaju. I još nešto, nisam samo bio za Gotovca, nego sam bio i protiv Poljuda. Stadion jest prelijep, ali Hajduku prevelik zalogaj, koji mu je odnio puno toga. Sto nije ništa čudno. Tko to može održavati? Oslanjao sam se na logiku da u trokutu od 500 metara gradu Splitu nikako ne trebaju tri stadiona, Stari plac, novi u Poljudu i stadion RNK Splita. Lakše je bilo od postojećeg Splitova stadiona napraviti i atleški za MIS 1979., dakle kao olimpijski stadion.

Međutim, moralo se i zbog Josipa Broza Tita, koji je trebao otvoriti Igre, podići taj spektakularni novi stadion za MIS. Bio je to projekt klasičnog komunizma i Partije. U redu, ali ja sam u tome vidio krupne probleme za Hajduk. Klub je tim preseljenjem izgubio dušu, navike, identitet sredine malog mediteranskog grada u kojemu svi dišu jednako - za Hajduk.

B. Dežulović :
Prokletsvo
Starog placa
<

nogometni stadion
Poljud Split
1979. godina
<

<
G. Škrbić, M.
Garber : Hajduka
bih dao Andabaku

VIII. Mediteranske
igre Split
1979. godina
<

J. Pavičić :
Kako smo sanjali
Liverpool
>

" Ako se mene pita, nogomet je u Splitu pošao k vragu kad je sagrađen Poljud. Poljud je, kako je opće poznato, proketo mjesto. Njegovo ime dolazi od latinskog Paladium-močvara. Od mraka srednjeg vijeka pa sve do moje mladosti Poljud je bio vlažno i kužno mjesto kojim bi gazdovale punoglavci i žabe, a u obližnjoj poljudskoj vali kostobolne bi žene mazale noge navodno ljekovitim crnim blatom (...) Kad je grad polovicom sedamdesetih baš tamo odlučio sagraditi stadion, za mnoge je Splićane ta odluka bila predmet snobivanja. Prva gradnja započela je ranih sedamdesetih po projektu legendarnog boema Frane Gotovca, a završila je istom kad je i počela: skupina nogometnih fanova ukrala je po noći kamen temeljac stadiona, koji, naravno ne zbog toga, nikad nije bio sagrađen. Sadašnji Poljud dovršen je po projektu Riječanina Magaša, a kad je bio dovršen, Splićani su još dugo prema velebnoj ljepotici imali podijeljene emocije: divili su joj se, ponosili se njome, ali i nepovjerljivo od nje zazirali. Trebalo je proći mnogo godina da stari Splićani povjeruju da stadion neće potonuti u vlažni paladium (kao što jest potonuo susjedni bazen). Trebala je proći prva silvestrovska bura 1980., jedna od najjačih ikad, da Splićani povjeruju kako bofori neće koprenu od pleksiglasa podići u vis kao loše svezanu tendu pasare. Krov je tog Silvestrova ipak ostao čitav (...) za Splićane stadion je prošao test, ali pravi navijači nisu ga nikad zavoljeli.

Ovim memoarskim sjećanjima na tadašnje vrijeme možda i najbolju potvrdu nudi Miljenko Smoje u dnevničkim zapisima iz tog vremena, kada u crtici od 7. veljače 1980. piše : " Jučer su igrali 'Ajduk' i 'Dinamo'. Nisam iša gledat. Nije mi se dalo. Da se igralo na Stari plac, bija bi iša. A novi stadion mi je nikako vanka ruke, daleko. Monumentalan je, lip, ali nikako mi se pari da sam u tujemu gradu, da gostujem na tujemu terenu. "

>
M. Smoje :
Dnevnik jednog
penzionera

Imajući u vidu takvo ukorijenjeno stanje svijesti, odnos prema novom stadionu u tadašnjem Splitu nije bio toliko neracionalan kompariramo li ga s današnjim odnosom prema MIS-u.

>
refren iz vrlo
popularne Koteks-
ove radijske
reklame

" SVI PUTEVI VODE U KOTEKS "

stari tupinolon na
mjestu gradnje
kompleksa Koteks

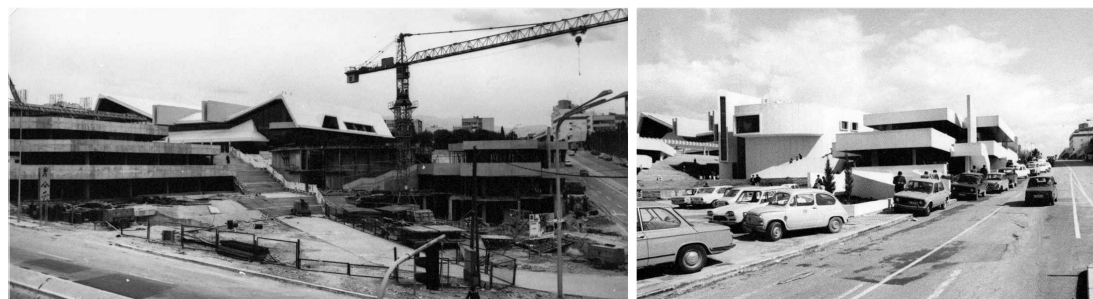

>
"Obećana zemlja
na Gripana",
S. Dalmacija '81.

Kada je ožujku 1981. godine u Splitu otvoren Koteks, taj je prodajni centar predstavljen kao prvi "pravi" shopping centar u cijeloj Jugoslaviji. U samo prva dva dana njegovog poslovanja posjetilo ga je čak 100,000 građana. Oduševljenje posjetitelja prenosile su dnevne novine citirajući njihove izjave u kojima se nisu mogli dovoljno načuditi količini i izboru artikala ponuđenim u tom "gigantu potrošačke kulture". U vrijeme Koteksovog otvaranja u ostalim trgovinama već su se pojedini artikli teško mogli pronaći, a kao "krizni" u takvim nestašicama označeni su artikli poput mlijeka, masla, ulja i kave. Bio je to razlog više da građani pohrle u Koteks kako bi se na vrijeme opskrbili u slučaju da i Koteksove police ubrzo postanu prazne.

izgradnja
prodajnog centra
Koteks Gripe

1980. godina

MISkrozST

noviKo(n)teks(t) | dino perčić
DIPLOMSKI RAD

Osim mogućnosti izbora artikala, novoootvoreni centar Koteks je donio promjenu u načinu trgovine utoliko što je njegov prodajni prostor dijelilo mnogo različitih poduzeća zakupaca. Sa svojim trgovinama, robnom kućom, restoranima, uredskim prostorima, podzemnim garažama, prodajni centar je zajedno sa sportskim centrom Gripe, zauzimao površinu ekvivalentnu 'kaseti' jednog stambenog naselja kakve je Split prema CIAM - ovskoj urbanističkoj doktrini sustavno gradio 60. godina prošlog stoljeća. Višestruko nadmašivši gabarite dotadašnjih trgovačkih objekata, svojim je sadržajima privlačio posjetitelje iz cijele splitske okolice, pa i šire, koji su u Split posjećivali tek - da provedu dan u Koteksu.

neobjavljeni
temat Udruga
Motel Trogir :
Koteks Gripe
<

izgradnja
sportskog centra
Koteks Gripe

1978. godina

<

Sjećanja na te dane danas su dio kolektivne memorije tadašnjih splitskih generacija, pa je Koteks, u fenomenološkom smislu, nezaobilazan dio lokalne povijesti. U arhitektonskom smislu pak, značaj Koteksa se može sagledati i analizirati kroz dvije razine. Jedna razina analize pripada njegovim arhitektonsko-urbanističkim karakteristikama i vrijednostima, a druga razina analize tiče se uloge koju je taj prvi "pravi" shopping centar imao u slijedu tipološkog razvoja objekata za trgovinu izgrađenih u Hrvatskoj u razdoblju iza Drugog svjetskog rata. I dok prva razina analize značaj Koteksa pozicionira prvenstveno uz lokalni kontekst, u drugoj, tipološkoj razini analize, njegov značaj nadilazi lokalni okvir. Međutim, da bi se objasnio tipološki razvoj objekata za trgovinu koje se grade iza Drugog svjetskog rata i precizno odredila pozicija koju prodajni centar Koteks u tom slijedu zauzima, potrebno je analizom zaći do samih izvora poslijeratne potrošačke kulture, odnosno njenog vrlo specifičnog, socijalističkog oblika koji se tada razvijao u Jugoslaviji.

otvaranje
prodajnog centra
Koteks Gripe - na
radiju reklama :
" Svi putevi vode u
Koteks "

1981. godina

<

dino perčić | noviKo(n)teks(t)
DIPLOMSKI RAD

STkrozMIS
10

KONZUMERIZAM KAO "AGENDA" 20/1. STOLJEĆA

neobjavljeni
temat Udruga
Motel Trogir :
Koteks Gripe
>

>
F. Feher, A. Heller,
G. Markus :
Dictatorship over
Needs

Potrošačka kultura unutar socijalističkog društva već je na prvi pogled kontradiktorna pojava. Osnovni koncept konzumerizma, čije se vrijednosti baziraju na kupovnoj moći i želji za posjedovanjem, u suprotnosti je već sa samim ideološkim premisama socijalizma, koji pak podrazumijeva društveni egalitarizam i esencijalistički pogled na ljudske potrebe. No, u tadašnjoj je državi konzumerizam bio popratni produkt mnogo širih političkih, društvenih i ekonomskih promjena kojima se jugoslavenski socijalizam demonstrativno udaljavao od svog izvornog, sovjetskog modela. Odbacivši "diktaturu nad potrebama" kakva je karakteristična za društva sovjetskog tipa, jugoslavenska je vlast pojavu konzumerizma prihvatila kao relevantan element društvene svakodnevnice. Nesumnjivo, jedan dio motiva promjene političkog stava prema konzumerizmu bio je i potencijal koji je taj fenomen imao u smislu pacificiranja društva, odnosno - jednostavnije rečeno - pokazalo se da građani, zabavljeni kupovinom i podliježući šarmu potrošnje, manje razmišljaju o političkom režimu.

Komplex Koteks
Gripe, Split

1981. godina

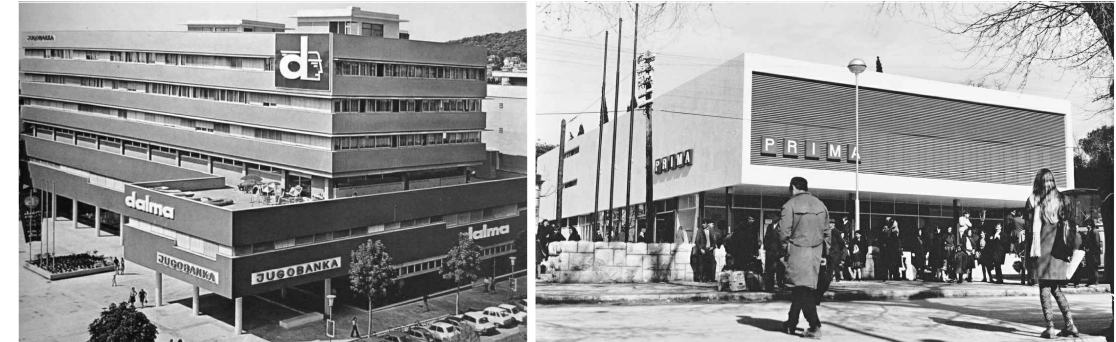
>

D. Bilandžić :
Hrvatska moderna
povijest
>

Konzumeristička se kultura u Jugoslaviji rodila sredinom pedesetih godina, u vrijeme kada je na vanjskopolitičkom planu država već vješto balansirala na vrlo oportunoj političkoj poziciji između Istoka i Zapada, dok se na unutarnjem planu, prema pisanju magazina *Time*, ta pozicija preslikavala u (ekonomski problematično) balansiranje između "željezne kontrole" i "flertovanja s kapitalizmom". Tih godina, međutim, zemlja proživljava svoje privredno čudo, a ekspanziju industrijskog rasta prate ekspanzija zaposlenosti i rast kupovne moći građana. U jeku pozitivnih ekonomskih bilanci, 1955. godine, najviše državno političko tijelo, Centralni komitet Saveza komunista Jugoslavije, donosi odluku da povećavanje životnog standarda postaje strateški dio ekonomske politike zemlje te uskoro među glavne smjernice privrednog razvoja zemlje postavlja poticanje osobne potrošnje. Dakle, u tom trenutku, političkom odlukom, potrošnja postaje ne samo legitiman već i poželjan oblik provođenja slobodnog vremena. I kao što je država ranije ulagala u, primjerice, domove kulture kao mjesta političkog i kulturnog uzdizanja, sada je postalo nužno stvoriti sadržaje koji će omogućiti i potaknuti potrošnju.

>
I. Duda :
Svakodnevni život
i potrošačakultura
u Hrvatskoj
1970-ih i
1980-ih

Tako se početkom šezdesetih godina, državnim inicijativom, pristupa stvaranju maloprodajne mreže koja se sastojala od specijaliziranih prodavaonica, samoposluga i robnih kuća. Trgovački sadržaji su bili organizirani u lance koji su imali svoju lokalnu prepoznatljivost. Ta se prepoznatljivost često ostvarivala već i u njihovim nazivima, najčešće sačinjenim od akronima poput robne kuće PRI-MA (Primorski magazin), DAL-MA (Dalmatinski magazin), NA-MA (Narodni magazin). No, dok je u zapadnom svijetu projektiranje trgovačkih sadržaja toliko bilo opterećeno diktatom profitabilnosti, da gotovo uopće nije preostajalo mjesta za arhitektonsku ambiciju pa su se velika arhitektonska imena rijetko uopće upuštala u projektiranje trgovačkih centara, istovremeno, u socijalističkoj Jugoslaviji projektiranje objekata za trgovinu ima posve drugačiji tretman. Naime, značaj tih objekata, napose robnih kuća, nadilazi njihovu servisnu i komercijalnu svrhu; one postaju projekt od društvenog značaja, ako ne i (indirektno) političkog značaja. Naime, ta arhitektonska tipologija postaje važan segment u stvaranju slike uspješnog jugoslavenskog društva, preuzimajući čak ulogu simbola modernizacije i napretka.

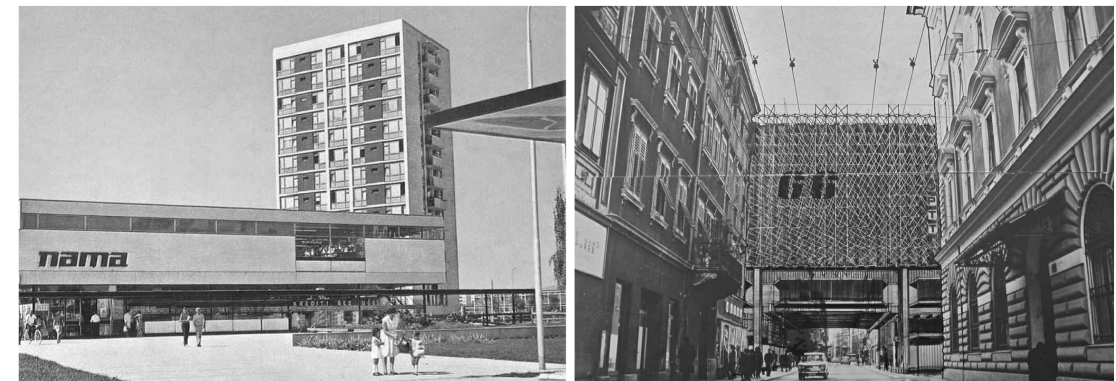

Robna kuća
DALMA, Split

Robna kuća
PRIMA, Split

<

Takva važnost daje autorima arhitektonsku slobodu; legitimira čak i skupoću izgradnje pa arhitektura robnih kuća i njihov daljnji tipološki razvoj pokazuju određene specifičnosti u odnosu na njihove zapadne modele. Primjerice, gotovo je karakteristično da se robne kuće smještaju na urbanistički vrlo delikatnim i vrijednim lokacijama, kao i da se njihovo oblikovanje prepušta etabliranim arhitektonskim imenima, te da se za dobivanje najboljeg arhitektonskog rješenja često organiziraju i arhitektonski natječaji. Posve neopterećen diktatom profitabilnosti, projektantski diskurs često vrlo "velikodušno" u tu komercijalnu tipologiju unosi temu javnog prostora ili pridonosi njegovoj artikulaciji, a projekti robne kuće koriste se i kao alati urbane rekonstrukcije u poslijeratnim regulacijama gradskih centara. Svojevremeno im je i korištenje inovativnih paleta tehnoloških dosega u građevinarstvu (robna kuća Ri u Rijeci autora Ninoslava Kučana, Borisa Babića i Vjere Kučan), dok interijere robnih kuća odlikuje istančana, moderna estetika, bez namjere podilaženja ukusu kupaca (interijer robne kuće Prima u Splitu autora Bernarda Bernardija). Ne čudi stoga da su mnoge realizacije priskrbile svojim autorima i nagrade najvišeg državnog ranga (Prima u Splitu autora Antuna Satara, Prehrana u Osijeku autora Milana Mihelića, Nama u zagrebačkom naselju Trnsko autora Aleksandra Dragomanovića).

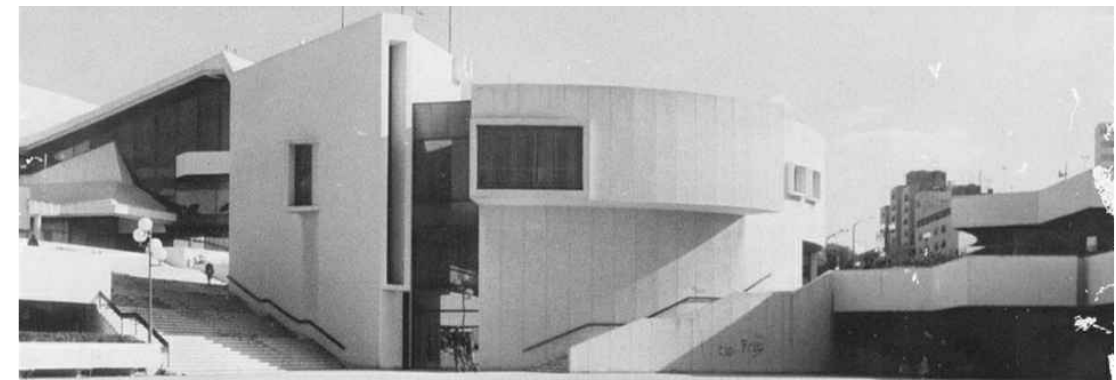

Robna kuća
NAMA, Zagreb

Robna kuća RI,
Rijeka

<

U Hrvatskoj je do 1970. godine otvoreno trinaest robnih kuća, a do 1980. godine čak šezdeset. Diljem zemlje one postaju prepoznatljiva nadogradnja postojećeg urbaniteta novim slojem - slojem moderniteta. Sedamdesetih godina trgovačke tipologije od robnih kuća programski se razvijaju u sve kompleksnije tipologije s dodatkom niza komplementarnih sadržaja, a najkompleksniji primjer do tada, u cijeloj bivšoj državi, predstavlja upravo splitski primjer prodajnog centra Koteks.

Komplex Koteks
Gripe, Split

1981. godina

<

ANKETA

>
anketa 01. :
anonimna javna
anketa : kompleks
Koteks Gripe
629 ispitanika

METODOLOGIJA PROVEDENOG ISTRAŽIVANJA

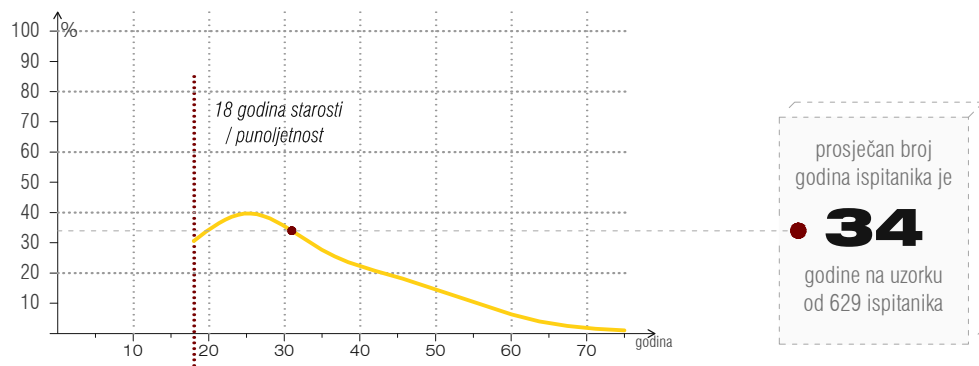
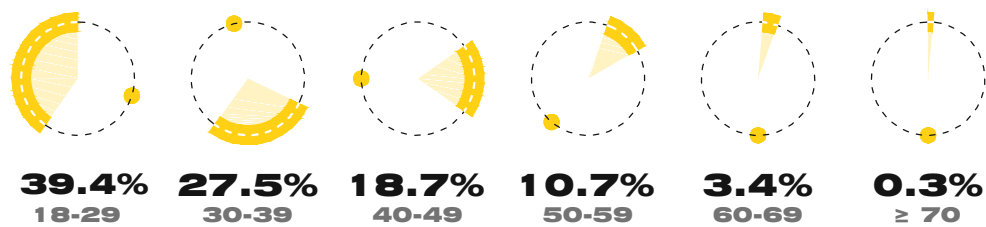
Za istraživanje stavova i svijesti lokalne zajednice o postojanju te valorizaciji sportsko - trgovačkog kompleksa Koteks - Gripe korištena je metoda anketiranja putem anketnog upitnika, te se istraživanjem obuhvatilo 629 ispitanika. Anketiranje je provedeno na odgovarajućem uzorku lokalne zajednice koja je obuhvatila stanovnike gradskog kotara Gripe, odnosno bližu i daljnju okolicu (post)modernističkog kompleksa, zatim stanovnike grada Splita članove lokalne zajednice koji bi mogli utjecati na prostornu valorizaciju Koteksa, ali i obratno tj. razvoj Koteksa bi vrlo vjerojatno imao i učinke na njihov život.

CILJ ANKETE je pokazati potrebu za sistematiziranim i pojačanim reprogramiranjem Koteksa danas.

Anketni anonimni upitnik se sastojao od 10 pitanja zatvorenog i otvorenog tipa. Nastojalo se doći do informacija o tome koliko često i kojim povodom su ispitanici nekad posjećivali Koteks i koliko često i s kojim razlogom to čine danas. Pokušavaju ispitati njihovi prijedlozi za prostornu i programsku valorizaciju Koteksa, ali i koristi koje bi sam kompleks i grad Split imao od reprogramiranjem istog. Također ispituje se upućenost ispitanika u Inicijativu za uvrštavanje sportsko - trgovačkog kompleksa Gripe - Koteks u Splitu u registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, te njihovo mišljenje o samoj inicijativi.

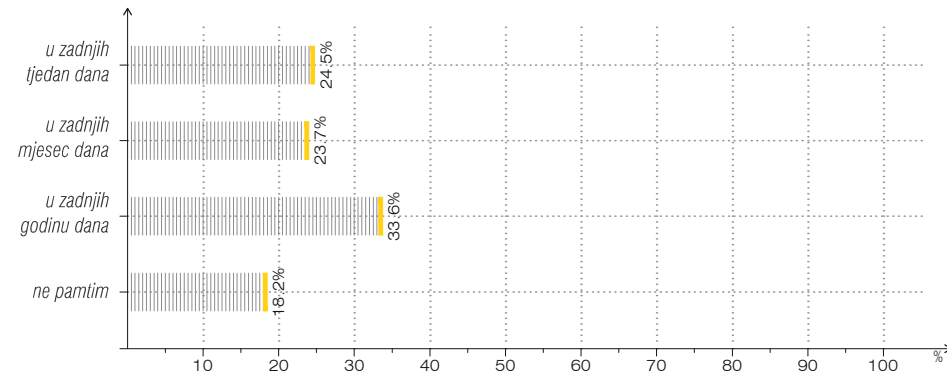
! Anketa je provedena kroz 5 dana u prosincu 2016. preko društvene mreže 'facebook' bez direktne komunikacije s anketiranim ljudima; pa brojka od 629 anketirana čovjeka predstavlja okvir javnog mišljenja !

01. Kojoj dobnoj skupini pripadate ?

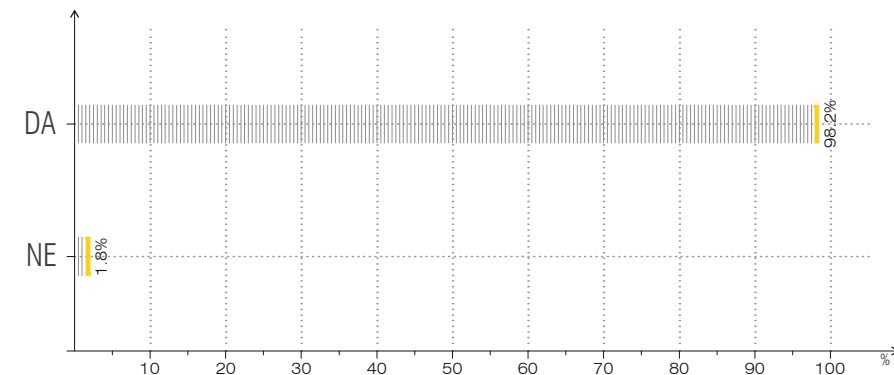

anketa 01. :
anonimna javna
anketa : kompleks
Koteks Gripe
629 ispitanika
>

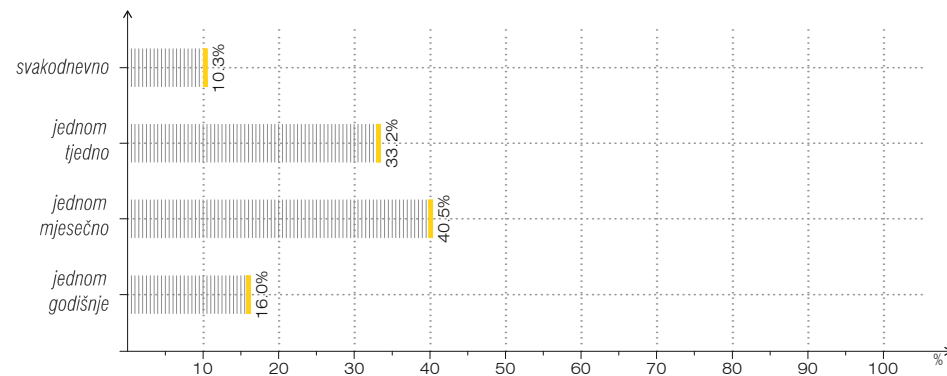
02. Kad ste posljednji put bili u kompleksu Koteks ?

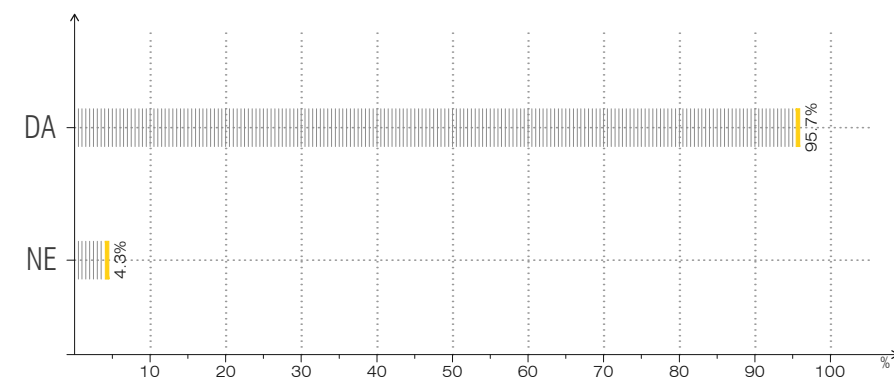
03. Jeste li ranije u svom životu posjećivali Koteks ?

04. Koliko često ste ranije u svom životu posjećivali Koteks ?

07. Mislite li da treba ulagati u kompleks Koteks ?

<
anketa 01. :
anonimna javna
anketa : kompleks
Koteks Gripe
629 ispitanika

anketa 01. :
anonimna javna
anketa : kompleks
Koteks Gripe
629 ispitanika
<

>
anketa 01. :
anonimna javna
anketa : kompleks
Koteks Gripe
629 ispitanika

05. Kojim povodom (sadržaj) ste tada išli u kompleks Koteks ?

- kupovina, utakmice, koncerti, sport, zabava, ce-ce, 058, itd.
- igralište na vrhu, obiteljska fotografska radnja, kupovina, druženje, itd.
- kupovina dječijih poklona, odjeće, tapeta, itd. - moderniji izbor stvari, nego danas
- u suštini za sve jer je bilo svega i za svačiji džep
- kupovina, trening, sportski i glazbeni događaji
- kupovina, galerija Alfa, pizzeria, itd.
- diskoteke Mississippi, Metropolis, Masters i kupovina
- tekstil, tehnika, pizzeria MAK
- trening, kupovina, slastičarnica, diskoteke, u park s djecom
- povodom svega : kupovina, restoran, diskoteka, slastičarnica, u glavnom za sve; živio sam blizu
- kupovina, biljar, diskoteka, jugoplastika, caffe bar, mater mi je tamo radila
- kupovina, jer nije bilo onoga što nisi mogao kupit
- supermarket, kupovina odjeće, obuće .. pizzeria, restoran, slastičarna
- kupovina obuće, odjeće, školskog pribora i knjiga davne 80i neke
- kupovina, razgledavanje, prolazak kroz kompleks, sportski sadržaji
- sve smo tamo obavljali, od kupovine do ručkova
- usput iz škole, kupovina, supermarket, caffe bar
- kupovina u robnoj kući Koteks, caffe bar, restoran, banka
- shopping kad je postojao, sport, koncerti, caffe barovi i slično
- trenirala rukomet u RK Split, gledala i igrala utakmice, posjećivala koncerte i razna sportska događanja
- pogledat šta sve ima novo
- caffe bar, koncert, supermarket, kupovina, igralište, trening, masters (Koteks je zakon)
- računovodstvo, kupovina
- u kupovinu, na piće, na pizzu .. nekad davno su znale bit i izložbe, npr. zmija .. na sport (odbojku), na koncerte, itd.
- ulaznice Rukometnog kluba Split (Brodomerkur)
- kupovina, rekreacija, kulturna događanja, rasonoda
- nalazio mi se na ruti do fakulteta, caffe bar
- Kerum, kupovina, music shop, Cukarin, Metropolis
- kad sam išla u školu, tamo se družili, nekad bi se tamo održavali skate kontesti, crtali grafiti
- nekad dok smo bili djeca, s roditeljima, više se i ne sjećam koji su sve dućani bili gore, ali znam da smo često išli

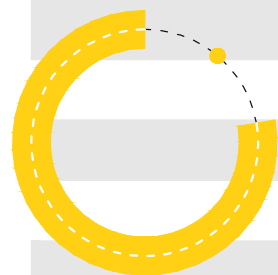
kupovina

83%

anketa 01. :
anonimna javna
anketa : kompleks
Koteks Gripe
629 ispitanika
>

06. Nabrojite barem 3 sadržaja koji se trenutno nalaze u kompleksu Koteks ?

- Tommy, Tepih centar, Cukarin, Moon, Muzej splitskog sporta
- ne znam
- caffe barovi, centar za bebe, baloni, sala za pireve
- Zenit - centar torti, trgovine (Tommy, DM), kafići (Moon, Cukarin), Chipoteka
- KK Split, Judo klub Student, Cukarin
- uh ... nemam pojma
- nekolicina ispitanika, 9%, navodilo je krive odgovore tj. sadržaje koji su nekad bili u kompleksu Koteks
- Moon, Cukarin, Tommy
- Sportski klub Marjan, Crossfit klub, Moon
- Cukarin, Chipoteka, garaža
- KIK, Cukarin, Chipoteka, restoran neki, sala za pireve
- Tommy, Cukarin, DM, EuroShop
- Chipoteka, boksački klub, judo klub
- sportsko - rekreacijski objekt, ugostiteljski objekt, samoposluga
- Cukarin, Tommy, SoCap, Tepih centar
- Cukarin :-) Cukarin :-) Cukarin :-)
- kozmetičke i frizerske potrepštine, kavana, samoposluga
- samoposluga, cvječarna, Cukarin
- Cukarin, Tepih centar iiii Konzum
- Institut sporta, Cosmobox, Cosmosport
- kafić, drugi kafić i samoposluga
- sportska dvorana, dalje ne znam
- Chipoteka, Cukarin, restoran neki, drugi kafić, sportska dvorana, B - net
- trgovina, ugostiteljski objekti x 5
- B-net, Robot, Avalon
- sportska i koncertna dvorana, supermarket, kafići, B - net, jel pizzeria još živa ?
- Cukarin, Moon bar, Adventure bar, Caffe bar Split, Chipoteka
- Tommy i DM, a možda je važan i Cukarin ! Ostalo je promjenjivo i nikad ne znam da li ću isti sadržaj zateći idući put
- restoran, dućan, kafana, teretana .. rimuje se
- Chipoteka, mnoštvo kafića, sportska dvorana, još kafića, teretana i par kafića
- Cukarin, Moon, Chipoteka, KK Split, mnogi borilački sportovi, rukometni i malonogometni klub, Tommy

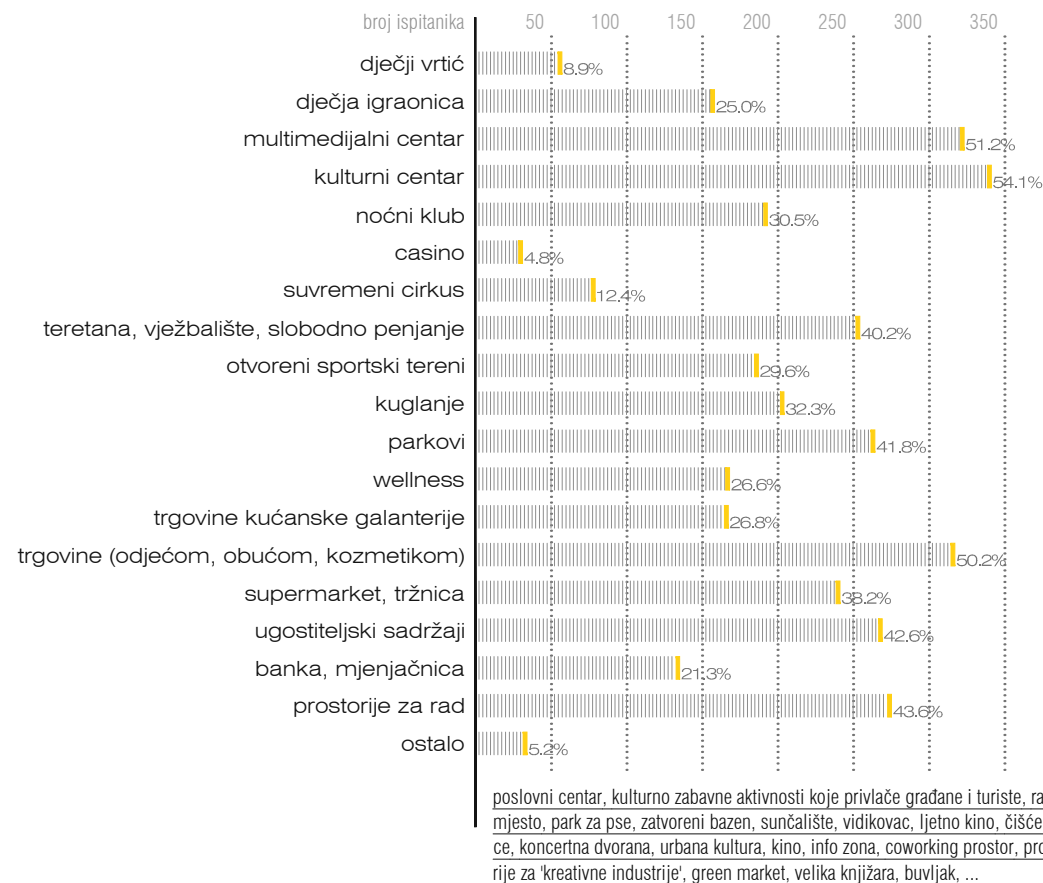
17%
ispitanika navelo je odgovore ne znam ili nemam pojma

<
anketa 01. :
anonimna javna
anketa : kompleks
Koteks Gripe
629 ispitanika

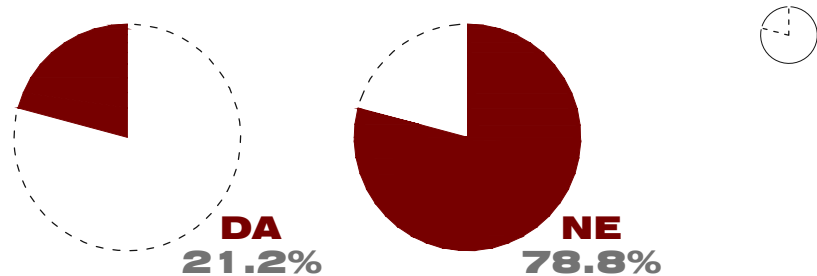
>
anketa 01. :
anonimna javna
anketa : kompleks
Koteks Gripe
629 ispitanika

08. Koji od dolje navedenih sadržaja bi Vas motivirali da dolazite u kompleks Koteks barem jednom tjedno ? (moguće je označiti više odgovora)

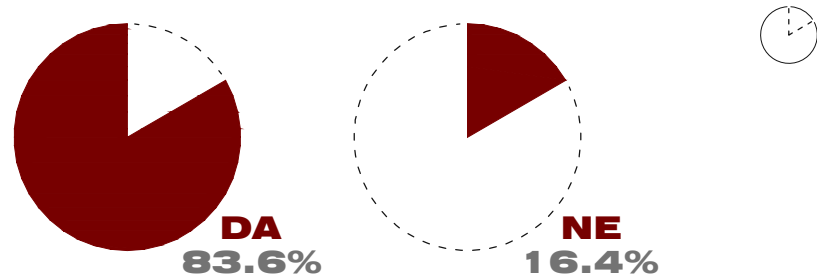
09. Jeste li upoznati s Inicijativom Udruge Motel Trogir za uvrštavanje sportsko-trgovačkog kompleksa Gripe-Koteks u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske ?

MOTEL TROGIR je građanska udruga i umjetnički projekt koja se bavi istraživanjem i očuvanjem arhitekture 20. stoljeća u post - socijalističkom dobu.

10. Biste li je potpisali ?

Motel Trogir : " U iskoraku splitskog konzervatorskog odjela prema formalnoj zaštiti objekata izgrađenih u drugoj polovici 20. stoljeća, smatramo da kompleks Gripe - Koteks zauzima važno mjesto te u tome smislu zaslužuje status zaštićenog kulturnog dobra RH, sve kako bi ta vrijednost bila trajno sačuvana kao dio kulturne baštine. "

>
anketa 01. :
anonimna javna
anketa : kompleks
Koteks Gripe
629 ispitanika

INICIJATIVA ZA UVRŠTAVANJE SPORTSKO-TRGOVAČKOG KOMPLEKSA GRIPE - KOTEKS U SPLITU U REGISTAR KULTURNIH DOBARA REPUBLIKE HRVATSKE

MOTEL TROGIR je građanska udruga i umjetnički projekt koja se bavi istraživanjem i očuvanjem arhitekture 20. stoljeća u post - socijalističkom dobu.

MOTEL

TROGIR

NIŠTA NEĆE BITI KAO

PRIJE

"
Ministarstvo kulture RH
Konzervatorski odjel Split
Siječanj / veljača 2016. godine

Poštovani/a,
ovim putem tražimo da se sportsko-trgovački kompleks Gripe - Koteks, izuzetni primjer kasnog modernizma i uopće jedno od ponajbolji arhitektonsko-urbanističkih ostvarenja modernog Splita, uvrsti na listu zaštićenih kulturnih dobara Republike Hrvatske.

Kompleks sagrađen povodom Mediteranskih igara u Splitu obuhvaća sportsku dvoranu Gripe (arhitekti Živorad Janković i Slaven Rožić, dovršetak izgradnje 1979. godine) te trgovački centar Koteks (arhitekt Slaven Rožić, dovršetak izgradnje 1981. godine), a uz svoju je izuzetnu oblikovnu vrijednost postao i neizostavni i prepoznatljivi dio slike suvremenog Splita.

Trgovački je centar tipološki rijedak i vrijedan primjer prostorne manifestacije, odnosno arhitektonske interpretacije potrošačke kulture kao jednog od markera razvoja svoga vremena. Elegantne kaskade javni prostor dijele u seriju površina različita karaktera, a zgrada se snažnim horizontalnim linijama ograda izvrsno uklopila u okoliš, uravnotežujući i ublažujući znatne proporcije čitavog kompleksa koji sadrži i svoj trg. Koteks predstavlja i svojevrsnu kulminaciju ideja iz kasnih 1950-ih / ranih 1960-ih godina kada je "lagodniji život" označen kao jedan od političkih ciljeva koji se trebao ostvariti i kroz što bolje usluge pružene potrošačima te povećanom brigom za svakodnevne potrebe, slobodno vrijeme i zabavu.

Dispozicije kompleksa, koji se nalazi u neposrednoj blizini tvrđave Gripe i splitske gradske jezgre, danas su pogodne i za razvijanje novih sadržaja. U centru do danas vitalnog prostora namijenjenog sportskim sadržajima velika je dvorana čiji krov podsjeća na pticu u letu, snažnom dinamikom ukazujući na namjenu, ali i duh vremena u kojem je nastajala, istovremeno dominirajući dobrim dijelom splitskog nebopisa (skylinea). Smještanje Muzeja sporta unutar kompleksa naznačilo je i njegovu kulturnu i simboličku vrijednost za grad, a ovom inicijativom ističe se i ona arhitektonska.

Činjenica da je kompleks izgrađen prije manje od 40 godina te njegova ušćivanost dobar su razlog da se o modernoj arhitekturi - u ovom slučaju i splitskom landmarku, počne misliti na vrijeme kako ne bi izgubio spomenička svojstva preinakama ili doživio sudbinu nekih nepovratno izgubljenih vrijednih modernih građevina.

U iskoraku splitskog konzervatorskog odjela prema formalnoj zaštiti objekata izgrađenih u drugoj polovici 20. stoljeća, smatramo da kompleks Gripe - Koteks zauzima važno mjesto te u tome smislu zaslužuje status zaštićenog kulturnog dobra RH, sve kako bi ta vrijednost bila trajno sačuvana kao dio kulturne baštine.

S poštovanjem,
(popis imena potpisnika inicijative)

Publikacije
inicijative
Motel Trogir :

Ništa neće biti
kao prije

Nije uvijek
budućnost
ono što dolazi

<

Inicijativu za
uvršavanje
sportsko -
trgovačkog
kompleksa Gripe -
Koteks u Splitu u
registar kulturnih
dobra Republike
Hrvatske

<

VALORIZACIJA MODERNE ARHITEKTURE I PROBLEMI ZAKONODAVSTVA

Modernizacija je prije svega započela kao proces postepenog ostvarenja apsolutne osobne i kolektivne autonomije. Apstrahiranje lokalnog konteksta dovelo je do općeg univerzalizma moderne arhitekture, tzv. Internacionalnog stila. Pojedina individualna djela su zadržala identitet iako varijabilni, jer se svako djelo arhitekture čita u skladu s fizičkim, neposrednim kontekstom ili nacionalnim, kulturnim kontekstom. Proces transformacije koji je započeo s modernizacijom u stanje apstraktnog, ne-prostornog, ne-lokalnog logičkog racionalizma, savršenog oslobođenja od tradicije, a kojemu je svako arhitektonsko djelo težilo, definirao je jedan mali svijet za sebe : kamen temeljac nove realnosti.

Arhitekturu prošlog stoljeća potrebno je prije svega sagledati kao fenomen, a ne samo njezinu pojavnost jer arhitektura nije isključivo pitanje stila ili oblika, niti je isključivo definirana sociološkim ili ekonomskim čimbenicima. Ona ima svoj vlastiti životni ciklus, razvija se i stari te pronalazi nove mogućnosti, ali ih isto tako i zaboravlja i iznova iznalazi. Karakter arhitekture je ono što zadovoljava čovjekovu potrebu da se identificira sa okolinom. Arhitekturu prošlog stoljeća je moguće dvojako promatrati. Prvi pristup je kroz povijest arhitekture koja se fokusira isključivo na remek-djela i na taj način uspostavlja kanon arhitekture 20.stoljeća. Svaki kanon pak oblikuje paradigmu izvrsnosti opravdava arhitektonske smjerove i orijentacije i definira prihvatljive kriterije za značajna djela arhitekture 20.stoljeća. No, ovaj tip paradigmi se pokazao kratkotrajnim. Naime, uobičajeno je da se, ubrzo nakon što je kanon uspostavljen, javlja novi pristup arhitekturi koji dovodi u pitanje uspostavljeni, i uspostavlja novi kanon. Drugi pristup arhitekturi 20. stoljeća polazi od toga da su novi materijali (armirani beton ili aluminij), tehnologija (dizalo, klimatizacija, kompjuterski projektirani arhitektonski nacrti), ili dominantni ekonomski sustavi (npr. liberalni kapitalizam) imali odlučujući utjecaj na oblikovanje novih tipologija. Suprotno očekivanom, suvremenost i tradicija tj. povijest kao prošlo vrijeme, zapravo i nisu u kontradikciji – istinska se suvremenost zbiva samo kao bitno, kao povijesno ponašanje, odnosno istinska suvremenost je ona koja stavlja prošlost u odnos prema budućnosti i kao takva je sama povijesna kategorija. Prema tome, istinski je suvremena arhitektura ona koja znači boravište, *'ethos'* odnosa prošlosti prema budućnosti. Dakle, arhitektura mora biti ono bitno, povijesno, tj. istinski suvremeno mišljenje i stvaranje.

Koolhaas u svom eseju 'Junkspace' piše : " Kao da je prostor sam po sebi nevidljiv, cjelokupna teorija stvaranja prostora temelji se na opsesivnoj zaokupljenosti svojom suprotnošću : materijom i predmetima, odnosno arhitekturom. " I nastavlja dalje : " Arhitekti ne bi nikad uspjeli objasniti prostor; Junkspace nam je kazna za njihove mistifikacije. " Moglo bi se i ovako reći : 20. stoljeće dopustilo je 'kronosu' da gotovo posve obilježi prostor. Suviše ideja postalo je dostojno materijalizacije; suviše ideja postalo je dostojno rigidnog čuvanja. Kriza obilja u arhitekturi odvela je gradove u 'cronocaos' (da upotrijebim još jednu Koolhaasovu kovanicu) – stanje u kojem su i kontinuitet vremena i biljeg vremena podlegli kaosu.

Kulturna baština 20. stoljeća je dio habitata današnjice, što je donekle inovativni i drukčiji pristup u odnosu na prijašnje kategorizacije prošlosti i baštine. Svako valoriziranje kulturne baštine u bilo kojem društvenom ili kulturnom kontekstu implicira javno priznanje tj. uvažavanje šire publike, bivanje dijelom kolektivnog identiteta koji na kraju zahtijeva institucionalno priznanje. Ovo dvostruko priznanje omogućava očuvanje baštine i osigurava kontinuitet istog procesa. U ilustrativnom konceptu 'opere aperte' Umberto Eco analizira dvije komponente umjetničkog djela : kreativni proces i autorstvo s jedne strane, te na drugoj strani gledatelja čije razumijevanje djela ovisi o različitim temporalnim uvjetima te kulturološkim i društvenim sličnostima i razlikama. Dosljedno tome, istina o umjetničkom djelu ovisi o načinu kako ga publika doživljava.

Divimo se i smatramo uzvišenima građevine poput piramida koje su znak vječnosti, ili katedrala u kojima je reprezentiran autoritet crkve, slikama i statuama bogova i heroja, epovima o kraljevima i velikim događajima jer su takva djela bila "objektivno lijepa" i "veličanstvena", ali ih nužno ne volimo ili smatramo bliskim, jer ovakva djela ne pripadaju "sviđanju" i sudu subjektivnog ukusa. Dubokom nerazumijevanju arhitekture 20. stoljeća pridonio je dijelom i stil tzv. "otuđenih, hladnih" građevina kojima se reprezentirao tehnički aspekt modernizacije : stroj, kroz nesmiljeno opetovanje repetitivnih jedinica u stambenim kompleksima i naseljima, kao i "bezosjećajni" odnos nove arhitekture prema zatečenom gdje je pod parolom progresa sve što je "staro i povijesno" moralo ustupiti mjesto novome, ili promijeniti kontekst. Naše razumijevanje arhitekture 20. stoljeća

zapravo je i način njenog očuvanja i vrednovanja. Djelo je onakvo kakvo jest po svojoj prirodi, ali i onakvo kakvo biva shvaćeno. Ono je u prvom slučaju predmet fenomenološke, u drugom hermeneutičke analize. Prva analiza govori o prirodi, a druga o značenju djela. Naposljetku, umjetničko djelo nije predmet već proces, koji se kroz razumijevanje djela ponovno uspostavlja.

" *Kulturni predmet je predmet koji je kategoriziran ili definiran od strane države članice Europske unije, prije ili nakon njegova nezakonitog iznošenja s državnog područja te države članice, kao dio " nacionalnog blaga koje ima umjetničku, povijesnu ili arheološku vrijednost " prema nacionalnom zakonodavstvu ili u okviru administrativnih postupaka.*

" *Radnje koje bi mogle narušiti cjelovitost i/ili prouzročiti promjene na pokretnom kulturnom dobru ili na nepokretnom kulturnom dobru, kao i na području prostornih međa kulturnoga dobra koje se prema posebnom propisu ne smatraju građenjem mogu se poduzimati uz prethodno odobrenje nadležnog tijela. Nadležno tijelo ovlašteno je prije izdavanja prethodnog odobrenja prema potrebi utvrditi posebne uvjete zaštite kulturnoga dobra.*

" *Registar je javna knjiga koju vodi Uprava, a sastoji se od :*

1. *Liste zaštićenih kulturnih dobara*
2. *Liste kulturnih dobara nacionalnog značenja*
3. *Liste preventivno zaštićenih dobara.*

Problemom valorizacije arhitekture 20. stoljeća dolazi se do pitanja zaštite moderne arhitekture, kao što 'štitimo' prethodne stilove (kao što su antika, renesansa, romanika, gotika, barok, ...) – svojevrsne spomenike toga vremena. Neosporna je činjenica da se u prošlom stoljeću dogodio 'arhitektonski boom' : " *Golema količina gradnje koju omogućuju konstrukcije nesputane tehničkim limitima, automatski znači i preveliku količinu interijera na štetu eksterijera i produkciju kvazijavnih prostora kratke trajnosti. "*

" *I zato današnja promjena (ili pak očuvanje) ne može biti svedena tek na promjenu same forme (ili njezino zadržavanje). Prošlo stoljeće opsjednuto materijalizacijom ideja, brzinom i promjenom, ali često i površnim očuvanjem materijalne baštine, iz čega proizlazi dominacija vizualnih na štetu ostalih iskustava prostora, traži sada uspostavu ravnoteže, i to radikalnim kontrastom – u domeni potpunog oslobođenja od materijalnosti, u virtualnom javnom prostoru. Izravni dodir sa suviše fizičke tvari, a premalo duhovne, relativizirao je izravni dodir kao takav, a pretjerana mobilnost relativizirala je istinsko kretanje. No iako se proporcija stvarnosti poremetila, mjera čovjeka ostala je ista.*

Stručno povjerenstvo za utvrđivanje svojstva kulturnog dobra je na sjednici održanoj 23. studenoga 2015. godine, utvrdilo je da Gradski stadion Poljud u Splitu ima svojstvo kulturnoga dobra u smislu članka 7. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara te se određuje njezin opis u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske – Listu zaštićenih kulturnih dobara. Rješenje o upisu u Registar, Ministarstvo kulture donijelo je 30. studenoga 2015. godine, a kojim se utvrđuje i sustav mjera zaštite kulturnoga dobra.

Baštineći povijest graditeljstva, Magaš istovremeno daje individualni autorski doprinos, stvarajući istinski suvremenu arhitekturu koja je obilježila povijest arhitekture posljednje četvrtine 20. stoljeća. Poljudski je stadion svojim urbanističkim i arhitektonskim konceptom prije svega gradski i pješački, stadion približen čovjeku i njegovom doživljaju prostora. Oblikovno otvoren budućnosti istovremeno je usredotočen na grad i čovjeka u njemu.

Kako, dakle, ubuduće djelovati ? Sve ovo pokazuje da bi trebalo djelovati sa svježom da svakim prostornim bilježenjem vremena utječemo na urbanizirani svijet, a da bi taj utjecaj trebao imati istinski smisao i razlog. Sa svježom da se prostor može unaprijediti dobrim programima, prenamjenama i adaptacijama postojećeg i bez proizvodnje novih formi, da nakon dugog vremena gradnje nužno dolazi doba konsolidacije. Olako materijaliziranje ne odnosi se samo na arhitekturu nego i na planiranje, jer planiranje je samo materijalizacija s odgodom.

R. Koolhaas :
Junk space
>

>
Umberto Eco :
Opera aperta

NN 152/2014 :
Zakon o
izmjenama i
dopunama Zakona
o zaštiti i očuvanju
kulturnih dobara
<

NN 152/2014 :
Zakon o
izmjenama i
dopunama Zakona
o zaštiti i očuvanju
kulturnih dobara
<

NN 89/2011 :
Pravilnik o obliku,
sadržaju i načinu
vođenja registra
kulturnih dobara
Republike
Hrvatske
<

A. Šverko :
Grad (ni)je kuća
<

<
A. Šverko :
Grad (ni)je kuća

<
A. Šverko :
Grad (ni)je kuća

KOTEKS : BUDUĆNOST ?

neobjavljeni
tema Udruga
Motel Trogir :
Koteks Gripe
>

Izgradnja Koteksa, kasnije će se pokazati, preklapila se sa zenitom jugoslavenskog konzumerizma. Kriza koja će uslijediti osamdesetih godina otkrit će sve slabosti nekonzistentnog i kontradiktornog ekonomskog sistema. Konzumerističku euforiju zamjenit će deprivacija, rast nezaposlenosti, inflacija, nestašice i redovi pred trgovinama; osamdesete će postati period razočarenja. U tim okolnostima, kao i okolnostima političke, društvene i ekonomske tranzicije koja će uslijediti nakon toga, Koteks *nije dobro prošao*, a posljednji udarac tom arhitektonsko - urbanističkom djelu, izjava je njegovog vlasnika da ga namjerava rušiti. U tom smislu, dobro je došla inicijativa kojom se za Koteks traži konzervatorska zaštita. Ipak, Koteksove arhitektonsko - urbanističke vrijednosti moći će biti zaštićene tek onda kada se pronađe model u kojem će one biti inkorporirane u živi i ekonomski održivi scenario budućeg korištenja - što pak nije lak zadatak.

1978.	za potrebe Mediteranskih igara sagrađena je sportska dvorana na Gripana
1985.	uz dvoranu otvoren i prodajni centar Koteks; centar otvorio Josip Broz Tito
1986.	koncertom u dvorani Gripe otpočela svjetska turneja Dire Straitsa
1996.	privatizacijom vlasnik kompleksa postaje Miroslav Kutle
1997.	u centru Koteks stoluje splitski gradonačelnik kojem ratni invalid Vladimir Benac upada u prostorije i drži ga kao taoca; slučaj otmice otišao u zastaru
2005.	podignuta optužnica zbog privatizacije Koteksa - nitko od krupnijih aktera nije osuđen
2010.	vlasnik Prodajnog centra Koteks Željko Kerum najavljuje rušenje i gradnju drugog većeg shopping centra, ali od planova nije bilo ništa
2011.	Željko Kerum Prodajni centar Koteks prepušta svom nećaku Goranu Sapunaru
2015.	preminuo autor kompleksa Slaven Rožić
2016.	Udruga Motel Trogir pokreće peticiju za zaštitu Koteksa

vremenska crta
dogadaja vezanih
uz Koteks Gripe
>

" Ovo društvo obilježava stalno završavanje i počinjanje ispočetka, što je postalo način života. U tom društvu potrošnja je samoj sebi svrha i stoga samu sebe pokreće. Pokretač potrošačke aktivnosti više nisu potrebe nego želje (desire) koje su promjenjive i prolazne, ali iznad svega, one uvijek ostaju nezadovoljene. Varijanta ovog načela je kompenzacija; kupnja i pokazivanje robe kao način kompenziranja anksioznosti i frustracije, bilo radi napetosti na poslu, ekonomske nesigurnosti ili gubitka značenja, po čemu onda proizvodi postaju zamjene za zadovoljstva stvarnog života.

>
Z. Bauman :
Liquid modernity ?

" Arhitektura nikada nije čista forma, već afirmacija koncepta funkcije arhitekture, što uključuje društveni i politički plan, a metodološka paradigma zahtijeva nadilaženje uzročno-posljedičnog odnosa između forme, namjene, funkcije i socioekonomske strukture jer je u suvremenom društvu takav koncept arhitekture nemoguć i potrošen.

>
B. Tschumi :
Arhitektura i
disjunkcija

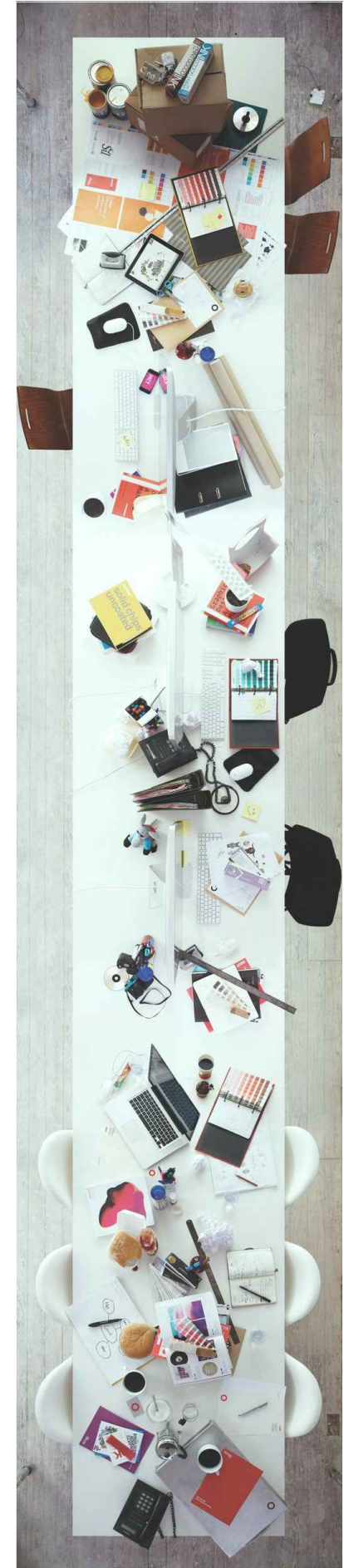
Kada zadana prostorna konfiguracija postane nedostupna za određeni program ili kada program unutar vremenskog okvira degradira po pitanju funkcije postojeći arhitektonski okvir trebat će podnijeti reprogramiranje. Paralelno s tim nove tipologije koje se u svijetu eksponencijalne globalizacije javljaju kao odgovori na nove scenarije i uvjete života trebaju također uvjetovati mogućnosti reprogramiranja - korištenja za prostorne konfiguracije za koje nisu predviđene. Stoga se postavlja prostorni okvir "co-working space-a", viralnog trenda sljedeći tvrtke poput Google-a u mjerilu Splita, adirajući popratne sadržaje prosječnog 24/7 radnika/cu 21. stoljeća.

Komplex Koteks
Gripe, Split

2015. godina

<

Kao kulturno, gospodarsko i financijsko središte staro 1700 godine, Split se razvio iz Dioklecijanove palače nastale u jednoj od uvala splitskog poluotoka. Mana geografskog položaja je da nema puno mjesta za širenje grada, iako se gravitacijsko polje Splita može smatrati sve od Trogira do Omiša. Split je doživio naglu ekspanziju sredinom 20. stoljeća, s procesom industrijalizacije obale kao strateškim planom tadašnje države. Broj radnika se naglo povećava, uzročno i broj stanovnika, te se velikom brzinom grade stambena naselja da bi se pružio dovoljan smještajni kapacitet. Problem koji Split ima i danas su neadekvatni urbanistički planovi koji kasne za izgradnjom. Planovi se rade više godina, dok u međuvremenu naselja nastaju ne obazirući se na urbanizam. Dok se u većini površine grada još uvijek osjeti rimska ostavština centurijacije, najnovija naselja ne prate nikakva pravila i u potpunosti su divlja. To ih dosta i odvaja od ostatka grada, što je jedan od velikih problema Splita. Jasna je podjela, gotovo urbanog naspram ruralnog, te sam grad unutar sebe nije povezan u jedinstvenu cjelinu. Drugi veliki problem je što je većina sadržaja, bilo javnih, kulturnih, komercijalnih, smješteno u usko područje centra, dok su stambena naselja nastala u 20. stoljeću postala samo isključivo spavaonice - primjer Split 2. U novije vrijeme također se primjećuje gradnja uredskih 'divova' i potrošačkih centara na rubnim dijelovima značajno većih od poslovne adaptacije (DALMA) u središnjem dijelu grada. Ipak potreba nije zadovoljena.

- grad : veće, kompaktno izgrađeno naselje, organizirano u više ili manje povezanu, diferenciranu društvenu zajednicu - gradsku općinu
- grad kao skup infrastrukture i 'kuća', bilo javnih ili privatnih, bilo velikih ili malih
- udaljimo li se od gradbenih komponenti samoga grada, grad je prostor cjelodnevnog života unutar kojeg radimo, spavamo, jedemo, učimo, socijaliziramo se, zabavljamo, itd. u prostorima dislociranim u različitim točkama grada
- zahvaljujućoj potpunoj integraciji tehnologije u društvo svakodnevnice, granice između tih točaka polako blijede - stvaraju se prostorne mutacije različitih tipologija na mjestima dodira
- funkcija prostora 'prestaje biti formalna' već se stvara različitim stupnjevima fleksibilnosti koje prostor nudi, tako su caffe barovi postali mjesto za rad, ponekad individualno, ponekad u grupi, omogućavajući spajanje na mrežu - cloud

LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD

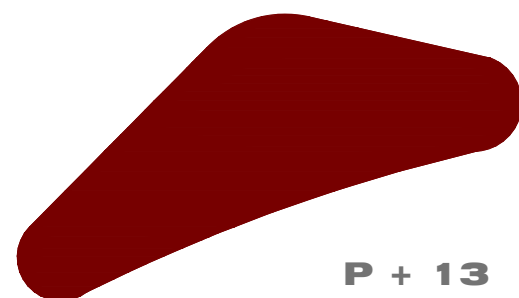
takva praksa predstavlja prijetnju tradicionalnom obliku rada / poslovanja

P + 5

P + 25

P + 13

DALMA SPLIT
(adaptacija)

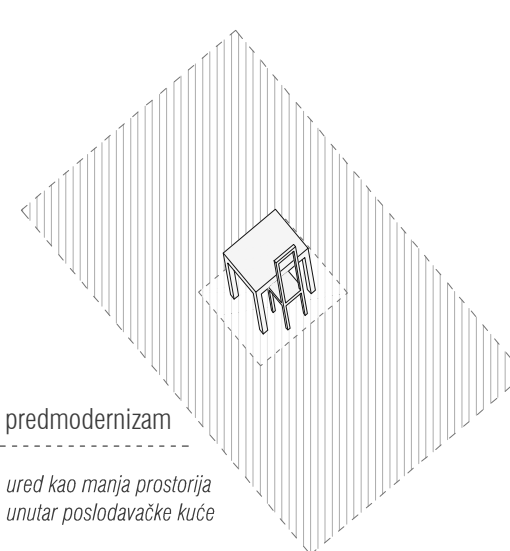
- komercijalna tipologija korištena je kao alat urbane rekonstrukcije u poslijeratnim regulacijama centara grada, zamijenjeno konzumerističkim hibridima na rubovima grada adaptira se u poslovni prostor
- razvijena površina poslovnih prostora iznosi 7 000 m² s komercijalnim sadržajima u prizemlju

SPALADIUM
(planirano)

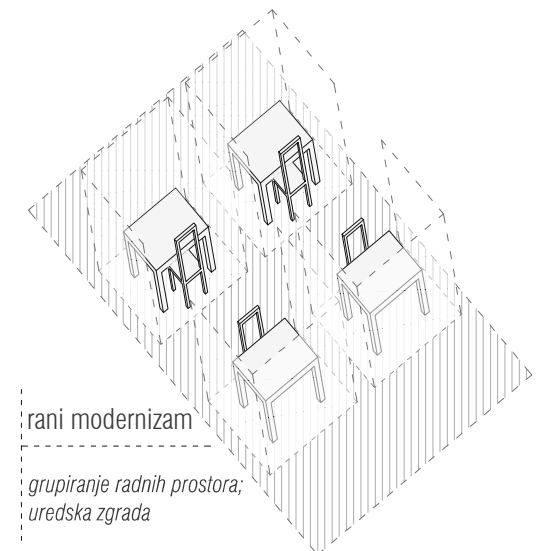
- poslovni toranj kao glavni svjetionik i najviša točka regije u kontrastu horizontalno položenog volumena multifunkcionalne arene
- bruto razvijena površina od 975m² i 760m² upotrebog poslovnog prostora po etaži pruža cca 18 000 m² uredskog prostora (P+25)

WEST GATE
(u izgradnji)

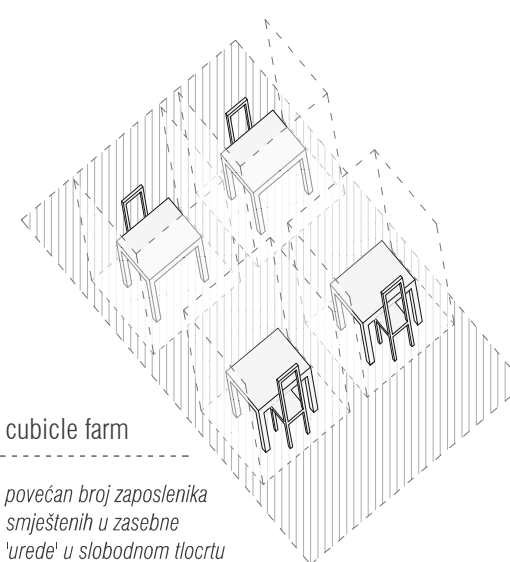
- dva poslovna tornja dominirat će vizuom Splita razvijene površine 50 000 m²; iako je visina objekata prema projektu P+13 i P+16 izmjenama GUP-a planira se izgraditi dodatnih 10 etaža višeg tornja
- u prvom tornju smješteno je sjedište Societe Generale, dok će se u drugom smjestiti hotel s 4* zvjezdice, kongresni centar, wellness&spa centar, restorani, barovi te poslovni centar za najam

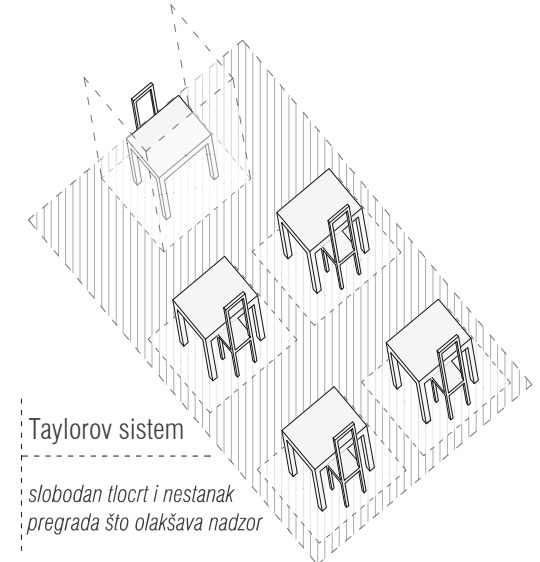
premodernizam
ured kao manja prostorija unutar poslodavačke kuće

rani modernizam
grupiranje radnih prostora; uredska zgrada

cubicle farm
povećan broj zaposlenika smještenih u zasebne 'urede' u slobodnom tlocrtu

Taylorov sistem
slobodan tlocrt i nestanak pregrada što olakšava nadzor

grafika 01. : trenutni i planirani poslovni centri u Splitu
2016. godina

grafika 02. : razvoj radnog prostora kroz povijest, koncentracija na 20. stoljeću

države svijeta	broj cowork	redni broj
Brazil	166	01.
Sjedinjene Američke Države	142	02.
Španjolska	88	03.
Italija	43	04.
Francuska	38	05.
Ujedinjeno Kraljevstvo	38	06.
Njemačka	32	07.
Kanada	26	08.
Portugal	25	09.
Argentina	22	10.
Poljska	22	11.
Australija	21	12.
Meksiko	22	13.
Egipat	16	14.
Indija	15	15.
Belgija	10	16.
Čile	8	17.
Ekvador	8	18.
Nizozemska	8	19.
Kolumbija	7	20.
Srbija	6	21.
Singapur	6	22.
Vijetnam	6	23.
Južnoafrička Republika	5	24.
Švicarska	5	25.
Australija	4	26.
Indonezija	4	27.
Japan	4	28.
Rumunjska	4	29.
Južna Koreja	4	30.
Ukrajina	4	31.
Republika Hrvatska	3	32.
Češka Republika	3	33.
Grčka	3	34.
Guatamala	3	35.
Novi Zeland	3	36.
Rusija	3	37.
Švedska	3	38.
Tajvan	3	39.
Tajland	3	40.
Armenija	2	41.
Bosna i Hercegovina	2	42.
Bugarska	2	43.
Burma	2	44.
Kamboda	2	45.
...	...	...

broj coworking
prostora po
državama

last update :
19.11.2015.

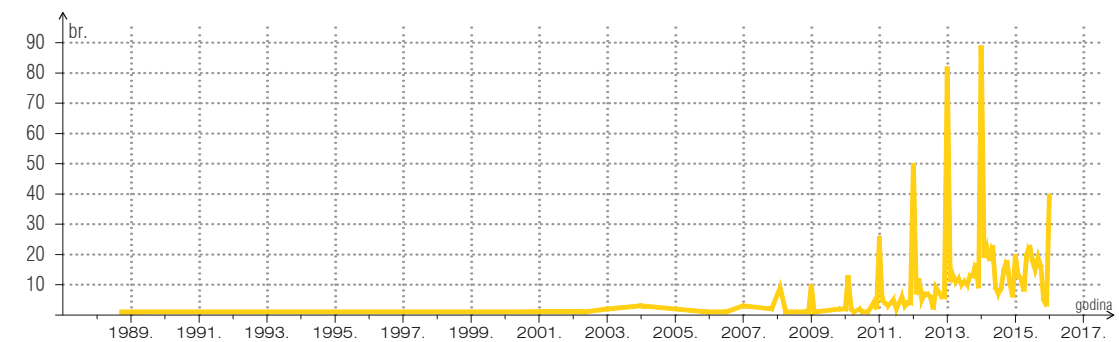
>

Jedno od najmračnijih predviđanja budućnosti Robert Putnam opisao je u svom radu o društvenom kapitalu. On je predvidio "nisku vjerojatnost sudjelovanja u životu u zajednici, malim grupama prijatelja, čak i manje sreće s nižom percepcijom kvalitete života".

Osim toga, "ljubitelji globalizacije i interneta predviđeli su da otkad ljudi ne moraju biti zajedno da bi radili zajedno, jednostavno neće biti". Obje izjave smatraju se pogrešnima kada se uzmu u obzir skorašnji inovativni razvoji života kao npr. 'coworking model'.

Umjesto podjele ljudi i daljnjeg pucanja života u zajednici, oni ponovno iznova predstavljaju suradnju i izgradnju zajednice kroz uspostavljanje inovativnog uredskog dizajna koji se rapidno širi diljem svijeta. Coworking se može smatrati i društvenim pokretom jer zadovoljava njegove definicijske elemente kao mreže neslužbene integracije, opća uvjerenja i solidarnost te kolektivnu akciju.

Coworking je prisutan stoljećima, ali prvi oblici kolaboracije pojavili su se početkom 20. stoljeća. Umjetnici iz cijelog svijeta okupljali su se u Parizu kako bi živjeli i radili. Jednu od ustanova, La Ruche je stvorio Alfred Boucher kako bi umjetnicima omogućio prostor za život i rad. "Mjesto je postalo zajednica usmjerena na rad svojih rezidenata". Bizzari spominje "povezane urede" koji su se pojavili u SAD-u za vrijeme krize 1929.; uredi koji su okupljali radnike iz istih ili različitih profesija kako bi radili u istom prostoru čime bi smanjili troškove - povezivanjem krize 1929. godine s recesijom 2008. kao katalizatorom sve većih coworking prostora diljem svijeta.

R. Putnam :
Social capital
<

<
Florida, 2003.

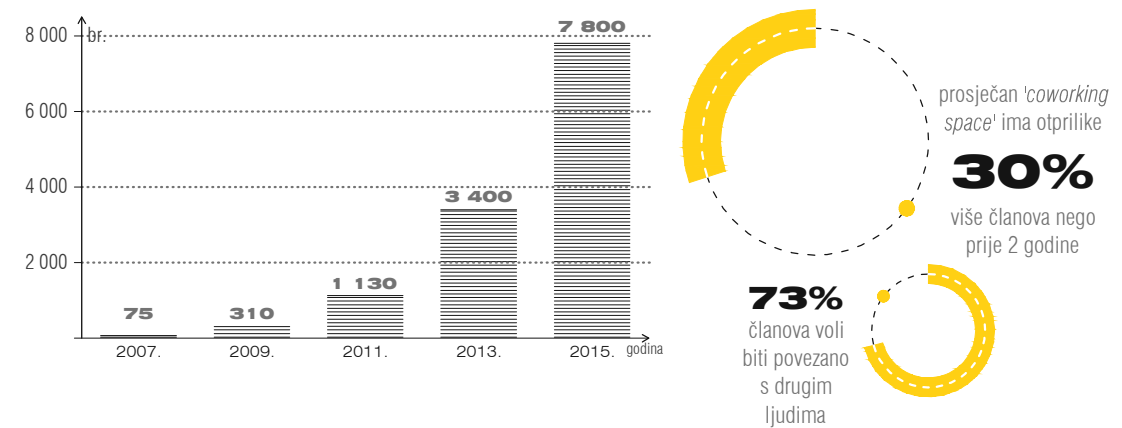
D. Jones,
T. Sundstedt,
T. Bacigalupo :
I'm outta here
<

<
Bizzari, 2010.

tablica 01. :
broj otvorenih
coworking-a po
godinama
<

<
B. DeKoven, 1999.

Izraz 'coworking' prvo je upotrijebio Bernie DeKoven 1999. da bi opisao virtualnu povezanost kao online alata suradnje (DeKoven, 2000). Dok u kontekstu fizičkog prostora izraz je prvi upotrijebio Brad Neuberg 2005. godine, iako su coworking prostori postojali i ranije. Snažno širenje coworkinga nije počelo do već spomenute krize 2008. Danas je jako teško procijeniti veličinu pokreta s različitim varijantama nastajanja coworkinga.

tablica 02. :
broj coworking
prostora u svijetu
svake druge godine
<

Što je točno coworking? Može se tumačiti na tri različita načina:

- * [kao] primjerena imenica za opisati pokret: „najbitnije vrijednosti coworkinga su ...“
- glagol za opisati aktivnost: "Ja surađujem s mojim prijateljima u lokalnom kafiću."
- pridjev za opisati prostor: "Souk je dijeljeni prostor (tržnica) u Portlandu."

>
D. Jones,
T. Sundsted,
T. Bacigalupo:
I'm outta here

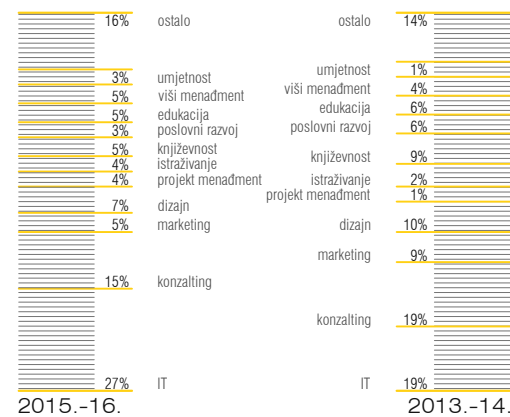
' POKRET '

'Coworking pokret' ima mnogo načela koje dijele njegovi "sljedbenici". Glavno načelo coworking prostora je društvena povezanost, okupljanje, dijeljenje i suradnja. Međutim, postoje mnogi uvjeti koji moraju biti zadovoljeni da bi coworking prostor funkcionirao.

>
D. Jones,
T. Sundsted,
T. Bacigalupo:
I'm outta here

"Počnite sa zajednicom. Temeljito pomiješajte istomišljenike različitih pozadina. Dodajte otvorenost. Dijelite ideje, misli, znanje i probleme na jednake dijelove. Pospite suradnjom po vrhu. Sastojci će se pomiješati da bi stvorili novi okus. Dodajte zdravu količinu održivosti. Ovo će pomoći održavanju strukture recepta i spriječiti ga da se raspadne. Zamotajte u dostupnost. Pobrinite se da je svim sastojcima dana prilika za interakciju. Uživajte!"

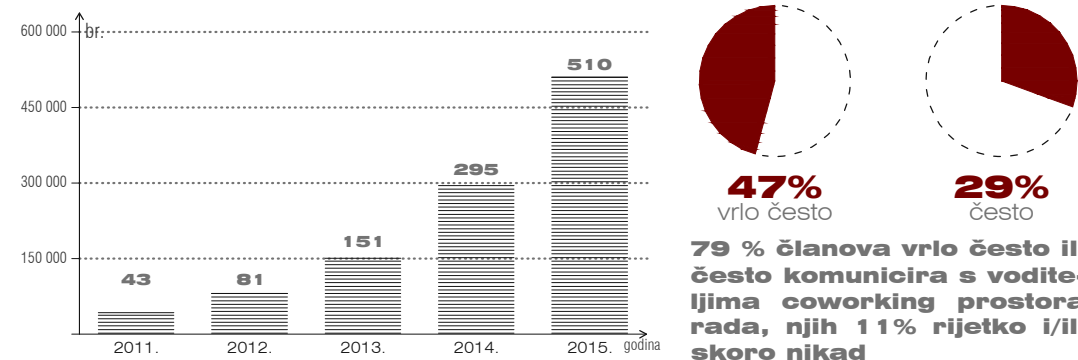
>
tablica 03.:
demografija
članova po
zanimanjima

Pokret sagrađen na takvim principima također je usmjeren protiv izolacije koja potiče od tipa posla koji suradnici obavljaju. Obično, neki oblik kreacije znanja, transformacije podataka ili kreativni posao vezan uz industriju. Ponekad, članovi izražavaju neprihvatljivost korporativne kulture i njene radne strukture: tipični 8-16h ili 9-17h poslovi u umjetno odvojenim kabinama. Coworking kao pokret sadrži otvorenu ili podrazumijevajuću društvenu promjenu kao vrijednost. Prvo, promijenjen je posao / život odnos i vodi do održivosti na mnogo načina. Drugo, članovi coworkinga često rade na projektima vezanim za društvene inovacije i promjene.

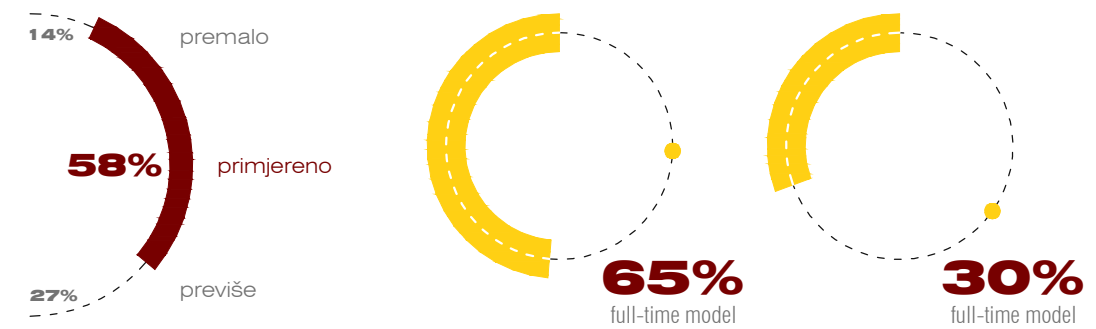
Bizzarri, 2010.

Jedan od inovativnih faktora coworkinga "društvenost rada i vrijednost odnosa lice u lice". Ovaj aspekt je ključan u 'coworking pokretu', zato što njegovi entuzijasti ciljaju na stvaranje uspješne zajednice prije no običnog radnog mjesta.

>
tablica 04.:
broj članova
coworking-a u
svijetu svake
godine

Kao što je prije spomenuto, coworking uključuje individualce uglavnom znanje / kreativnost tipom rada; dizajneri i umjetnici. U većini slučajeva, oni nisu zaposleni u istoj organizaciji, a ponekad su i mala poduzeća dio coworking prostora. Dodatno, velik je stupanj nezavisnog rada, ali također postoji i faktor suradnje. Ljudi iz različitih profesija stupaju u dijaloge, razmjenjuju ideje i dodaju zanimljivu perspektivu problemima koje su drugi definirali, da bi stvarali nove ideje i postali produktivniji. Coworking postaje mjesto gdje se pohranjuju neograničeni intelektualni resursi i multiplicira mreža profesionalnih i neslužbenih veza što postaje blagotvorno za individualni radni život i mentalno zdravlje.

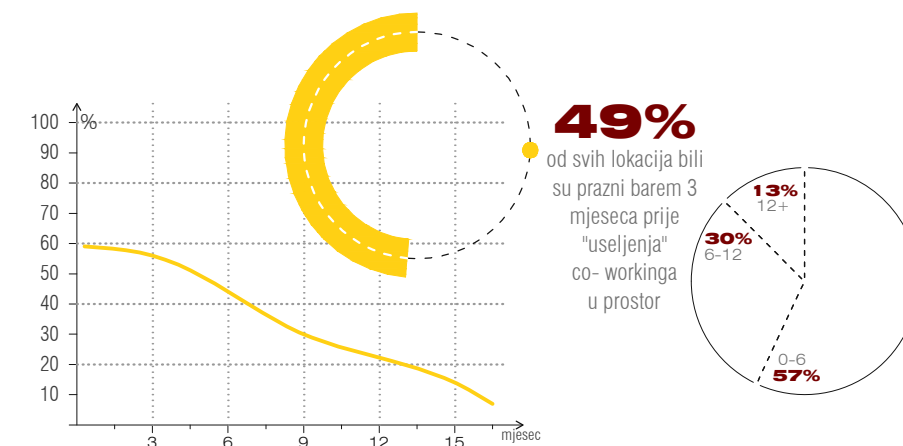

<
statistika broja
coworking
prostora u svijetu
/ nažalost Split
spada u ovih 14%

<
statistika načina
rada članova u
coworking-u

Razni individualci imaju različite obrasce coworking prostora. Honorarci ponekad trebaju samo stol sa internet vezom i telefon. Umjetnici trebaju veći prostor i fleksibilnost. Korisnici biraju različite načine korištenja coworking prostora na 'full-time' ili 'part-time' bazi (samo za navraćanja ponekad). Ovakvi uredski prostori također ciljaju na ljude (takozvane nomadske radnike) koji putuju i često mijenjaju mjesto boravka pa ne mogu održavati stalni ured. Inicijativa također ima bezbroj zanimanja, i uključuje profesionalce iz različitih sektora. Dodatno, oni dolaze iz različitih organizacijskih struktura: start-upovi koji si još ne mogu priuštiti ured, male tvrtke koje izabiru ne imati svoj ured, neprofitne organizacije, honorarci, ponekad individualci koji rade kao konzultanti za velike kompanije itd.

PROSTOR

<
tablica 05.:
statistika broja
mjeseci planiranja
pred otvaranje
coworking-a

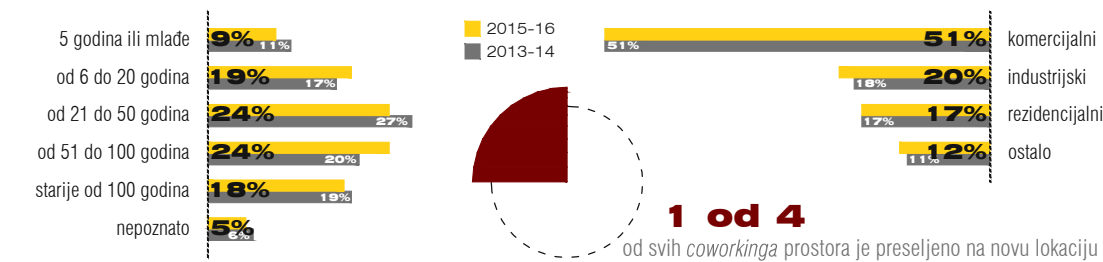
Organizacija coworking prostora vrlo je važna za pravilno funkcioniranje ureda. Hibbert, Kimble i White iz 'School of Architecture and Design' na 'University Wisconsin-Milwaukee' napisali su priručnik o dizajniranju coworking prostora s mnogo tehničkih smjernica. Općenito, prostor bi trebao biti fleksibilan otvorenog dizajna kako bi se moglo smjestiti mnogo različitih događaja i aktivnosti pomicanjem namještaja, i separatorima koji igraju ulogu zidova.

<
C. Hibbert,
T. Kimble,
J. White,
2011.

Dodatno, suradnici bi trebali imati pristup prostoru u bilo koje doba dana što ponekad nije moguće iz sigurnosnih razloga. *Coworking* prostori obično imaju slijedeće sadržaje : internet, fotokopiranje i printanje, faks, poštanski sandučić, kuhinjske potrepštine, sobe za sastanke, aparate za kavu / čaj, skladište i ponekad audio - vizualnu opremu. Prostori u različitim fazama razvoja možda nemaju sve spomenute sadržaje i/ili imaju napredniju uredsku opremu.

tablica 06. : vrijeme "zapuštenosti" prostora prije "useljaavanja" *coworking-a*

Coworking prostori 'smještaju' članove nudeći im privatni skladišni prostor ili često mogućnost odvojenog ureda ovisno o karakteristikama prostora. Različiti obrasci upotrebe znače različite razine financijskog doprinosa za održavanje ureda. *Coworking* prostori često imaju i mjesto odmara ovisno o količini vremena provedenog u uredu.

Jedan od istaknutih problema nezavisnih profesionalaca je neekonomičnost organiziranja vlastite uredske infrastrukture (tehnička oprema i uredski pribor) i najam uredskog prostora, pogotovo u slučaju kada se ne koriste na dnevnoj bazi. Radni sastanci sa suradnicima ili klijentima, briefinzi, brainstorminzi i prezentacije, realne su situacije u kojima postoji stvarna potreba za uredskom infrastrukturom. *Coworking* prostor rješava taj problem uz prihvatljiv trošak - na stalnoj ili povremenoj bazi, uz fiksnu ili fleksibilnu radnu poziciju, o čemu odlučuje sam korisnik prema svom afinitetu, potrebi ili raspoloženju. Osim što služi kao radno mjesto, *coworking* prostor je mjesto za sastanke, prezentacije i druženje. U njemu se mogu organizirati razna događanja poput izložbi, javnih predstavljanja, radionica, predavanja, diskusija i slično. Svaki korisnik potaknut je na komunikaciju i socijalizaciju.

DRUŠTVENI POKRET

Mnogo društvenih i političkih fenomena nazivano je društvenim pokretima u prošlosti, no mnogo njih neispravno. Postoji mnogo teorija tako da je jako teško istaknuti točnu definiciju društvenog pokreta. " *Teoretski okviri kao kolektivno ponašanje, relativno lišavanje, mobilizacija resursa, racionalni izbor, struktura političkih prilika, društveni pokret, politički proces i formuliranje, svi oni definiraju društvene pokrete u raznim načinima i fokusima na njihove različite aspekte* " (Pickvance, 2003). Mnogo krilatica okružuju izraz društveni pokret : kolektivna akcija, društvena promjena, 'status quo' i društveni konflikt među ostalima. Ovi termini su po sebi teški za definirati. Stoga, prezasićenost nejasnoćama dopušta nazivanjem mnogo fenomena društvenim pokretima, kad oni to stvarno nisu.

Mario Diani (2000) u svom radu '*The concept of social movement*' analizira četiri različite teorije kako bi pronašao nit između njih i kako bi došao do sveobuhvatne, ali detaljne definicije pojma. Autor temelji svoju definiciju na perspektivi kolektivnog ponašanja (Ralph Turner i Lewis Killian), teoriji mobilizacije resursa (John McCarthy i Mayer Zald), pristupu političkog procesa (Charles Tilly) i teoriji novog društvenog pokreta (Alain Torraine i Alberto Melucci). Neke od ovih teorija su kontradiktorne u njihovim pretpostavkama i definicijskim elementima.

Diani postavlja da se sve ove teorije fokusiraju na različite aspekte društvenih pokreta; mobilizacija resursa u teoriji i politički proces pristupaju radije njihovom razvoju nego uzrocima njihove pojave. Nova teorija društvenog pokreta pokušava smjestiti društveni pokret unutar većih strukturalnih i kulturalnih promjena.

Iako ove četiri teorije mogu biti različite u određenim aspektima, Diani nalazi četiri zajedničke niti koje sve teorije naglašavaju :

- > mreže neformalne interakcije
- > zajednička uvjerenja i solidarnost
- > kolektivno djelovanje na konfliktnim pitanjima
- > djelovanje koje se pokazuje uglavnom van institucionalne sfere i rutinske procedure društvenog života

Diani raspravlja o posljednjem faktoru i vjeruje da nekakav stupanj institucionalizacije može igrati ulogu u razvoju društvenog pokreta dok neki pokreti počinju u institucionaliziranim organizacijama ili održavaju pokret u uspavanoj fazi pod pokroviteljstvom institucija naprezanjem društvenih promjena i kulturne proizvodnje. Stoga to nije uključeno u konačnu definiciju. Diani upozorava da je institucionalizacija faktora koji bi trebao biti pobliže promatran jer može nadjačati utjecaj društvenog pokreta. Dodatno, pravi važnu razliku : dok '*Sierra Club*' može biti dio ekološkog društvenog pokreta, on sam po sebi nije društveni pokret i ne može se tako gledati. Nadalje, političke stranke ispunjavaju zahtjeve Dianijeve definicije, ali on naglašava kako oni djeluju na razini predstavljanja interesa, čime ih se ne može smatrati društvenim pokretom.

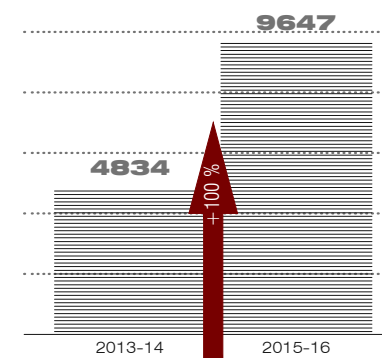
" *Društveni pokret sastoji se od mreža neslužbene interakcije između većine individualaca, grupa i organizacija angažiranih u političkom i/ili kulturalnom konfliktu na bazi zajedničkog kulturalnog identiteta.*

Slično Dianijevoj definiciji, Goodwin i Jasper smatraju dugovječnost pokreta važnijom od protesta i pobuna :

" *Društveni pokreti su svjesni, zajednički i stalni naponi običnih ljudi da promijene neke aspekte njihovog društva upotrebljavajući izvaninstitucionalna sredstva. Oni su svjesniji i organiziraniji od privremene mode. Traju duže od običnih protesta i pobuna. Oni su više od službenih organizacija, iako takve organizacije obično igraju ulogu. Sastavljeni su uglavnom od običnih ljudi nasuprot časnicima vojske, političarima ili ekonomskoj eliti. Oni protestiraju protiv nečega.*

Implicirajući navedene definicije možemo reći kako '*coworking sistem*' možemo smatrati kako poslovnim modelom rada 21. stoljeća tako i društvenim pokretom današnjice dijeleći iste odnosno slične karakteristike definicije.

KVALITETE

- > zdrav i društveno integriran samostalan rad
- > ekonomično i održivo samozapošljavanje
- > umrežavanje nezavisnih profesionalaca
- > izlaganje novim utjecajima te sponatana razmjena znanja, vještina i iskustava
- > sinergijski učinak i potencijalna suradnja nezavisnih profesionalaca
- > izgradnja profesionalne zajednice kompatibilnog modusa rada i vrijednosti
- > uspostavljanje ekonomičnog uredskog prostora, u skladu sa stvarnim potrebama

Sa sve manjom potrebom za velikim i skupim radnim pogonima, klijenti se u sve većoj mjeri okreću samostalnim profesionalcima i fleksibilnim projektnim timovima. Proaktivno gledano, *coworking* prostori i zajednice će uskoro postati najlogičnija forma organiziranja poslovnih procesa, kako zbog ekonomičnosti iz gledišta klijenta, tako i zbog podizanja kvalitete svakodnevnog života iz gledišta radnika.

M. Diani :
The concept of social movement

M. Diani :
The concept of social movement

J. Goodwin,
J. M. Jasper :
The social movements reader

tablica 08. :
velikina *coworking* prostora rada u m² u svijetu

C. Pickvance :
From urban social movements to urban movements

M. Diani :
The concept of social movement

M. Diani :
The concept of social movement

KLJUČNE VRIJEDNOSTI

ODRŽIVOST

Održivost je riječ puna naboja, s mnoštvom konotacija. Najočitiya je "zeleni" učinak *coworkinga*. Dijeljenje resursa inherentno je zeleno, poput dijeljenja prijevoza do radnog mjesta. No, u stvarnosti, je li u ključne vrijednosti spada "biti odgovoran eko-građanin"? Učinkovitost je prednost, ali ne i ključna vrijednost. Dakle, ako se u obzir ne uzima okolina koju nastanjujemo, ostali efekti i vrijednosti i ne vrijede puno.

// Ako održivost ne znači "biti zelen", što onda znači?

Radi se o tome da bilo što može biti učinjeno, dok god se to mora učiniti. Preciznije: graditi svoju zajednicu, svoj *coworking* prostor, infrastrukturu i poslovne modele tako da oni ne ovise o vanjskim resursima kako bi opstali, rasli i razvijali se.

Zajednica koja se ne može sama brinuti za sebe živi u ovisnosti o onome tko je omogućuje i time ne samo da nije slobodna, nego nije ni održiva. Kraj života više ovisi o izvoru nego o potrebama zajednice. Nasuprot tome, zajednica koja je u mogućnosti sama se brinuti za svoje potrebe ne isključuje se iz vanjskih izvora resursa, ali je slobodna, održiva i neovisna.

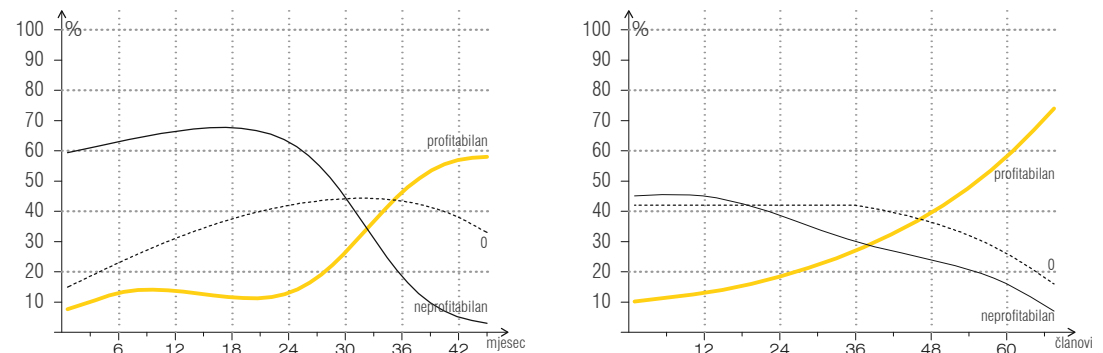
tablica 09.: načini korištenja coworking prostora prema članovima

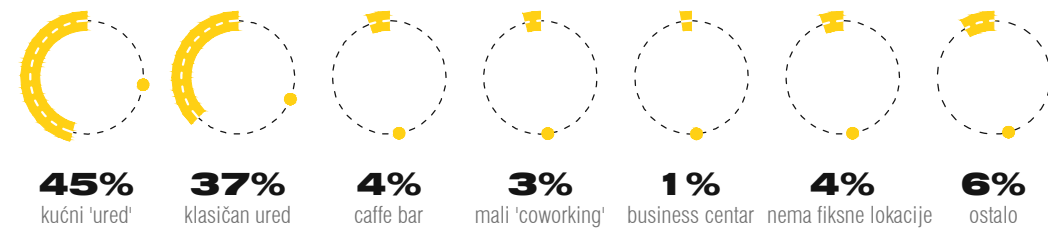
Elementi potrebni za ostvarivanje tog cilja:

- > razumijevanje vlastitog identiteta (onoga tko jesi, ne samo što ne želiš biti)
- > mreža potpore koja omogućuje rast
- > otvorena i iskrena razmjena informacija i ideja
- > poniznost, u smislu da nema potrebe uvijek biti najpametniji
- > ponovni uvod prirodne formacije odnosa u tijek poslovnih dogovora

tablica 10. i 11.: profitabilnost coworking prostora

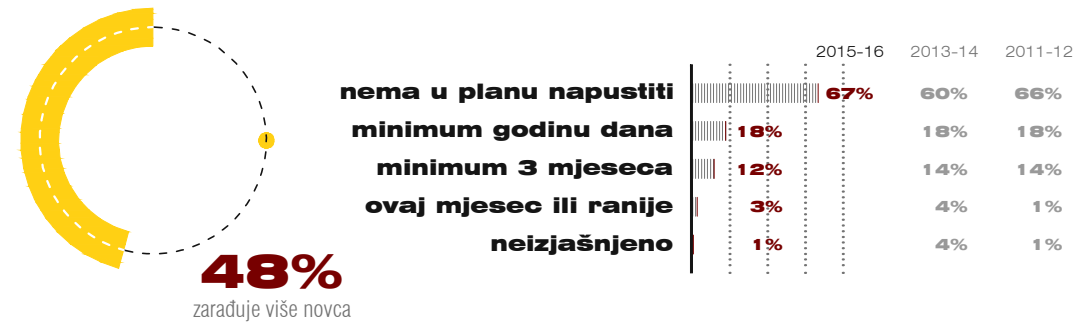

Jedna od jedinstvenih elemenata *coworkinga* je što bilo tko može raditi bilo gdje. Nije potreban čak ni poseban *coworking* prostor. To može biti dnevni boravak, park ili čak nečiji ured. Ali ključna stavka je samostalan odabir.

Poprilično je zapanjujuća činjenica da je *coworking* prostor jedan od rijetkih na svijetu u kojem je svaka pojedina osoba tu zahvaljujući svom izboru. Okolina složena od dobrovoljnih sudionika uistinu je pozitivno i produktivno mjesto za rad, što se može saznati iz razgovora s nekime tko takav prostor koristi. Neobična produktivnost rada na takvom mjestu proizlazi iz:

- > individualnog slobodnog odabira prostora za rad
- > boravka u okruženju s istim takvim ljudima

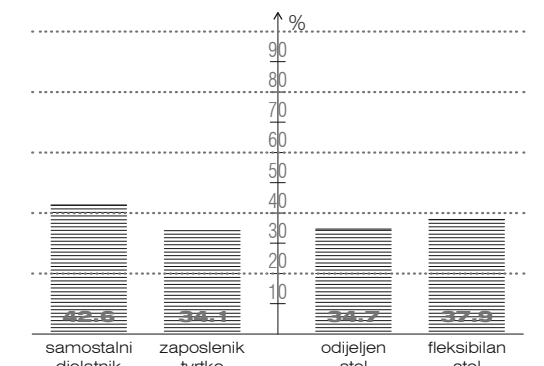
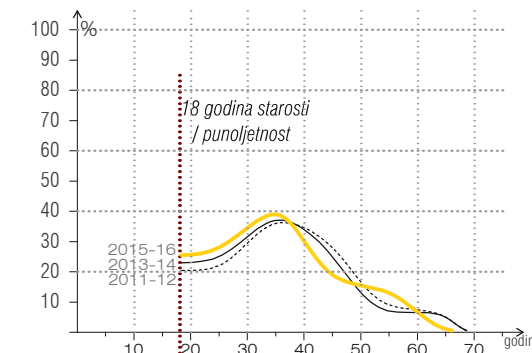

statistika zadnjeg mjesta rada prije no što je član počeo raditi u coworking modelu

tablica 12.: statistika koliko dugo članovi planiraju ostati u sadašnjem coworking prostoru

Kako bi to uopće bilo moguće, *coworking* prostor dopušta članovima i sudionicima da se samostalno uključuju. Prijavni proces može zadržati ljude izvan, ili u ravnoteži, ali moguće je i nenamjerno isključivanje ljudi jer nisu uzeti u obzir kao vrijedni članovi.

Coworking je 'melting pot' koji dopušta ekstremima da se samostalno uravnoteže. Vjeruje kako se većina stvari rješava sama od sebe kada ljudi surađuju s drugim ljudima, umjesto s upraviteljima ili posrednicima. Kada se sve protrese, ostaje unikatan okoliš u kojem je ljudima pružena sloboda da iznenade u pozitivnom smislu. Ljudi trebaju slobodu odabira pri uključivanju u *coworking* proces, kao što je imaju i pri izlaženju iz njega. Ključna vrijednost pristupačnosti ovisi o balansu ovih obiju dinamika.

tablica 13. i 14.: demografska struktura članova coworking modela

OTVORENOST |

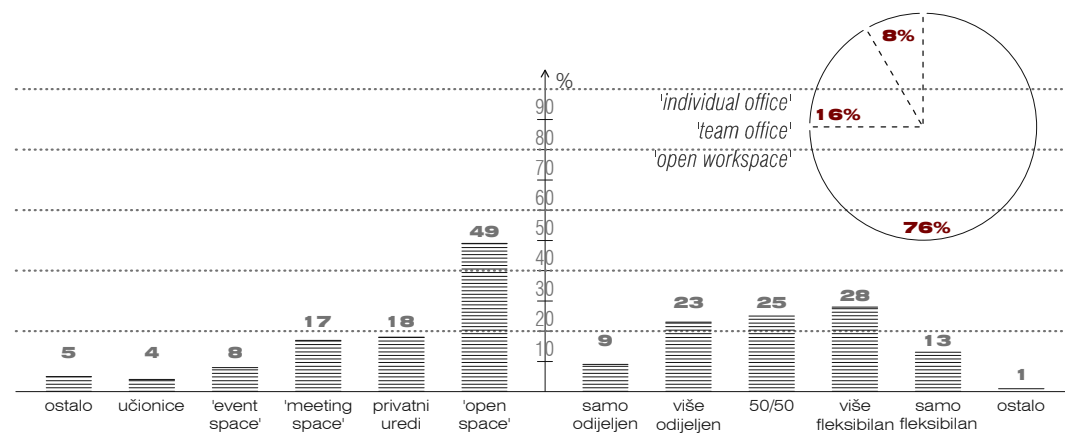
Nakon pristupačnosti, ova temeljna vrijednost možda se čini suvišna, ali između njih postoji temeljna razlika. Chris Messina taj termin objašnjava u kontekstu ljudskog tijela koje konstantno mijenja stvari koje vrjednuje više za stvari koje vrjednuje manje. Bilo da je riječ o kisiku i CO2 ili hranjivim tvarima i otpadu, tijelo ima svoj tok - vrijednost unutra, a otpad vani. Ono zahtijeva otvorenost za život.

Coworking kao pokret utjelovljuje slobodu i nezavisnost. Predstavlja izbor, ultimativnu slobodu.

“ Coworking se svodi na osobni izbor rada pored drugih ljudi umjesto izolacije.

> Coworking Seattle

tablica 15.: vrste prostora i stolova u coworking prostorima

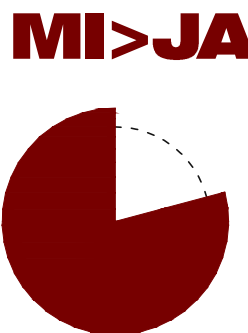
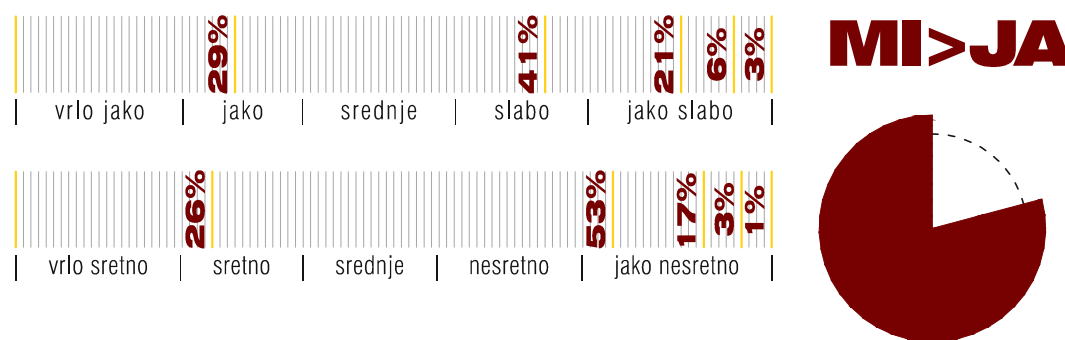
Posebno dobro kod *coworkinga* je što daje ljudima priliku za stvaranje novih rješenja za probleme koje već imaju, umjesto oslanjanja na stara rješenja koja nisu tako dobro funkcionirala. I najvažnije od svega, pridonosi se u svim smjerovima - postoji potreba za vraćanjem onoga što se nauči od drugih. Zajedničke ključne vrijednosti stvaraju stabilno uporište i pružaju zajednički jezik za diskusiju i razumijevanje.

Mogućnost spajanja različitih mišljenja i ideja nužno je pri učenju ne samo o tome gdje ljudi rade, nego i kako i zašto.

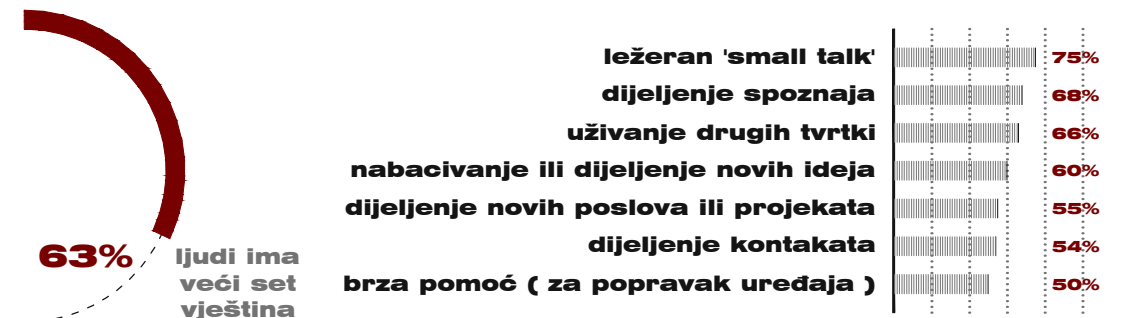
ZAJEDNICA |

Lako se prevariti oko ideje zajednice. Dok se stručnjaci iz područja sociologije ne mogu dogovoriti oko točne definicije, ona se svodi na jednu stvar - to su ljudi. U kontekstu *coworkinga*, pak, fokusiranje na zajednicu znači naglašavanje ljudi, njihovih interakcija i odnosa koje tvore, iznad svega ostalog.

tablica 16.: statistika koliko snažno se članovi osjećaju dio zajednice i koliko su sretni u ovom modelu rada

Coworking prostor je samo to - prostor. On nije zajednica dok nema ljude. Prirodan osjećaj pripadanja vjerojatno je ono što privlači ljude više od svega ostalog. Ljudi na okupu su dobar početni korak prema zajednici, ali se ona zapravo ne dogodi bez interakcije. Ako su odnosi među članovima zajednice poput tetiva, tada je povjerenje mišić koji zajednicu čini snažnom i zdravom. Najbolja stvar kod zajednica je to što, poput njihovih članova, imaju osobnost.

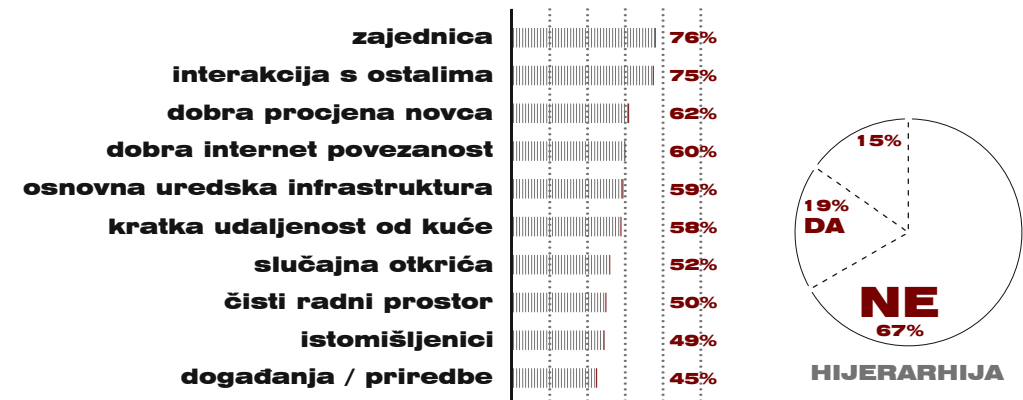
tablica 17.: statistika što članovi očekuju od ostalih članova (TOP 7)

Coworking predstavlja zdravu socijalnu okolinu važnu nezavisnim profesionalcima koji pri radu kod kuće često osjećaju izoliranost, nefokusiranost i neproduktivnost. Takva pojava izazvana je ukalupljenom radnom rutinom (fizičkom i mentalnom) te nedostatkom socijalizacije - razmjene mišljenja, konstruktivne kritike ili jednostavne mentalne stimulacije koju nameće društveni kontekst. Iako *coworking* okuplja grupu ljudi koji neovisno rade, pretpostavka je da dijele zajednički set vrijednosti i teže sinergijskom učinku koji nastaje uslijed boravka i rada grupe talentiranih pojedinaca u istom prostoru. Za coworkere se otvara cijeli niz mogućnosti, ovisno o njihovoj želji za interakcijom - od spontanog upoznavanja, razmjene ili prenošenja znanja i iskustava, do umrežavanja, suradnje i pronalaska novih klijenata ili angažmana.

“ Coworking se svodi na osobni izbor rada pored drugih ljudi umjesto izolacije.

| SURADNJA

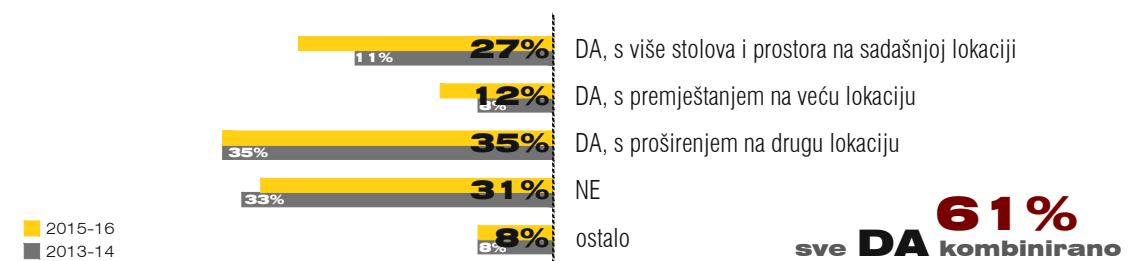
< Derek Neighbors

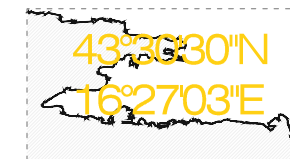
"... postoji li hijerarhija u vašem coworking prostoru?"

tablica 18.: TOP 10 razloga zašto članovi biraju coworking model rada

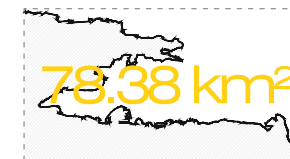
Coworking funkcionira jer odbacuje toliko stečenih loših navika i vraća fokus natrag na ljude. Njegov prostor omogućuje usredotočivanje na formiranje povjerenja i dubljih poveznica između suradnika, jer su uredska politika, hijerarhija i planiranje uspjeha uklonjeni iz jednadžbe. Stvara se okolina visokog stupnja kontakta, jer se nude prilike za interakciju među ljudima. Osnivači najboljih *coworking* prostora imaju tendenciju nove članove tretirati kao suradnike, a ne kao mušterije. Dobri suradnici najprije zasluže povjerenje. Provede mnogo vremena zajedno i ne daju naloge, nego navode, nude potporu i pomoć, kako bi našao svoj put. Suradnja po sebi ide u dva smjera, svatko ima priliku omogućiti takvo iskustvo drugoj osobi u nekom trenutku zajednički provedenog vremena.

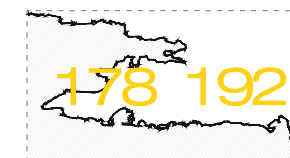
tablica 19.: plan širenja coworking prostora u sljedećoj godini

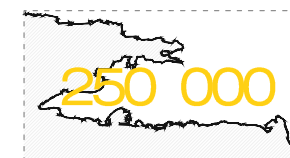
LOKACIJA

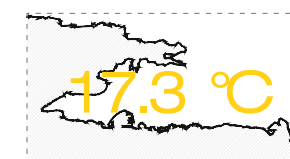
VELIČINA GRADA

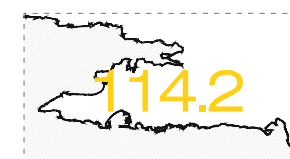
POPULACIJA

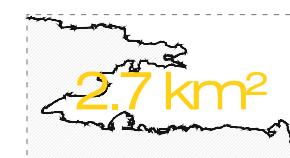
POPULACIJA

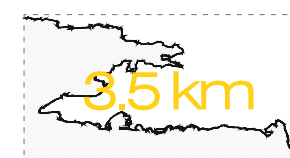
TEMPERATURA

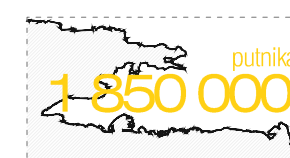
KIŠNI DANI

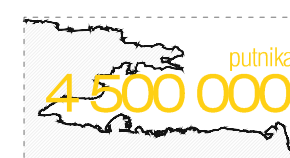
ZELENE POVRŠINE

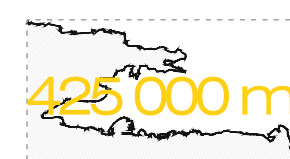
MORSKA OBALA

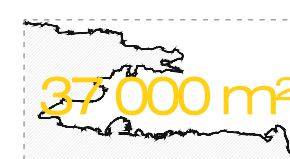
ZRAČNA LUKA

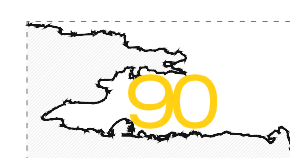
POMORSKA LUKA

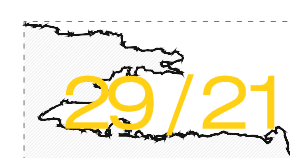
'outdoor' SPORT

'indoor' SPORT

DJEČJI VRTIĆ

OSN. / SRED. ŠKOLA

BOLNICA

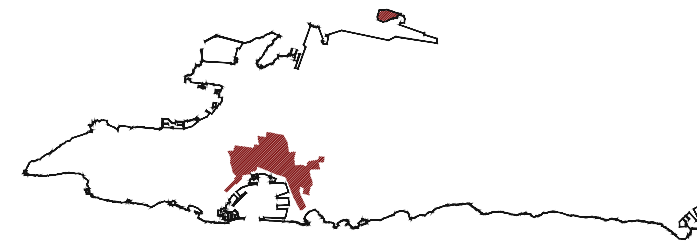
SHOPPING CENTAR

grafika 03. :
brojčani
pokazatelji
karakterističnih
točaka grada

<

1914.

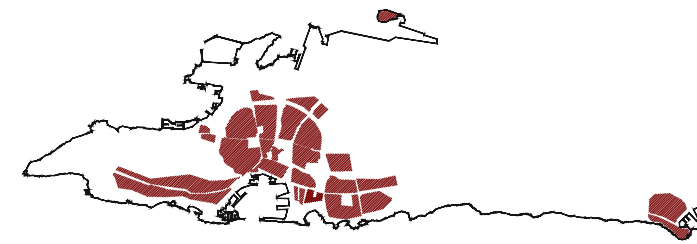
'SPLIT 1'

- _ infekcija palača
- _ 'super mješovitost'

1914.

1951.

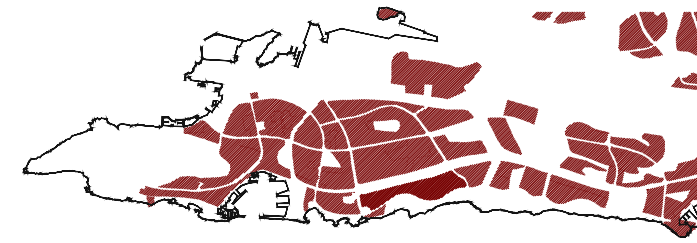
SPLIT2

- _ CIAMovske spavaonice
- _ posljedica promatranja urbanizma kroz vizualni formalizam

1951.

1978.

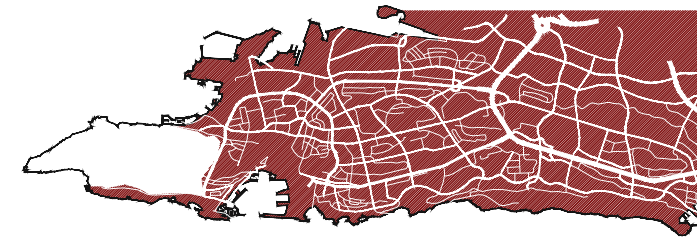
SPLIT3

- _ pokušaj pedestrizacije povezivanja
- _ stvaranje novog centra, struktura se nije proširila na urbanistički scale

1978.

2016.

suvremeni SPLIT

- _ aktiviranje odsječenih dijelova komercijalnim centrima
- _ 'kvazi policentrizam'

2016.

grafika 04. : razvoj grada Splita kroz stoljeća

'grad iz kuće'

<

grafika 04. : razvoj grada Splita kroz stoljeća

'grad iz kuće'

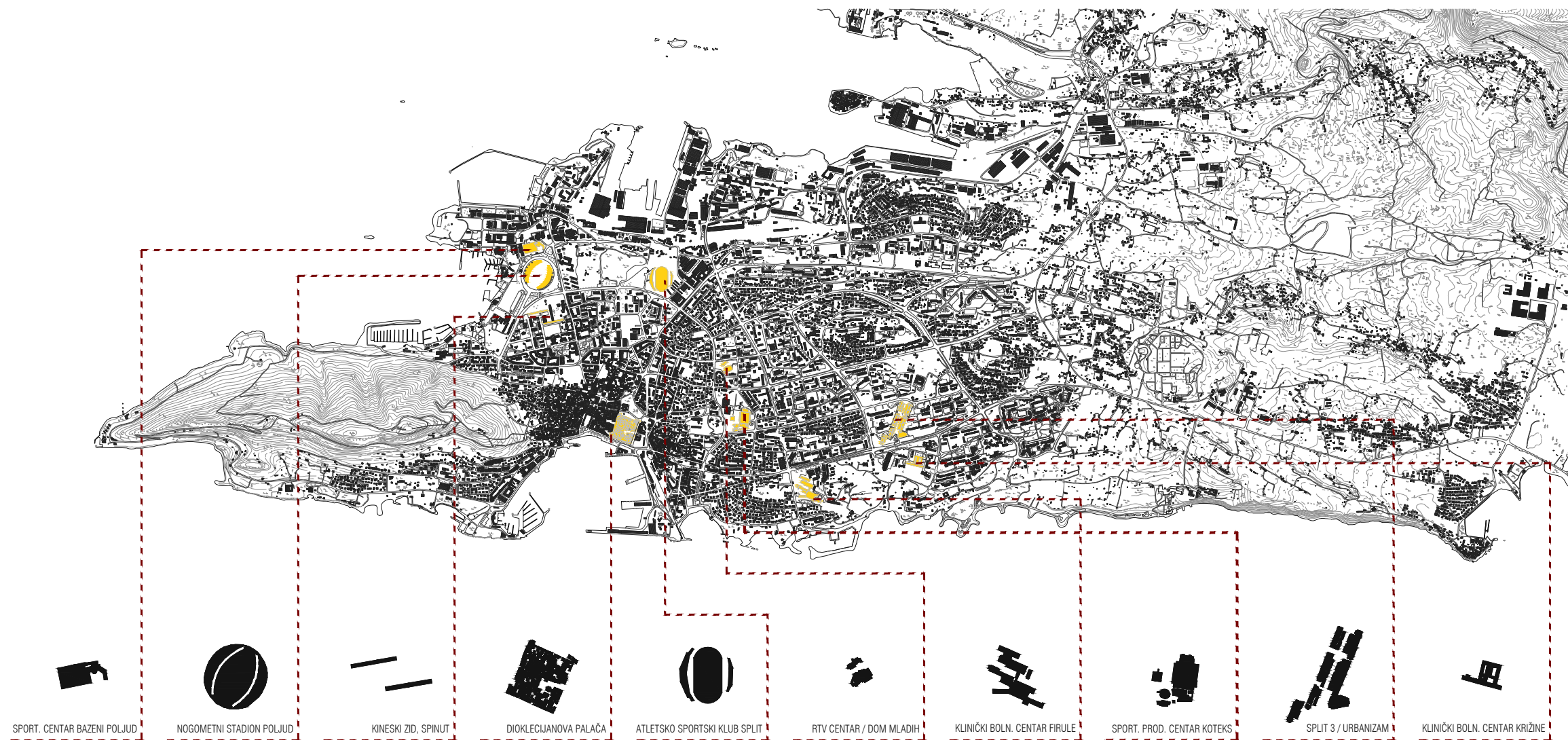
<

fotografije Splita u 20. stoljeću

'grad iz kuće'

>

grafika 05. :
izdvojene 'kuće'
(projekti) u Splitu

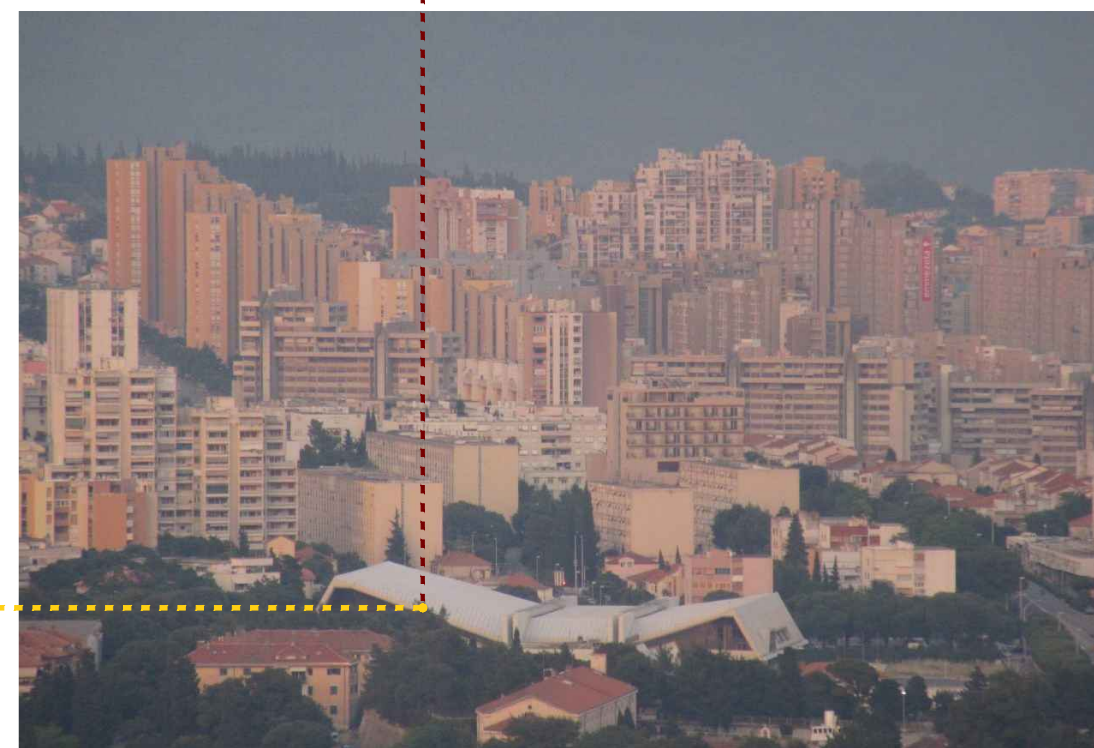

grafika 05. :
izdvojene 'kuće'
(projekti) u Splitu

Frenetična planska graditeljska ekspanzija Splita u realizacijama za VIII. Mediteranske igre 1979. godine doživjela je svoj vrhunac, grad se iscrpio i već više od 35 godina ne uspijeva naći jednako snažne motive i sredstva niti razvojnu ideju na kojoj bi se gradio. Iako nam je iz toga vremena ostao niz kapitalnih arhitektonskih i infrastrukturnih projekata - od Magaševa Poljuda, preko tunela kroz Marjan, do pretvaranja Rive i Marmontove u šetnice - simbolički vjerojatno najsnažnija točka čitanja onog što je Split bio, mogao biti i danas jest upravo je kompleks koji čine Sportski centar Gripe i prodajni centar Koteks.

Koteks projektiran kao komplementarni dio sportskog kompleksa Gripe, projektirali su splitski arhitekt Slaven Rožić i sarajevski arhitekt Zivorad Janković, profesor na Arhitektonskom fakultetu u Sarajevu koji je svojim ranijim realizacijama sportskih objekata tada već bio etablirano ime u projektiranju te arhitektonske tipologije. Kod projektiranja velike polivalentne dvorane s kapacitetom tribine od 7000 mjesta i pratećim sadržajima, pred autore je postavljen prilično zahtjevan projektantski zadatak : objekt unaprijed zadanih, ogromnih osnovnih gabarita, trebalo je smjestiti na neravni teren u velikom padu. Rožić i Janković su na takav projektantski izazov odgovorili djelomičnim upuštanjem objekta u teren, tako da volumen dvorane ponegdje tone, a ponegdje slikovito izlazi na vidjelo povezujući se s ostatkom kompleksa mostovima i deniveliranim pristupnim trgovima. Oblikovna ambicija vrhunac doseže u tretmanu *'pete fasade'*, kontinuirane krovne plohe prekrivene bijelom keramikom, koja ekspresivnim lomovima i izraženom tektonikom "lebdí" nad uvučenim volumenom dvorane stvarajući snažan motiv u gradskoj silueti. Iako su u idejnim postavkama kompleksa Rožić i Janković zajednički postavili i osnovne gabarite prodajnog centra, autorstvo Koteksa potpisuje samo Rožić. Ipak, Koteks, od početnih urbanističkih postavki do konačnog arhitektonskog oblikovanja, sa sportskim centrom Gripe sačinjava neraskidivu arhitektonsko - urbanističku cjelinu.

pogled na
kompleks Koteks

nebopis Splita

Prostornom kompozicijom prodajnog centra Koteks dominira objekt smješten uz Ulicu slobode koji svojom stepenastom konfiguracijom (Franu Gotovca asociirat će na zigurat) popunjava reljefnu prazninu nekadašnjeg tupinoloma, a svojim visinama korespondira s nasuprotnim brežuljkom i tvrđavom Gripe. Njegovu naglašenu tektoniku *umiruje* stereotomija okruglog objekta u kojem je bila smještena robna kuća, dok još jedan, manji objekt s ugostiteljskim sadržajima postavljen uz južnu granicu kompleksa, Ulicu Matice hrvatske, ulazi u interakciju s pješačkim tokovima iz smjera istoka. U formama i oblikovanju tih objekata daju se naslutiti i postmoderni utjecaji.

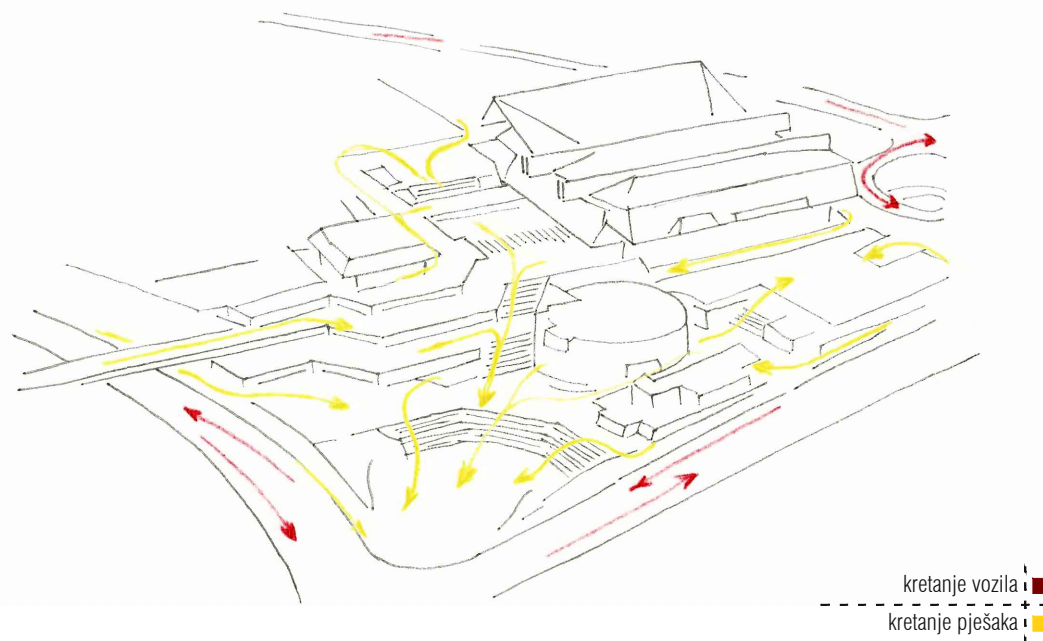
Stadion, aerodrom, sportska dvorana, kompleks plivačkih bazena, prošireni hotelski kapacitet, dom RTV - Split, lučki terminal, obnovljena kazališna zgrada, novi prometni sustav gradskih cesta i natkriveni željeznički prilaz gradu, proboj tunela kroz Marjan, uređenje nekoliko ugostiteljskih interijera i trgovačkih prostora, uzorno ekološko sređenje niza gradskih prostora, nezapamćena efikasnost gradske čistoće, sređenje gradskih izloga u duhu MIS-a, oličenje nekih gradskih fasada i zabata s temom "misovske" vizualne komunikacije, plakatiranje i oglasna i informativna služba sportskih igara, dvadesetak likovnih izložbi, filmska retrospektiva zemalja sudionica MIS-a, glazbene večeri i prigodna književno - likovna zbivanja, nadasve efikasna prometna organizacija uz suradnju prometne policije, masovni angažman splitske mladeži oko organizacije i održavanja igara, a na kraju i gastronomsko - kulinarski repertoar iz čitave SFRJ uz nezaboravni vatromet - to bi najkraće nabrojano bila bilanca petnaestodnevnog urbofesta, u kojem Split i Splitsčani nisu susprezali ni svoju gostoljubivost ni spremnost da zdušno sudjeluju u nezapamćenoj svečanosti gradskog i internacionalnog značenja. (...) A kada je petnaestodnevna "ludnica" finila, kada su se spustile zastave, kada se opustjeli hoteli i gradske ceste, kada su novootvoreni ugostiteljski objekti opustjeli, kada su stadion i sva ostala sportska borilišta opustjela, tada su započeli pravi problemi i prave brige.

2 mjerila korištenja : globalno + lokalno

- prema gradu : Koteks je cjelina
Koteks = kompleks
- prema neposrednoj blizini : Koteks ≠ kompleks
/ spavaonicama; rubni uvjeti / niz segmenata koji trenutno (ne)žive različitim intezitetima

politika djelovanja : DJELOVATI LOKALNO, PRI TOM MISLITI GLOBALNO !

- pješački pravac iz smjera gradskog centra nastavlja se mostom preko Ulice slobode te otvorenom galerijom tj. "trgovačkom ulicom" dolazi do glavnog pristupnog "trga" - 'voida', dok se pješačka veza u smjeru sjever - jug ostvaruje slijedom otvorenih "trgova" smještenim na različitim etažama

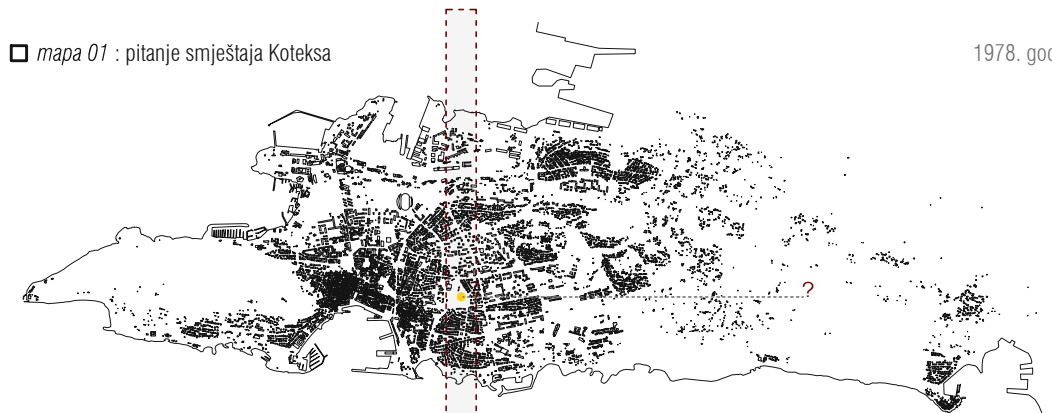

grafika 06. :
pješačke i kolne
rute kroz kompleks

- negativ prevelikog mjerila naspram trenutnog programa - u hipertrofiranom mjerilu artikulacija prostora ponegdje se gubi i postaje nejasna, a kako je uglavnom podređen funkciji trgovine dinamika njegovog korištenja u najvećoj mjeri svodi se na radno vrijeme trgovina, pa gradogradbena ambicija ustvari podbacuje

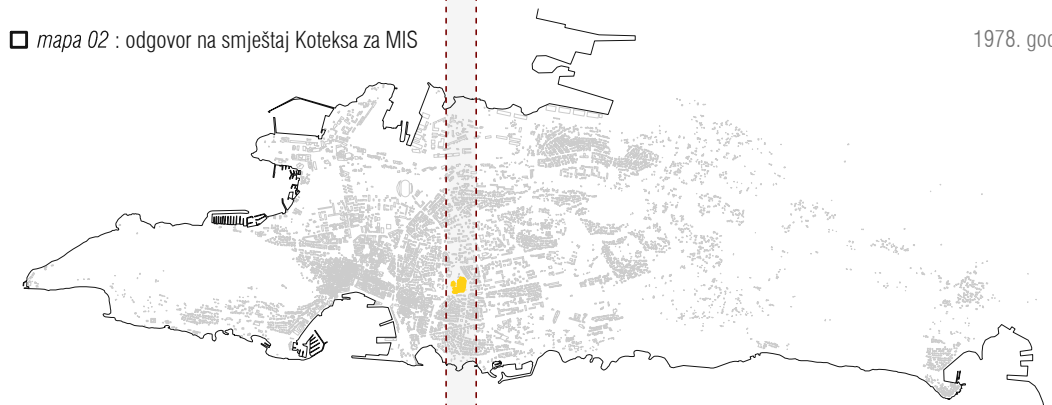
□ mapa 01 : pitanje smještaja Koteksa

1978. godina

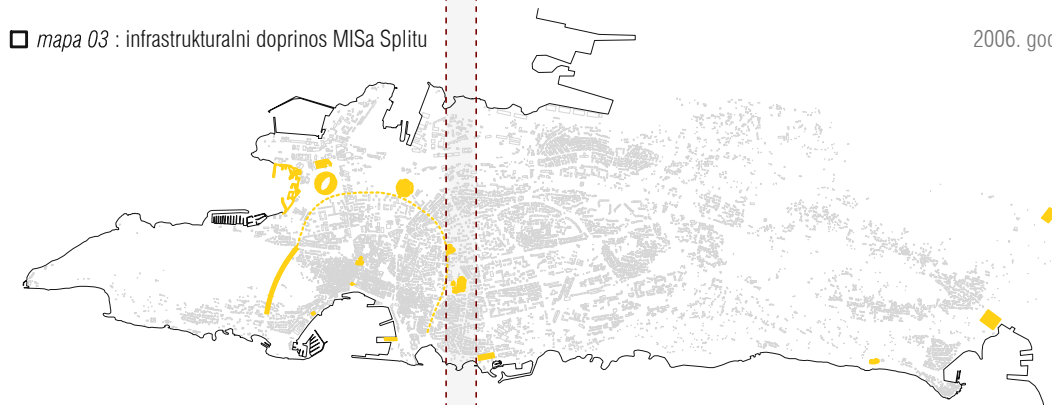
□ mapa 02 : odgovor na smještaj Koteksa za MIS

1978. godina

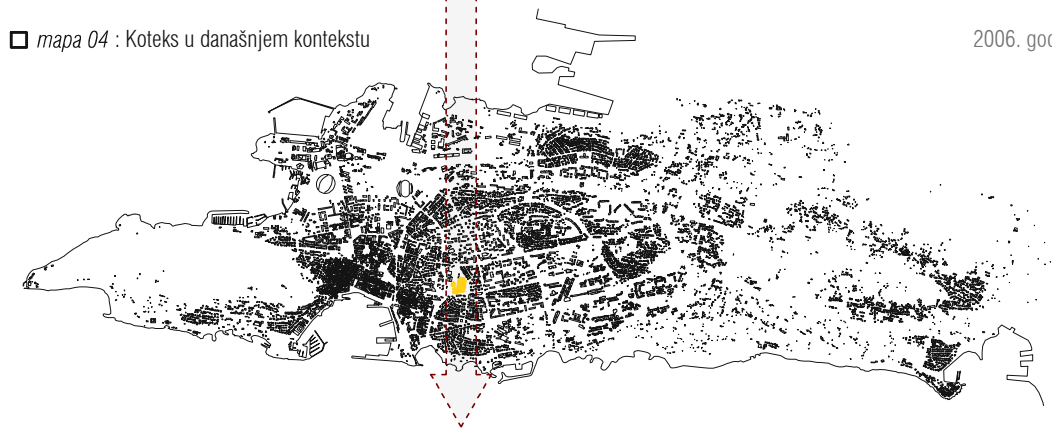
□ mapa 03 : infrastrukturni doprinos MISa Splitu

2006. godina

□ mapa 04 : Koteks u današnjem kontekstu

2006. godina

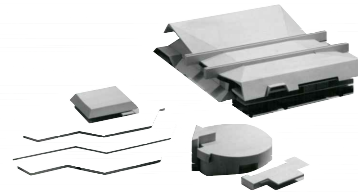
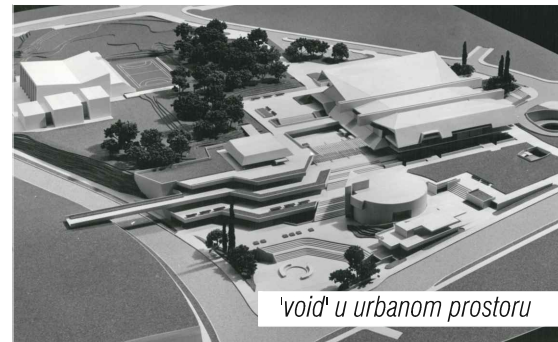
grafika 07. :
utjecaj urbanog
razvoja na propast
potencijala
kompleksa

grafika 07. :
utjecaj urbanog
razvoja na propast
potencijala
kompleksa

- *urbana praznina* ključan je element prostorne koncepcije : elementi mediteranskog urbanog inventara (*pasarele*, zasjenjene terase, pergole, trгови, skalinade) preuzeti su u hipertrofiranom mjerilu i predstavljaju u pravom smislu otvoreni javni gradski prostor; izuzetna "velikodušnost" prema količici javnog prostora evidentna u odnosu *izgrađenog i neizgrađenog*

predmet adaptacija : reurbanizacija 'voida'

- nedostatak / mana prostornog odnosa postaje projektantska avantura

'void' u urbanom prostoru

urbani prostor u 'voidu'

grafika 08. :

'void' u urbanom prostoru

urbani prostor u 'voidu'

Što je to javni prostor ? Javni prostor može se promatrati kroz vrlo široku prizmu javne sfere koja podrazumijeva diskurzivni prostor u kojemu se problematiziraju područja javnog, zajedničkog interesa i oblikuje društveni život. U pojam javne sfere, pogotovo danas, ulazi i pojam virtualnog javnog prostora, raširene platforme koja također ima vrline i mane poput svojih materijalnih inačica, da ne tvrdimo prethodnica. Pregnantni suvremeni kontekst međutim, traži barem kratki osvrt u vidu pojašnjenja odnosa nematerijalnog i materijalnog javnog prostora u svrhu podupiranja važnosti potonjeg. Taj stav opravdan je tezom da je većina onoga što se odvija u virtualnom prostoru oblikovano kulturama i materijalnim praksama koje se događaju u fizičkom svijetu. Nemoć je stoga objaviti neutralizaciju konfiguracija obilježenih fizičkim i prostorno ograničavajućim faktorima gdje spada i urbani prostor. Takav tehnološki determinizam bio bi posljedica utopijskog vjerovanja u moć tehničke sposobnosti digitalne tehnologije da arenu mjesta zamijeni arenom ne-mjesta. Dihotomija mjesta, kao prostora društvenog značenja utemeljenog na dugotrajnoj interakciji ljudi i prostora (predmoderna) odnosno kao rezultante socijalne proizvodnje prostora (postmoderna) te ne-mjesta kao proizvoda preobilja događaja i prostora (supermodernitet), postavlja diskurs za promatranje suvremenih fenomena javnog prostora (centar grada vs. shopping centar).

" Javni prostor je jedna od materijalnih manifestacija javne sfere - glavnog konstitutivnog dijela civilnog društva - kao skupa materijalnih i institucionalnih zajedničkih i inkluzivnih prostora u kojemu se članovi društva susreću, prezentiraju i razmjenjuju simbole, kreiraju mišljenja tj. značenje, hvataju se ukoštac s kolektivnim samoupravljanjem tražeći konsenzus i istražujući razlike.

Ali Madanipour >

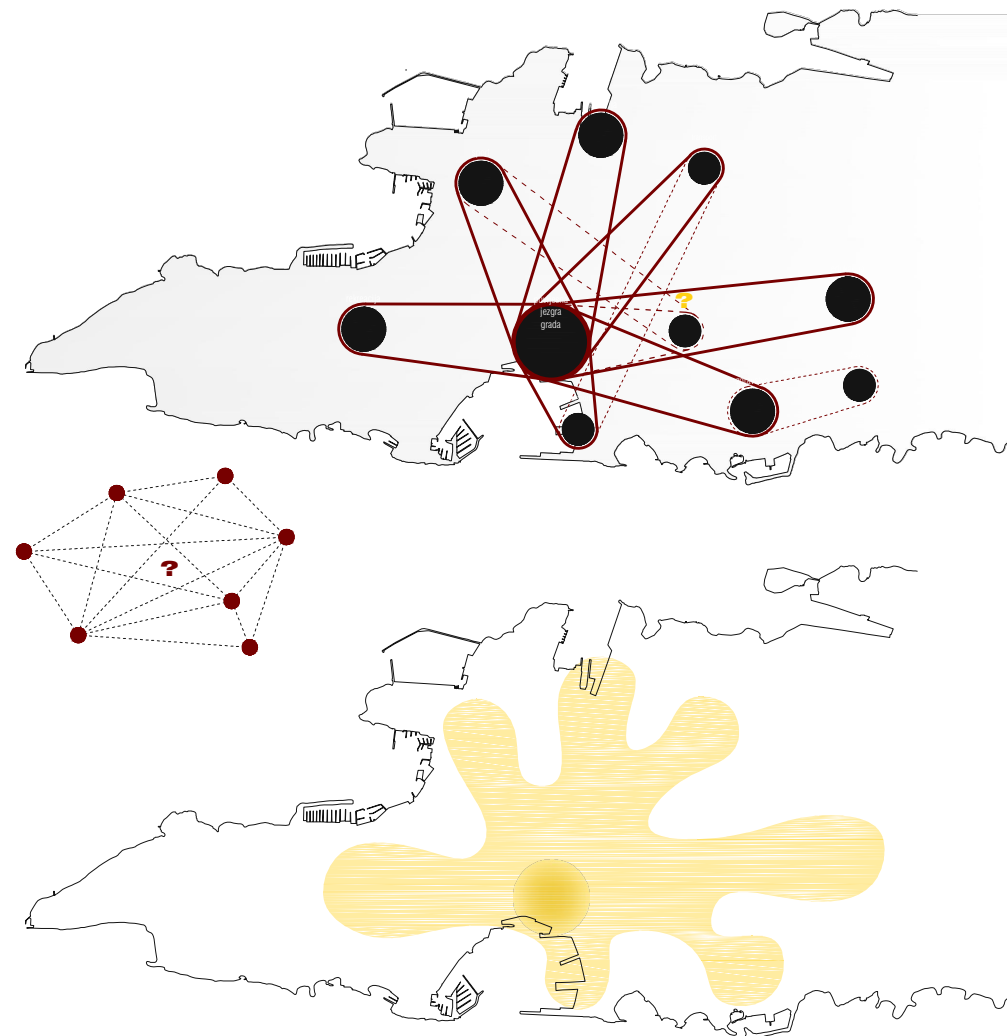
Gradotvornu ulogu praznog prostora - *forum*, Charles Moore vidi kao verziju društvenog zanimanja odnosno konsenzusa oko izrazito važnih mjesta na zemlji (što začinje José Ortega y Gasset). Prazni prostor - forum postaje tako začetak urbs-a odnosno polisa, a sve ostalo su načini određenja tog praznog prostora, limitiranja njegovih granica i kontura. Iako je ponekad pridavanje važnosti javnom otvorenom prostoru u smislu određenja identiteta i nastajanja grada hipertrofirano, ono jasno pokazuje svijest o tome koliko je čovjek tokom povijesti uložio u taj segment fizičkog oblička svog civilizacijskog razvoja.

Socijalni atributi javnog prostora definiraju ga kao prostor koji *per se* pripada svima, on se utjelovljuje u svojoj pristupačnosti, socijalnoj koheziji, prisutnošću različitoga i pojmu slobodnog korištenja. To je politički i kulturno meritoran prostor (grčka agora) čiji karakter ovisi o stvarnim kontekstualnim osobinama (agora koja ocrtava elitističku društvenu participaciju koja isključuje dio stanovništva, u ovom slučaju žene i robove) jer javni prostor nije isključivo nosilac ideje o vrlinama javnog i društvenog života, već reflektira i njegove mane.

Madanipour tvrdi da u javnom prostoru postoji oprezna konstrukcija i održavanje granica privatnog i javnog te njihovo uobličavanje, prilagođavanje i mijenjanje. Trg i ulica inkluzivni su za sve socijalne razine, za razliku od ostalih kategorija javnog prostora koje imaju profilirane korisnike ili korisničku elitu (parkovi, plaže, rekreacijske i sportske zone i dr.).

- sportski centar Splita definiran kod Poljuda, Lore i Spaladium arene; sportski program dvorane Koteks Gripe neadekvatan mjerilu u trenutnom vremenu / kontekstu

1971.	1981.	2011.	godina
129.000	176.000	178.000	br. st.

grafika 09. : policentričnost Splita | Koteks ?

" Veličina uništava, ali je također i novi početak. Može se sastaviti kad se razbije. Paradoks veličine je taj da unatoč kalkulacijama koje idu u njeno planiranje - zapravo, kroz sve njene rigidnosti - ona ostaje jedina arhitektura koja projektira nevidljivo. Umjesto provođenja suživota, veličina ovisi o režimima slobode, sklopu najveće razlike.

Vanjski dio grada više nije kolektivno kazalište gdje se "to" događa, ne postoji kolektivno "to". Ulica je postala ostatak, organizacijski uređaj, samo segment kontinuiranog metropolitanskog plana u kojem su ostaci prošlosti u nelagodnom obračun protiv nove arhitekture. 'Bigness' može postojati bilo gdje na toj razini.

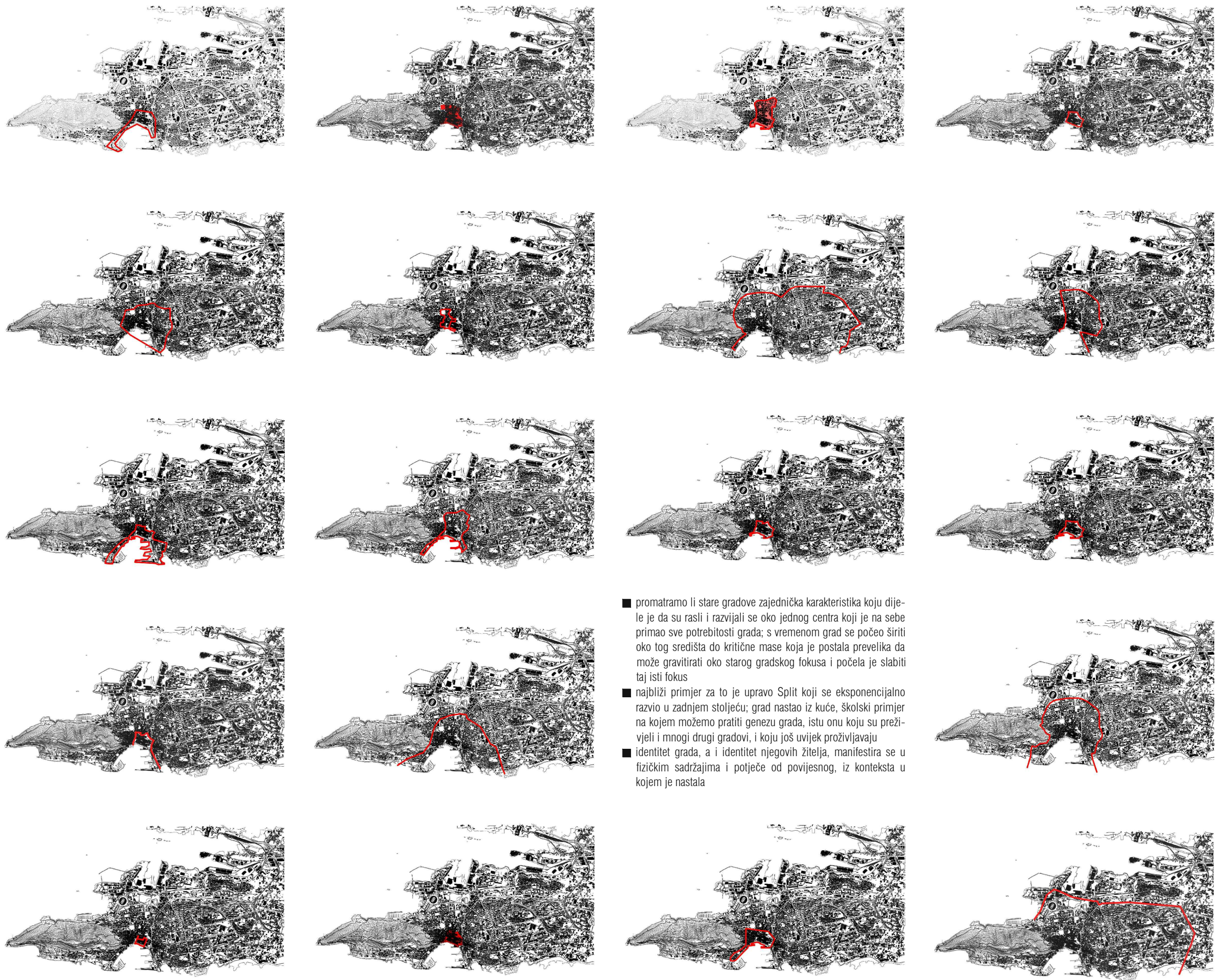
R. Koolhaas : Theory of Bigness >

- cijeli prostor je postao "tranzitan" (jer su sadržaji pozicionirani u njemu globalni), a projektiran je na granici s onim sto se percipira kao jezgra grada i CIAMovskog urbanizma; odnosno "spavaonica"

antitrazitnost = lokalni sadržaji

- smještaj kompleksa na prostoru okruženog CIAMovskim urbanizmom, dok se s druge strane smješta tada 'novi' gravitacijski centar -> jezgra s palačom "prije njega" i ST3 došao nakon te nikad nije dovršen što ga je praktički pretvorilo u drugu "jezgru", a ne planirani urbanizam

(nije šire područje, struktura mu se nije proširila na urbanistički scale)

60%
 studenata pod
 pojmom centar
 grada smatra
 staru gradsku
 jezgra

- promatramo li stare gradove zajednička karakteristika koju dijele je da su rasli i razvijali se oko jednog centra koji je na sebe primao sve potrebitosti grada; s vremenom grad se počeo širiti oko tog središta do kritične mase koja je postala prevelika da može gravitirati oko starog gradskog fokusa i počela je slabiti taj isti fokus
- najbliži primjer za to je upravo Split koji se eksponencijalno razvio u zadnjem stoljeću; grad nastao iz kuće, školski primjer na kojem možemo pratiti genezu grada, istu onu koju su preživjeli i mnogi drugi gradovi, i koju još uvijek proživljavaju
- identitet grada, a i identitet njegovih žitelja, manifestira se u fizičkim sadržajima i potječe od povijesnog, iz konteksta u kojem je nastala

svoga njih
 (studenata)
10%
 uključuje i
 predio Splita 3
 pod pojmom
 centar grada, tako
 i Komplex Koteks

anketa 02. :
 cca. 70
 studenata FGAGa

Radionica
 zaštite i obnove
 graditeljskog
 naslijeđa 2 :
 " Što je centar
 grada ? "

>
 tranzitna
 karakteristika
 Koteksa

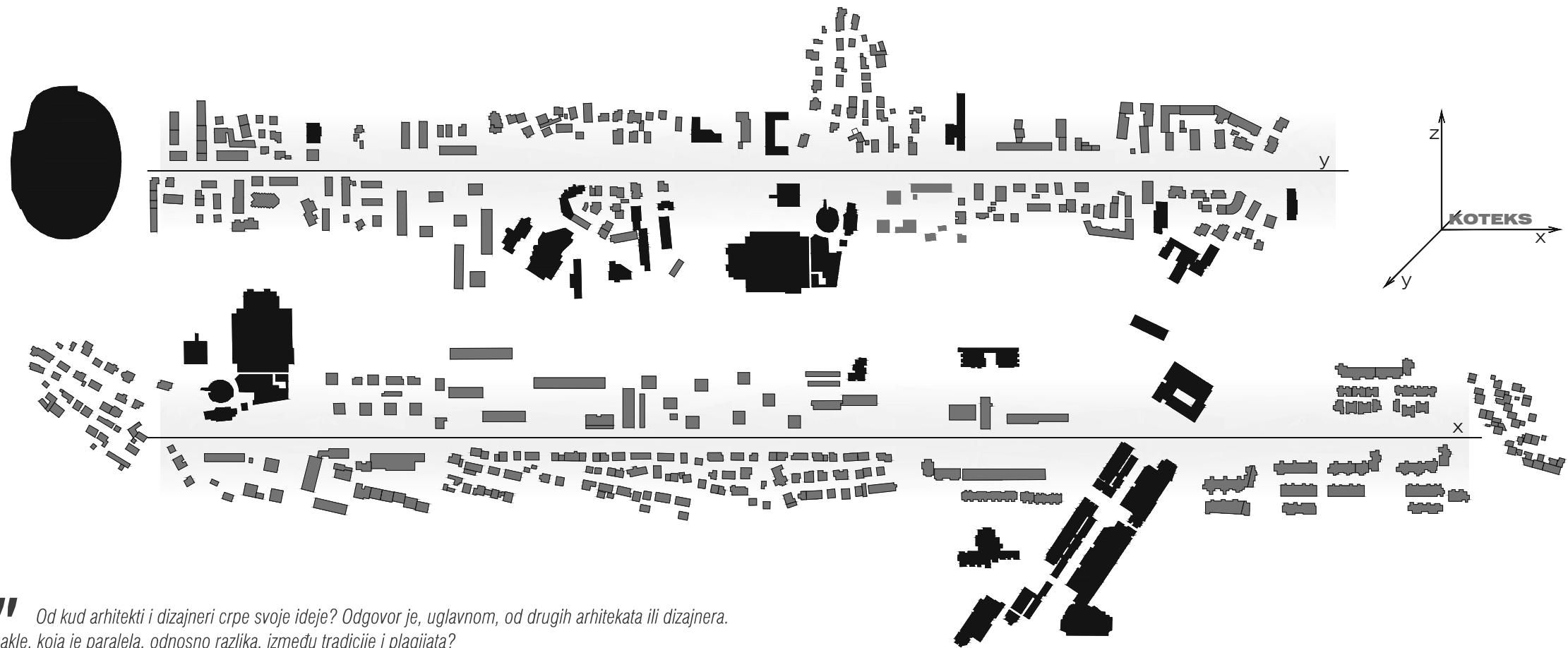

Kompleksna, visoko komodificirana društva, kakvo je i današnje hrvatsko, pokazuju otpor prema komodifikaciji onoga što se smatra singularnim/svetim : javnih i nacionalnih parkova, spomenika, nacionalne ili lokalne memorabilije. U tom smislu, Koteks kao građevina postaje nositelj i simbol ne samo prošlog vremena, već i planerske perspektive objekta i stoga ga je nemoguće gledati samo kao skup komercijalnih prostora. Gravitacijska snaga sofisticiranog kompleksa snažnija je od tržišne logike, što ne znači da je poriče. Turistifikacijom potisnuta kreativna nadgradnja mogla bi se lako, uz malo pravnog reda, nasloniti na tu već postojeću strukturu, te primiti potrebne, ali i razvijati nove sadržaje. Ne želeći tvrditi da se Koteks može preko noći transformirati u drugačiji hibridni ili, primjerice, kulturni centar poput Kulturforuma u Berlinu, no položaj i vitalnost, čak i u ovom naročito nezahvalnom periodu, potencijal su koji je nedopustivo zanemariti.

" Društva se razlikuju u načinima na koje je komodifikacija, kao poseban oblik razmjene, strukturirana i kako se odnosi prema društvenom sustavu te u značajkama koje je potiču ili čine, u dugoročnim tendencijama da se širi ili stabilizira i, konačno, u kulturalnim i ideološkim premisama koje su utkane u njezino funkcioniranje.

- najpotentniji prostori : 'voidi' kao manifestaciju Augeovih 'ne-mjesta' - prostore lišene identiteta, povijesti i odnosa prema lokalnom - nedostaje im definicija i odmak od infrastrukture
- kolažiranje u postojeći, kvalitetan prostor neadekvatnog programa za trenutni kontekst - držanje rastera slijedeći već postavljena kompozicijska pravila, ali ne podilazeći izgrađenom prostoru

potenciranje korištenja 'ne-mjesta' koji nemaju adekvatnog sadržaja da privuče korisnike

" Od kud arhitekti i dizajneri crpe svoje ideje? Odgovor je, uglavnom, od drugih arhitekata ili dizajnera. Dakle, koja je paralela, odnosno razlika, između tradicije i plagijata?

- možemo li postaviti razliku između gradnje u tradiciji i plagijata? Drugim riječima tradicija predstavlja opće prihvaćene norme. Ako se poštuje dolazimo do pitanja, je li taj isti postupak legitiman i opravdan plagijat - plagijat samog koncepta. Narodi i kulture se miješaju, a grad postaje univerzalno mjesto. Globalno društvo zahtjeva savršeni grad, a ekonomija traži brzinu - brzina produciranja jedna je od temeljnih karakteristika plagijata; multipliciranje po uzorku bez razvijanja odnosno nadogradnje koncepta.

Suočavanjem s urbanističkim programom, arhitekt ima više mogućnosti :

- projektirati majstorsku izgradnju, nadahnutu arhitektonsku gestu (koncept kompozicije)
- ostaviti ono što postoji, popuniti praznine, "kompletirati tekst", piskarati na marginama (dopunjavati)
- dekonstrukcijski pristup - što postoji kritički analizirati (povijesne slojeve koji su mu prethodili) dodavanjem novih slojeva deriviranih od negdje drugdje - iz drugih gradova (palimpsest)
- 'tražiti posrednika' - apstrahirati sustava posredovanjem među stranicama (s obzirom na ograničenost) i/ili nekih drugih pojmova, izvan grada ili programa (posredovanje - medijacija)

" In madness equilibrium is established, but it masks that equilibrium beneath the cloud of illusion, beneath feigned disorder; the rigor of the architecture is concealed beneath the cunning arrangement of the disordered violences.

" Cinegram - not a fixed, unique or even repeated object; but a combination (of objects or spaces) _ A notation of images and movements _ Writing in movement _ Discontinuous continuous

" Madness would then be a word in perpetual discordance with itself and interrogative throughout, so that it would question its own possibility, and therefore the possibility of the language that would contain it, thus it would question language itself, since the latter also belongs to the game of language.

- odgovor u "sporom" programu, koji bi iskoristio potencijal već isprojektiranog negativna i aktivirao ga

- naglašena os s kampusom i uvjetno rečeno "scale" programa coworkinga kao programa koji odgovara isprojektiranom negativu; okruženost CIAM spavaonicama kao prostorom bez sadržaja van stambenog (*centrar CIAM urbanizma s 5 700 stanovnika i jednog od prvih splitskog 'predgrađa' Radunicom*)

I. Kopytoff :
Kulturna biografija stvari
>

grafika 10. :
kompleks kao otvoreni hibrid ja sjecištu dvije osi
>

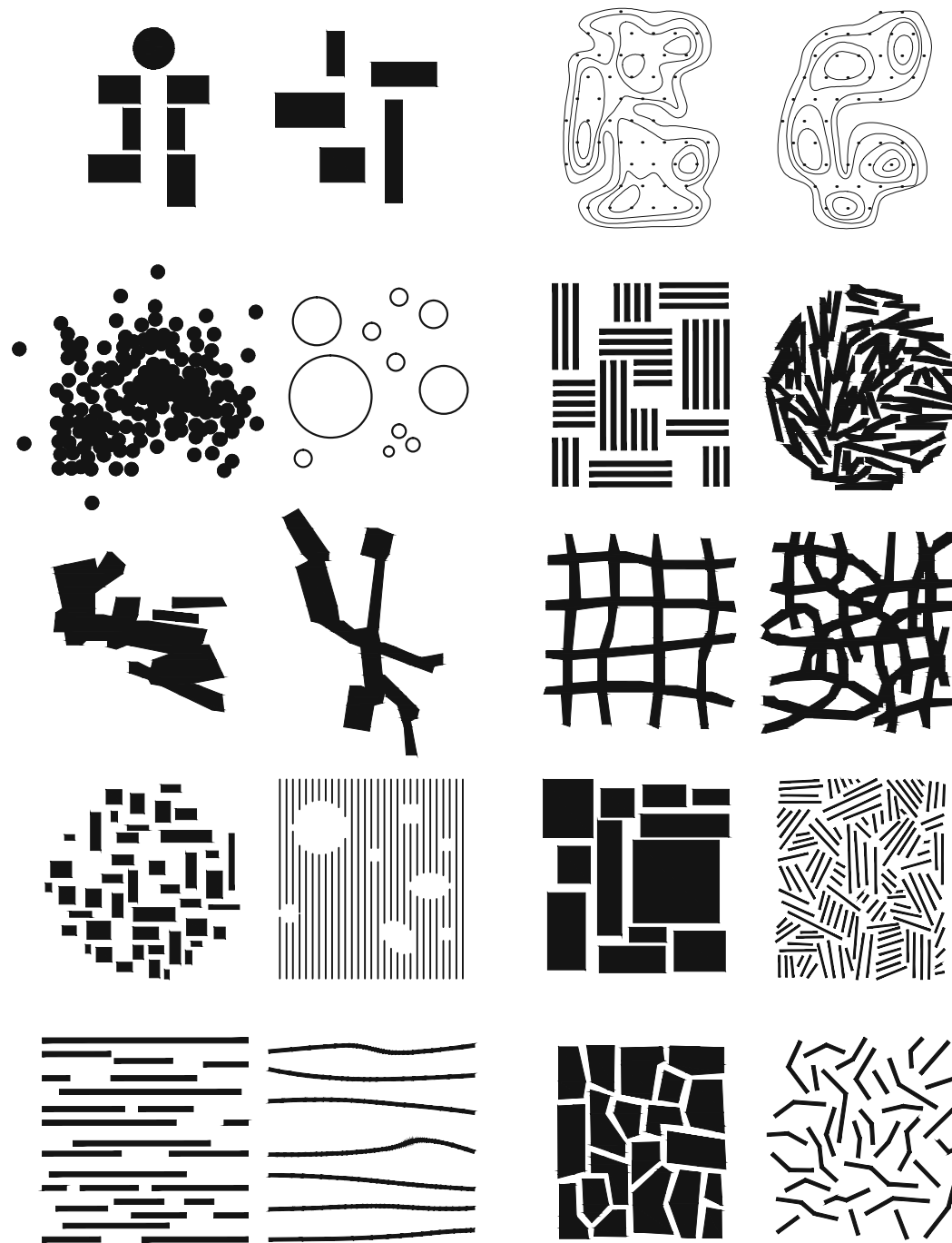
S. Bayley :
British Design Critic, Commerce and Culture
>

M. Foucault :
Madness and Civilization
<

<
Maurice Blanchot

grafika 10. :
kompleks kao otvoreni hibrid ja sjecištu dvije osi
<

- definiranje cjeline koja se izgubila u procesu urbanog razvoja Splita - **otvoreni hibrid** - različite tipologije i program unutar cjeline koja nije pod "istim krovom" nego integrira urbano kroz fragmentiranu interpolaciju novog programa u kompozicijska pravila postojećeg

grafika 11.:
S. Allen,
S. Kwinter :
Field conditions

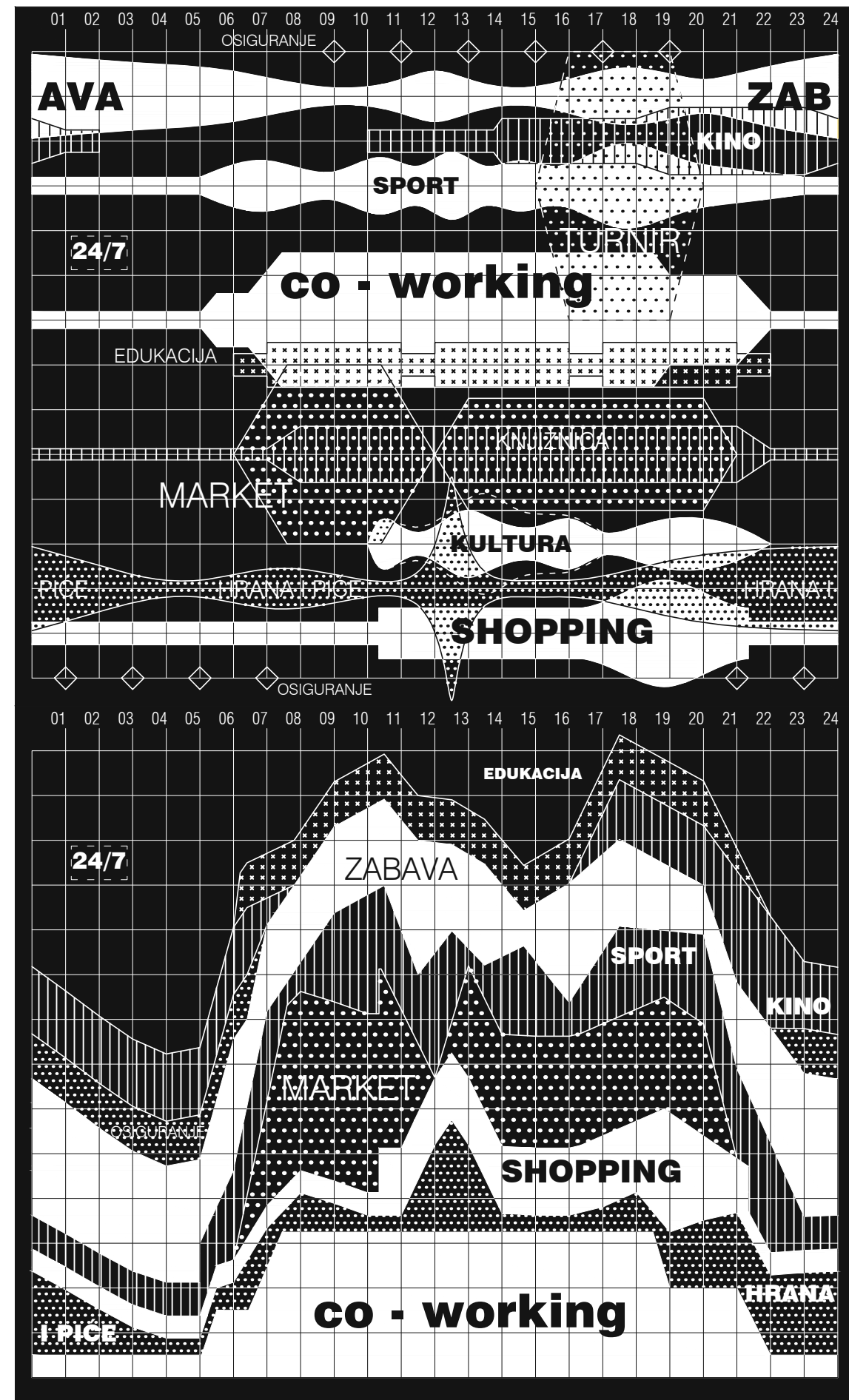
>

S. Allen,
S. Kwinter :
Field conditions

>

" The field describes a space of propagation, of effects. It contains no matter or material points, rather functions, vectors and speeds. Its describes local relations of difference within fields of celerity, transmission or of careering points, in a word, what Minkowski called the world.

- potencirati aktivaciju prostora kroz nekakav scenarijski mix - paradoksalno iskorištava memorijsku percepciju tog prostora kao tranzitnog i pretvara u antitransitno (zadržavanje, iskorištavanje negativa) i u principu "širi" jezgru grada

grafika 12. :
korištenje
kompleksa 24/7
kroz tipologije

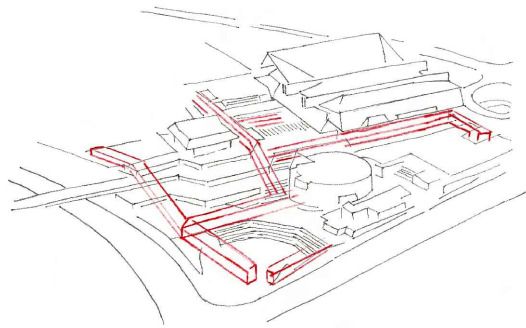
presjek tipologija

<

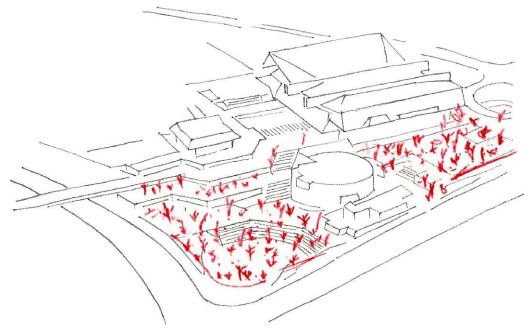
grafika 13. :
korištenje
kompleksa 24/7
kroz tipologije

suma tipologija

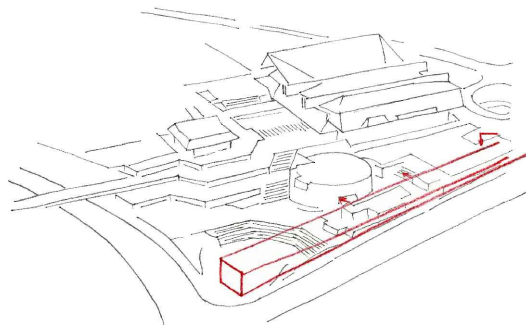
<

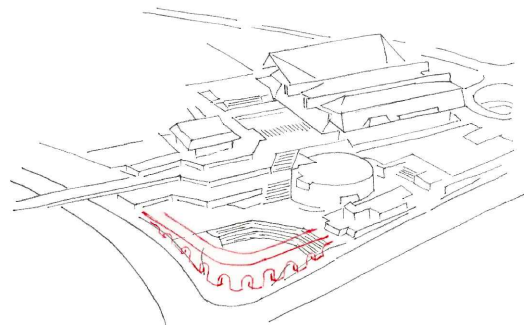
- + rahlost, povezanost
- (ne)redefiniranje 'voida', struktura na komunikaciju

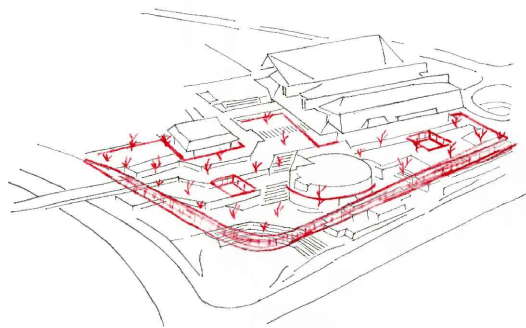
- + ozelenjavanje - bolna točka grada
- (ne)redefiniranje 'voida', nedostatak urbanog

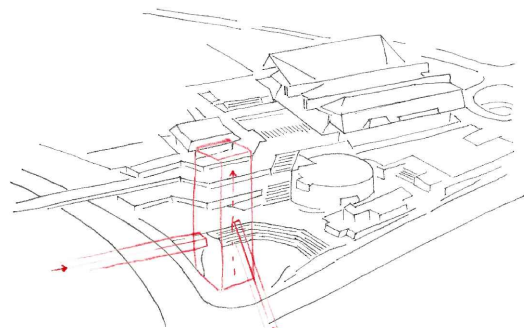
- + odmak od infrastrukture
- nedovoljna povezanost

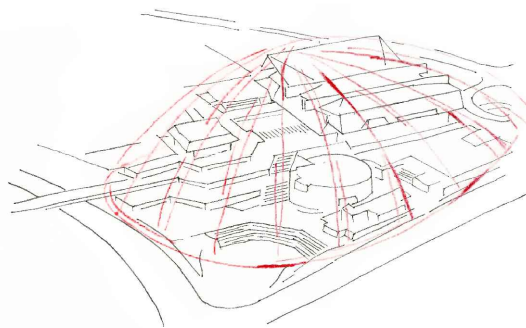
- + odmak od infrastrukture
- nedovoljna definiranost, izgrađenost

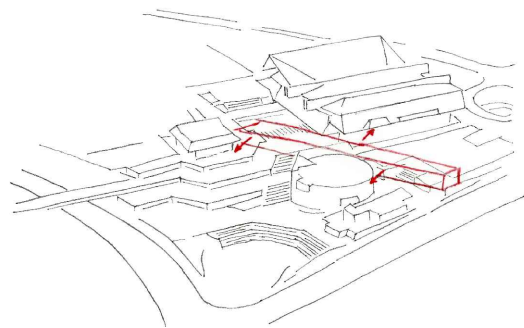
- + ozelenjavanje - bolna točka grada
- velika izgrađenost, pitanje konstruktivnosti

- + nova os kompleksa, 'skupljanje' šetača
- velika izgrađenost, masivnost

- + kompresiranje kompleksa
- (ne)redefiniranje 'voida', radikalizacija

- + povezanost, struktura 'in between'
- (ne)redefiniranje 'voida', struktura 'in between'

grafika 14. :
prostorno
ispitivanje
različitih
mogućnosti
(do)gradnje
kompleksa

>

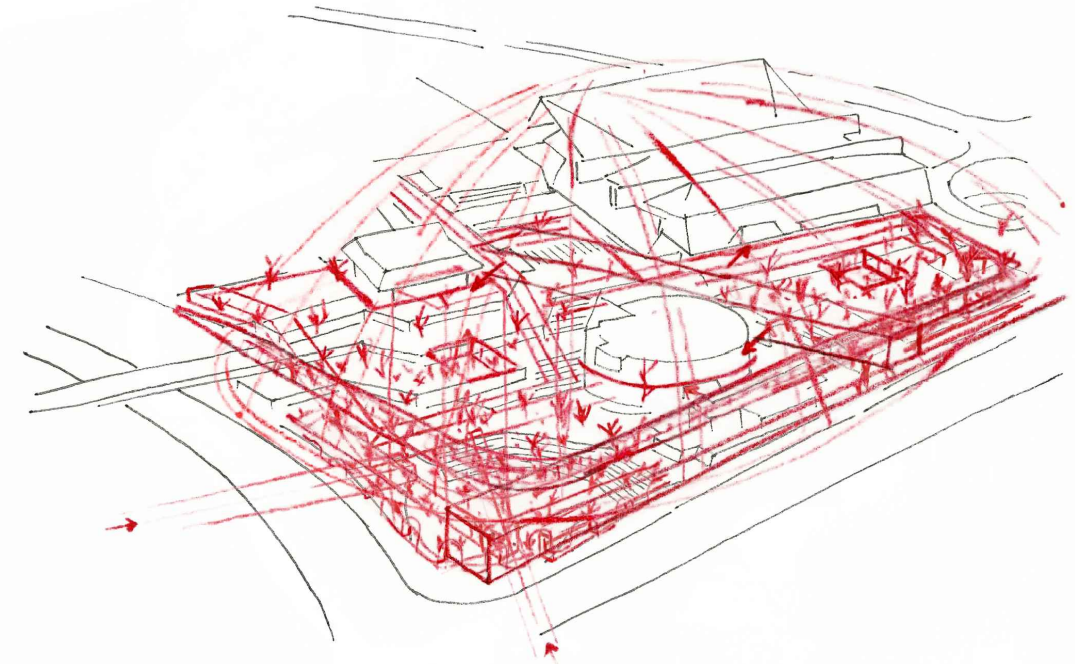
grafika 14. :
prostorno
ispitivanje
različitih
mogućnosti
(do)gradnje
kompleksa

>

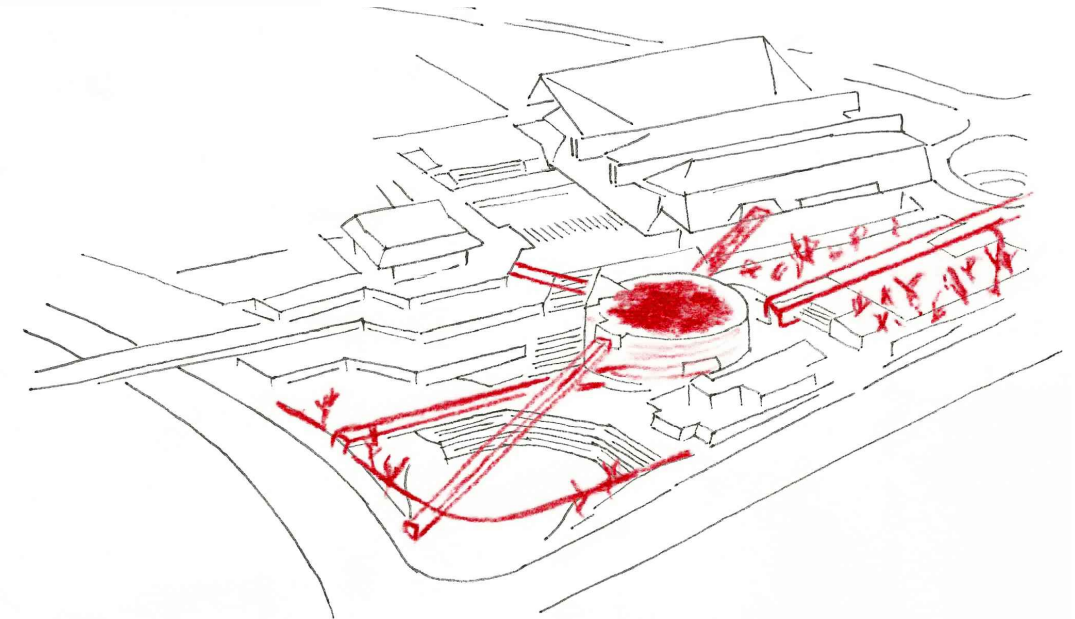
■ prepoznavanja kružnog volumena kao središnjeg prostora; povezivanje i "dodir" s ostatkom kompleksa Koteks - prostor pogodan za mutacije različitih tipologija - otvoreni hibrid

posređovanje - medijacija - mutacija

■ racionalizacija prostora, optimalno korištenje svih površina, komprimiranost sadržaja, direktnoj prostornoj vezi svih programskih cjelina unutar već začetog prostora i formalističkoj identifikaciji koja otvara mogućnosti za buduće re-programiranje ili ekstenziju aktivnosti (ne)predviđene prvobitnim projektnim rješenjem

funkcija ne slijedi formu, forma ne slijedi funkciju > sigurno je da su one u interakciji

■ kompresiranje projektiranog kompleksa novim rutama / trakama kroz kružni volumen, viševisinski ulazni prostor - mogućnost lakog (toplog) pristupa svim tipologijama - naglasak na kretanju

■ redefiniranje trga na novoj razini kako bi prostor dobio na kontinuitetu i veličini za novi program, definirao granicu trga i infrastrukture, te pješačke ulaze/izlaze

■ redefiniranje park u punoj dimenziji prostora i potreba (grad i kompleks) stvarajući odmak od infrastrukture

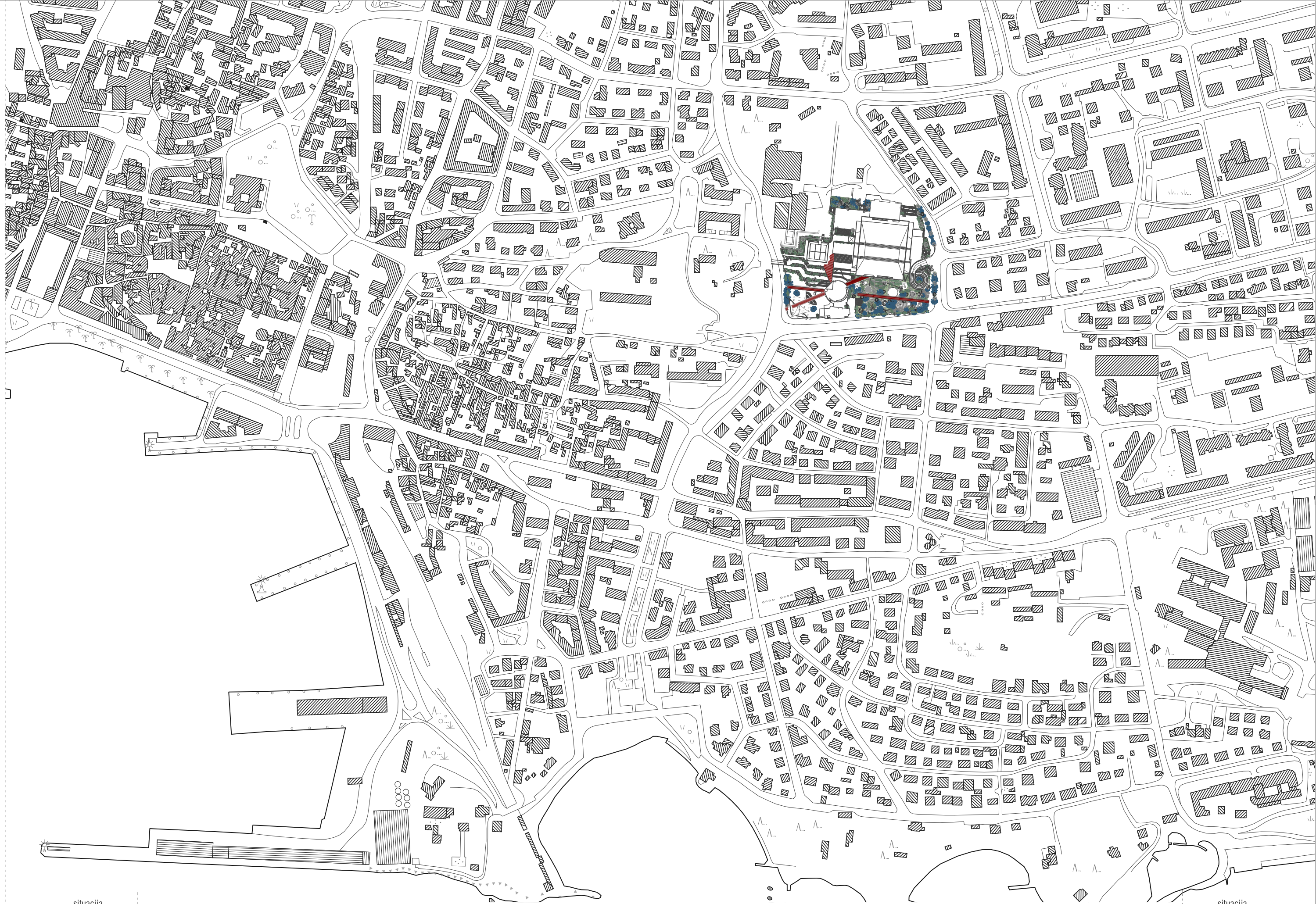
grafika 15. :
suma
prostornog
ispitivanja
različitih
mogućnosti
(do)gradnje
kompleksa

<

grafika 16. :
presjek
prostornog
ispitivanja
različitih
mogućnosti
(do)gradnje
kompleksa

**projektno
rješenje**

<

situacija
1 : 5 000

noviKo(n)teks(t) | dino perčić
DIPLOMSKI RAD

dino perčić | noviKo(n)teks(t)
DIPLOMSKI RAD

situacija
1 : 5 000

krkv - postojeće
1 : 500

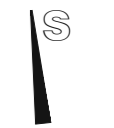
noviko(n)teks(t) | dino perčić
DIPLOMSKI RAD

dino perčić | noviko(n)teks(t)
DIPLOMSKI RAD

krkv - postojeće
1 : 500
34

sportsko -
prodajni
centar
Koteks
Gripe

Slaven
Rožić
Živorad
Janković

P+1

P+3

P+5

Ulica Matice hrvatske

G.K. Gripe

Osječka ulica

Ulica slobode

unutrašnji prostori :

- razina 31.50 6 475 m²
- razina 36.00 4 500 m²
- razina 40.00 5 145 m²
- razina 44.00 2 655 m²
- razina 48.00 640 m²
- razina 52.00 610 m²

ukupno (u) : 20 025 m²

vanjski prostori :

- razina 31.50 940 m²
- razina 36.00 2 100 m²
- razina 44.00 6 750 m²

ukupno (v) : 9 790 m²

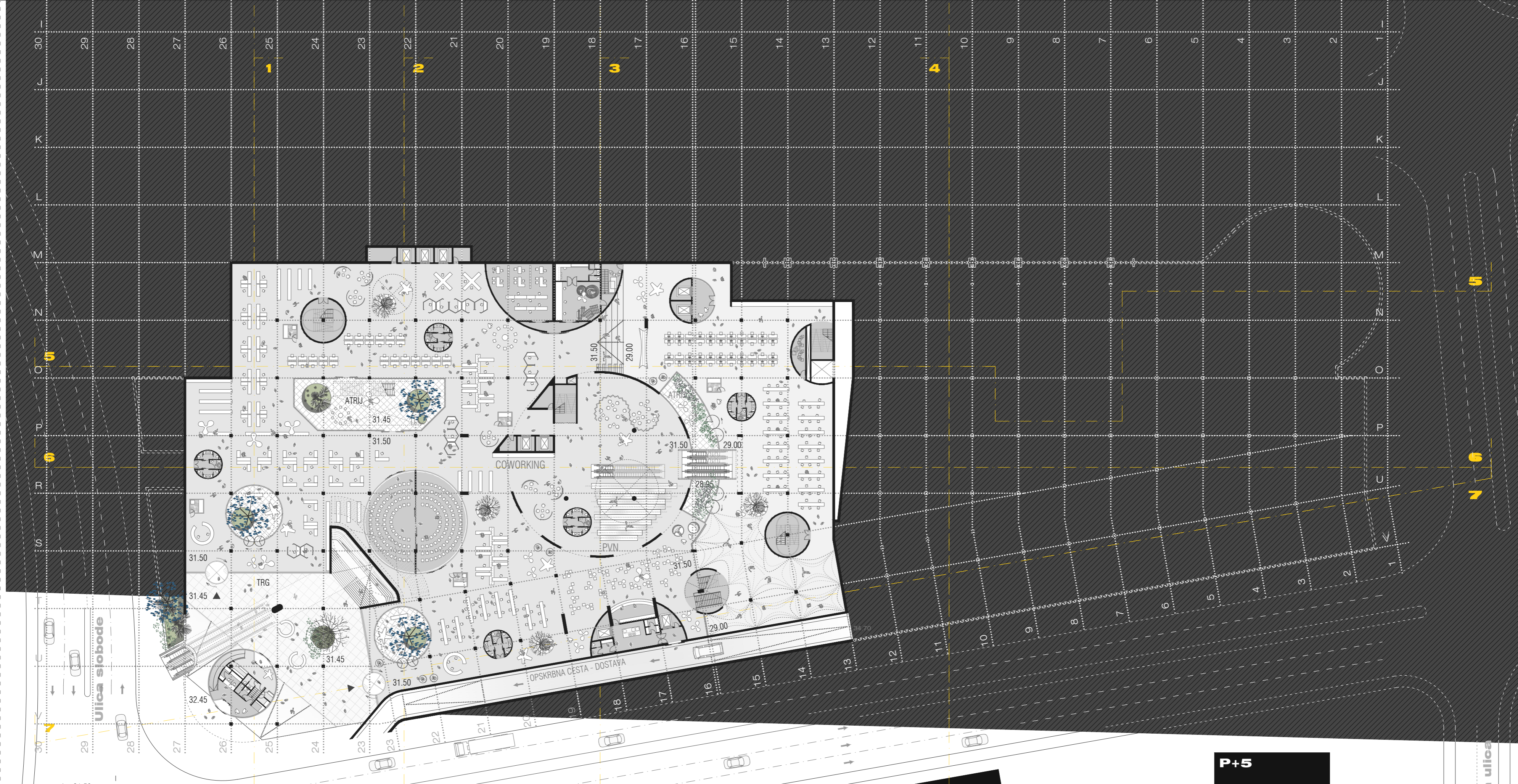
parking :

- razina 31.50 4 500 m²
- razina 36.00 3 100 m²

ukupno (p) : 7 600 m²

unutrašnji prostori :

- radni prostor 3 890 m²
- prostor više namj. 720 m²
- prostorna mreža 350 m²
- tehnika / servis 225 m²
- konferencija 255 m²
- tribine 125 m²
- pošta 105 m²
- snack bar pogon 115 m²
- spremišta 90 m²
- sanitarije 100 m²
- vertikale 395 m²

ukupno (u) : 6 475 m²

vanjski prostori :

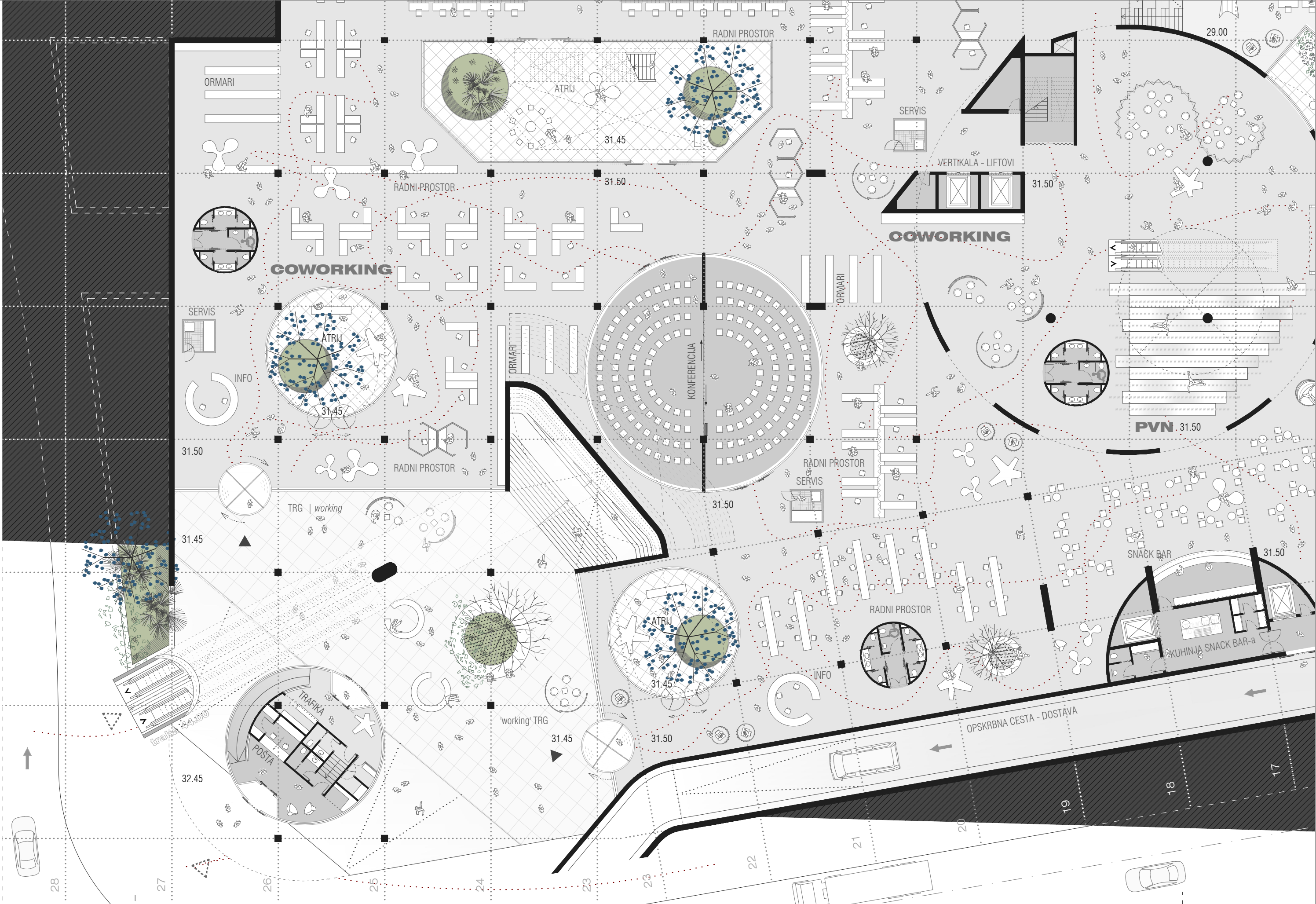
- atriji 490 m²
- trg | 'working' 450 m²

ukupno (v) : 940 m²

P+5

Osje i ulica

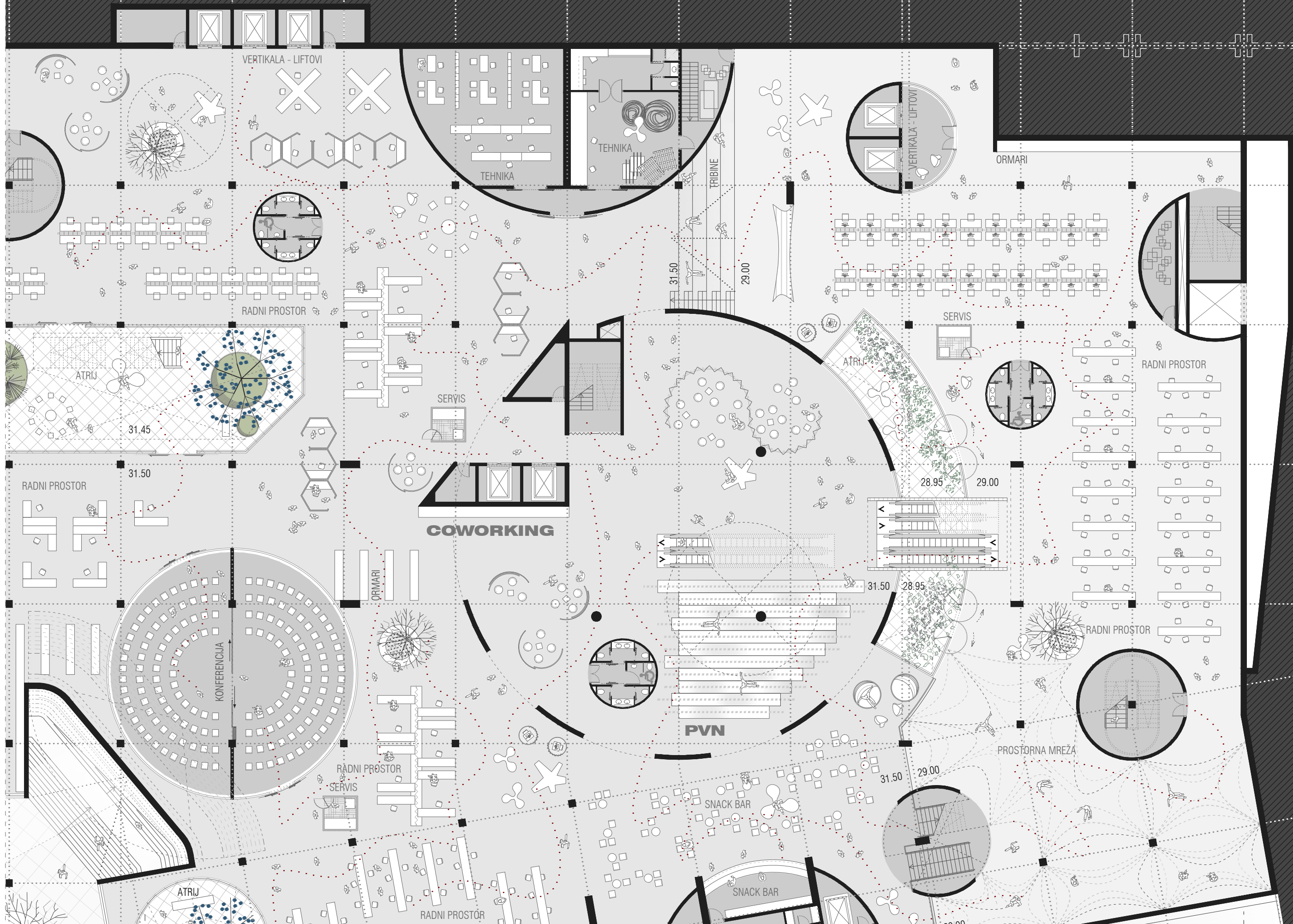

1 : 250
31.50 - zoom

noviKo(n)teks(t) | dino perčić
DIPLOMSKI RAD

dino perčić | noviKo(n)teks(t)
DIPLOMSKI RAD

1 : 250
38

1 : 250

noviKo(n)teks(t) | dino perčić

DIPLOMSKI RAD

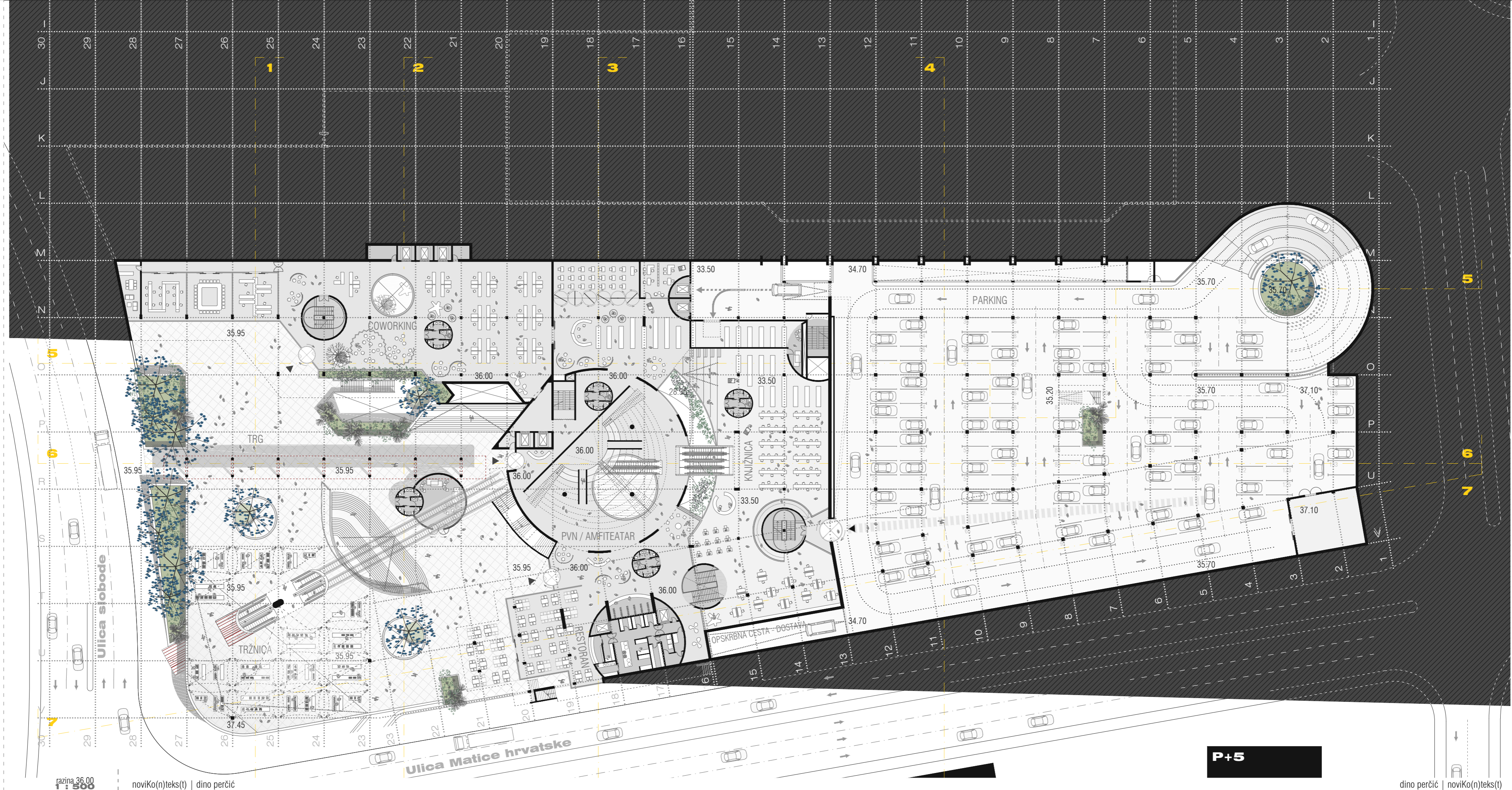
31.50 - zoom

dino perčić | noviKo(n)teks(t)

DIPLOMSKI RAD

1 : 250

39

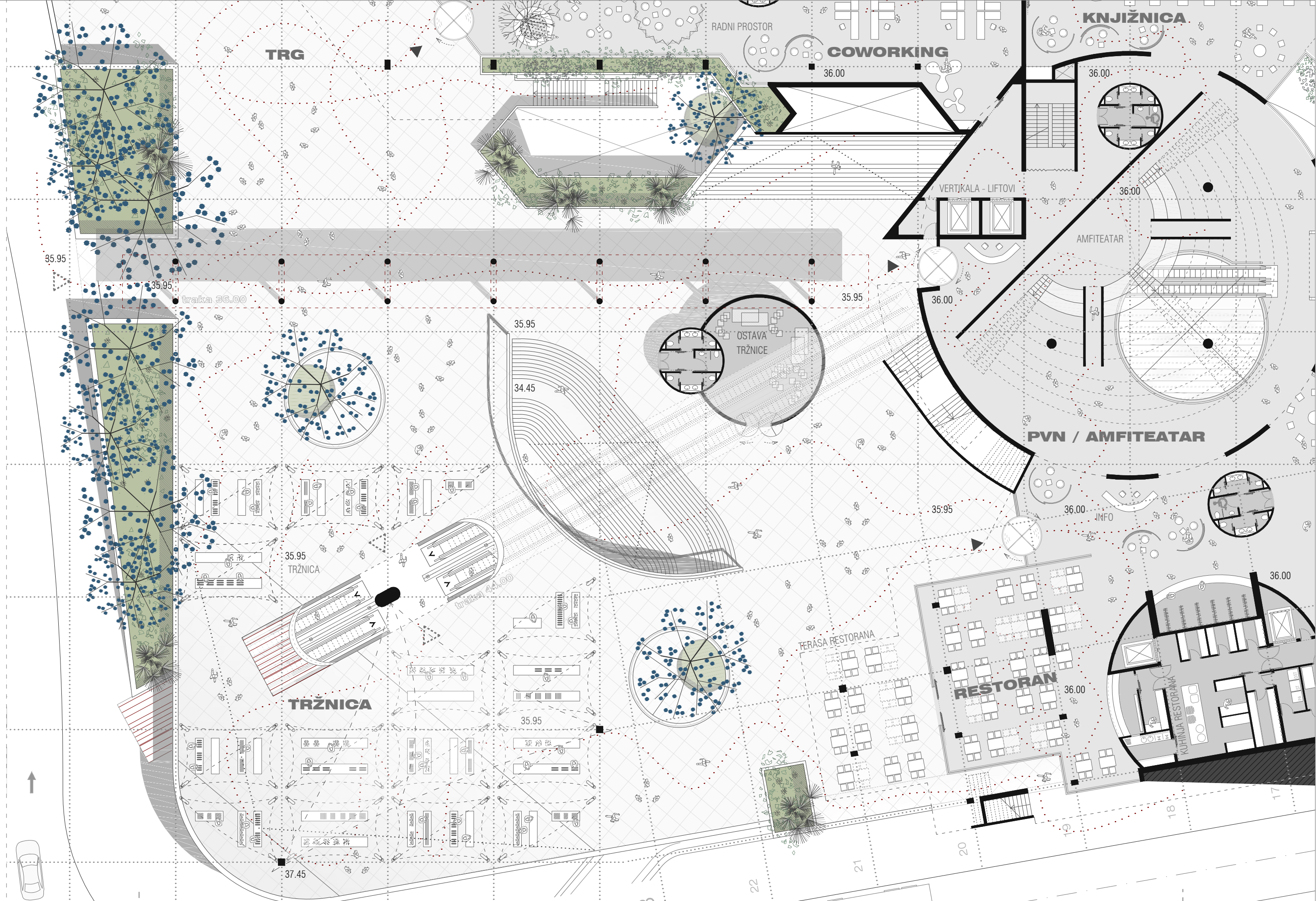
unutrašnji prostori :

- radni prostor 820 m²
- prostor više namj. 710 m²
- uredi za iznajmlj. 245 m²
- čajna kuhinja 30 m²
- amfiteatar 370 m²
- knjižnica 1 320 m²
- deponij knjiž. 100 m²
- restoran 280 m²
- restoran pogon 190 m²
- sanitarije 60 m²
- vertikale 395 m²
- ukupno (u) : 4 500 m²

vanjski prostori :

- tržnica 750 m²
- ostava tržnice 100 m²
- terasa restorana 150 m²
- trg | 'gradski' 1 100 m²
- ukupno (v) : 2 100 m²

P+5

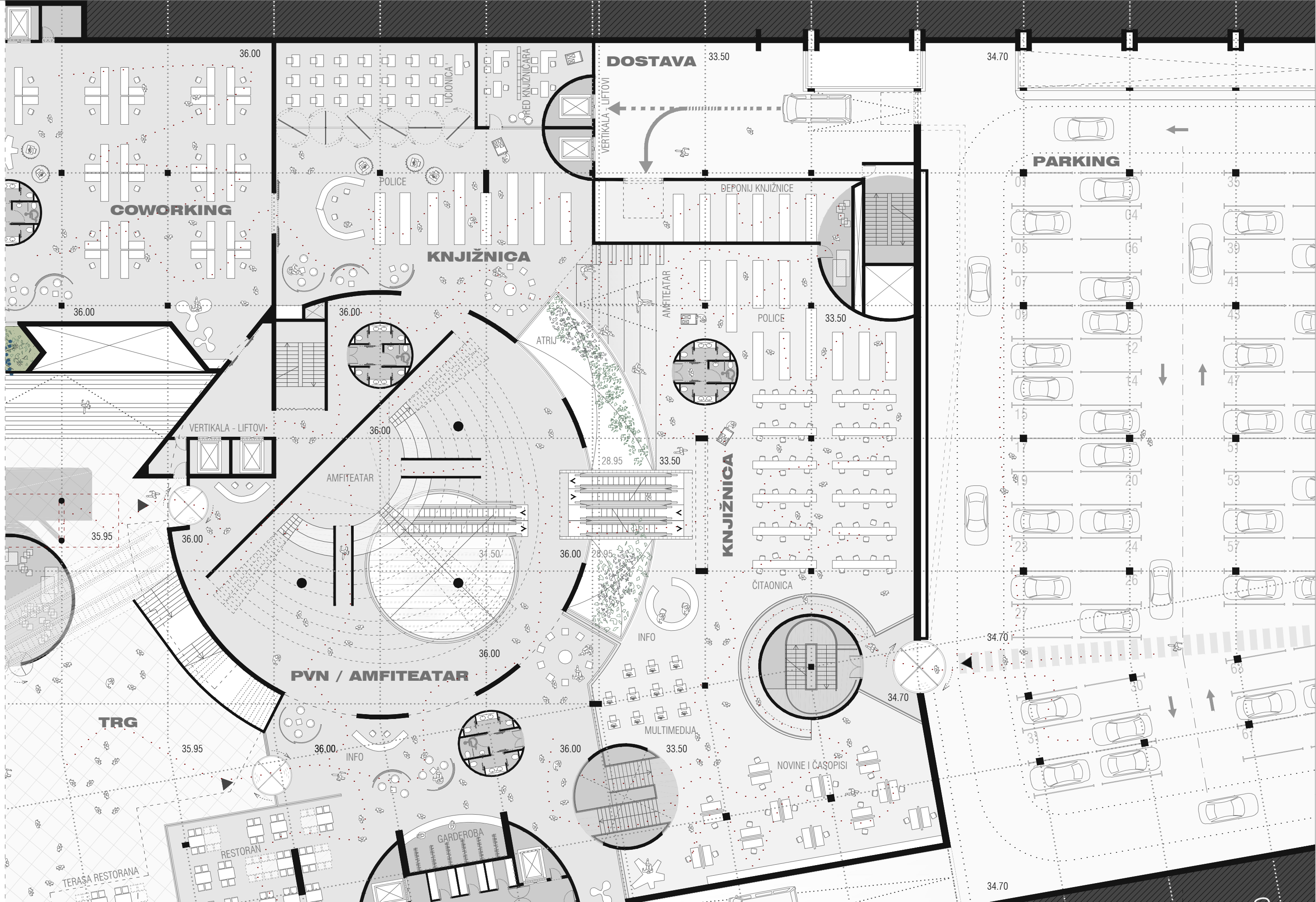

1 : 250
36.00 - zoom

noviKo(n)teks(t) | dino perčić
DIPLOMSKI RAD

dino perčić | noviKo(n)teks(t)
DIPLOMSKI RAD

1 : 250
41

1 : 250

noviKo(n)teks(t) | dino perčić

36.00 - zoom

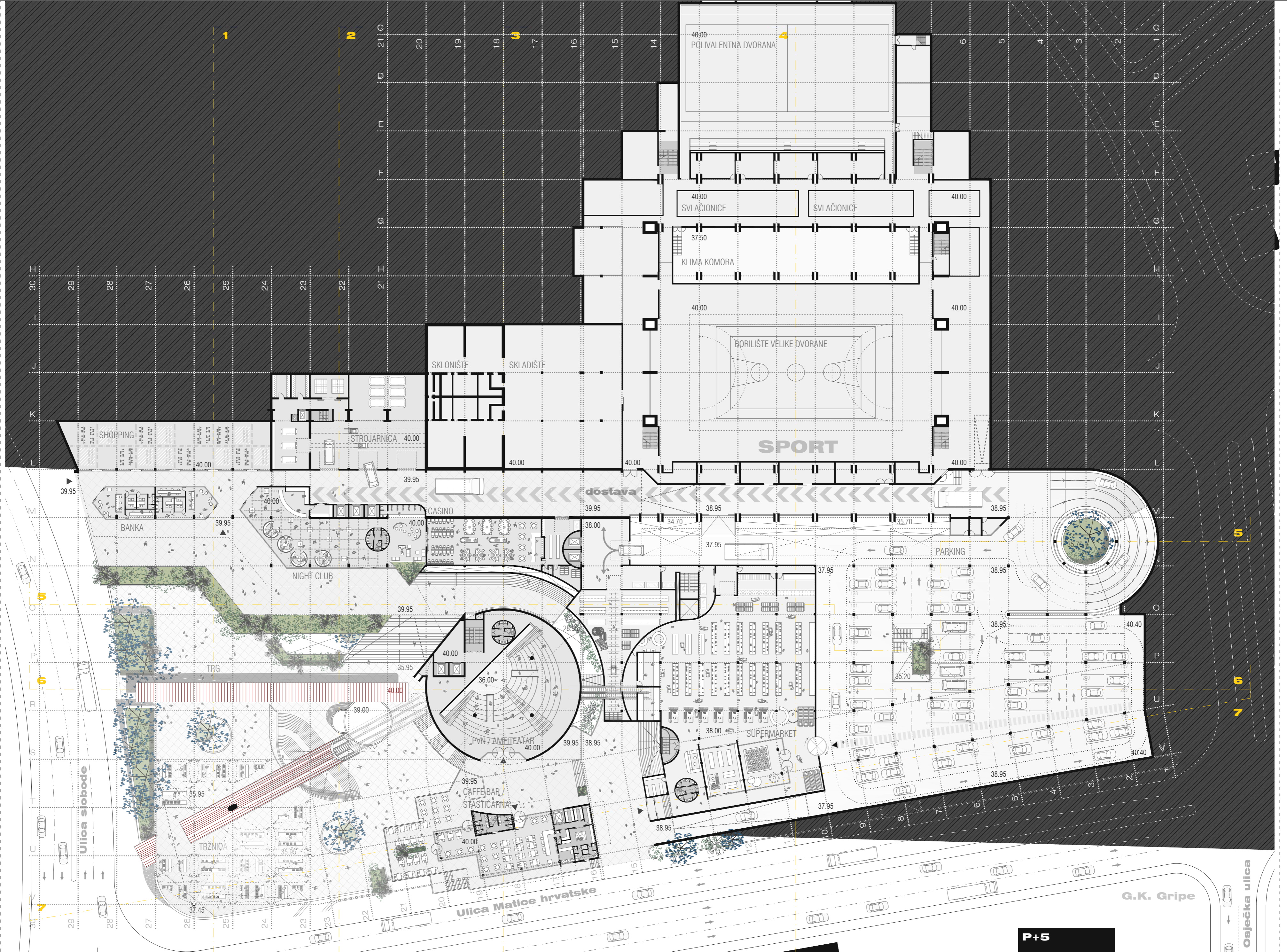
DIPLOMSKI RAD

dino perčić | noviKo(n)teks(t)

DIPLOMSKI RAD

1 : 250

42

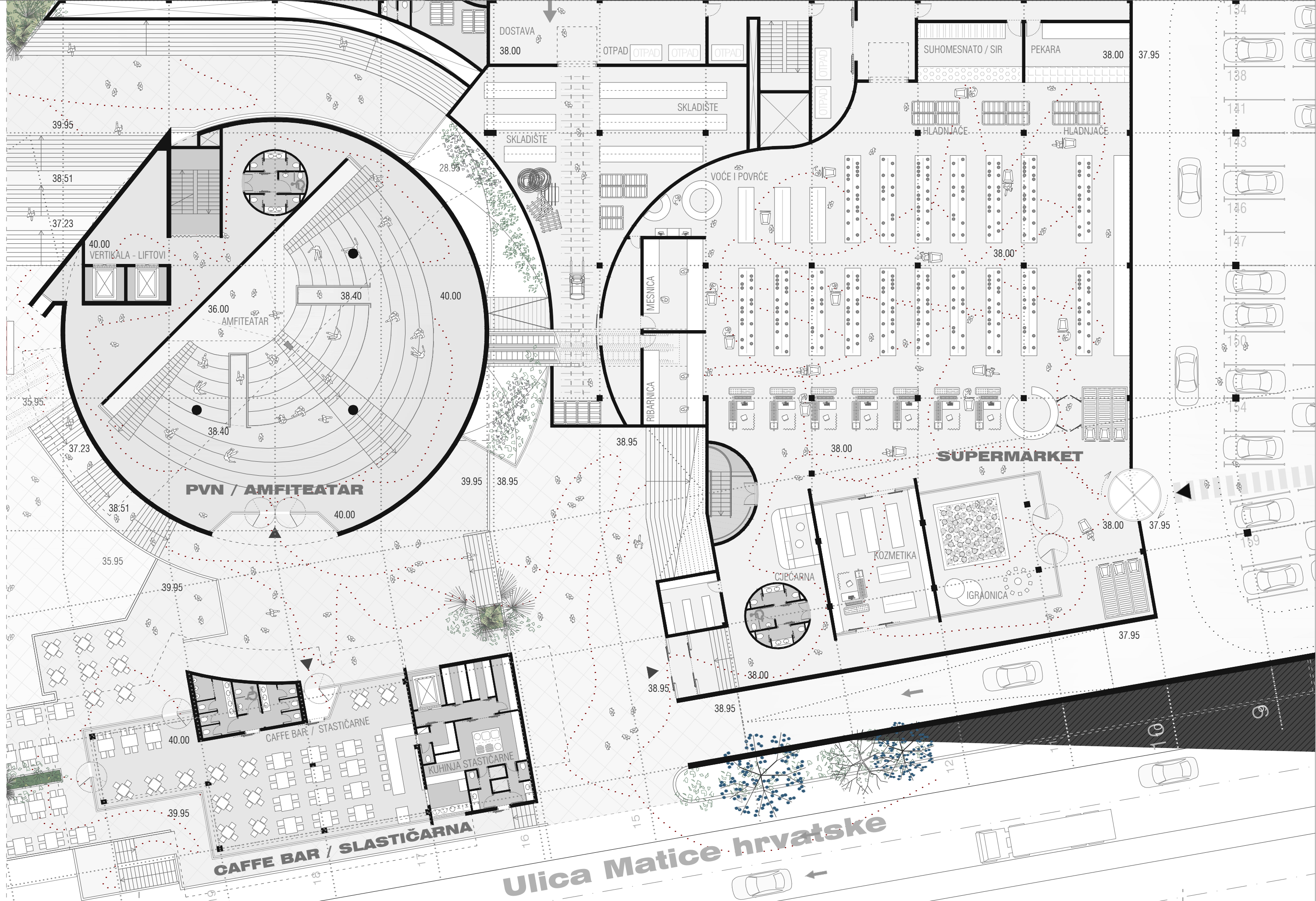
unutrašnji prostori :

- amfiteatar 720 m²
- supermarket 1 500 m²
- ostava marketa 450 m²
- night club 340 m²
- ostava club-a 90 m²
- casino 230 m²
- ostava casina 80 m²
- banka 150 m²
- shopping 420 m²
- cafe bar / stast. 210 m²
- cafe bar - pogon 90 m²
- kotlovnica 620 m²
- sanitarije 100 m²
- vertikale 145 m²

Ukupno : 5 145 m²

parking
ukupno :
4 500 m²
210 PM
3 100 m²

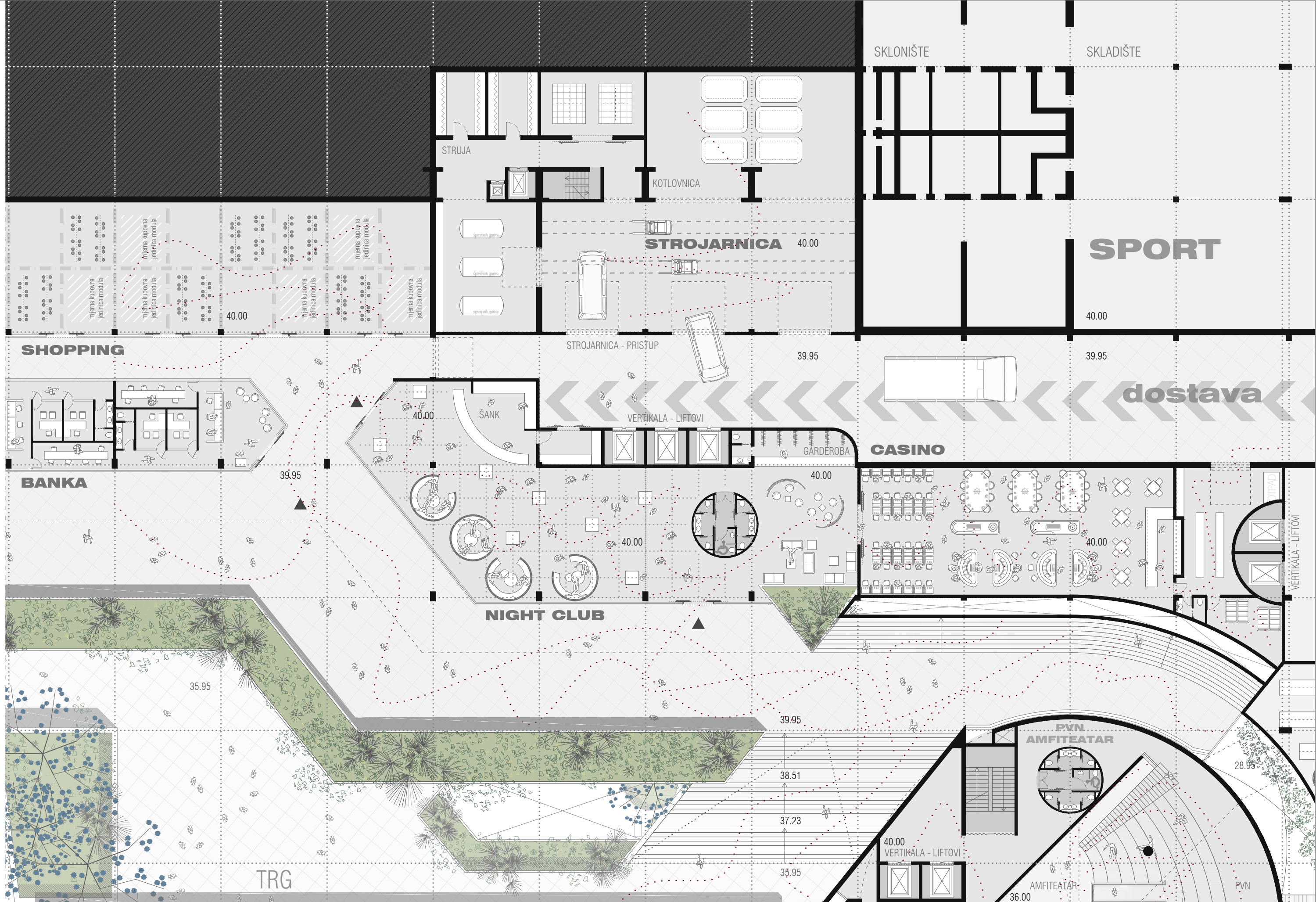
1 : 250
40.00 - zoom

noviKo(n)teks(t) | dino perčić
DIPLOMSKI RAD

Ulica Matice hrvatske

dino perčić | noviKo(n)teks(t)
DIPLOMSKI RAD

1 : 250
44

1 : 250

noviKo(n)teks(t) | dino perčić

40.00 - zoom

DIPLOMSKI RAD

dino perčić | noviKo(n)teks(t)

DIPLOMSKI RAD

1 : 250

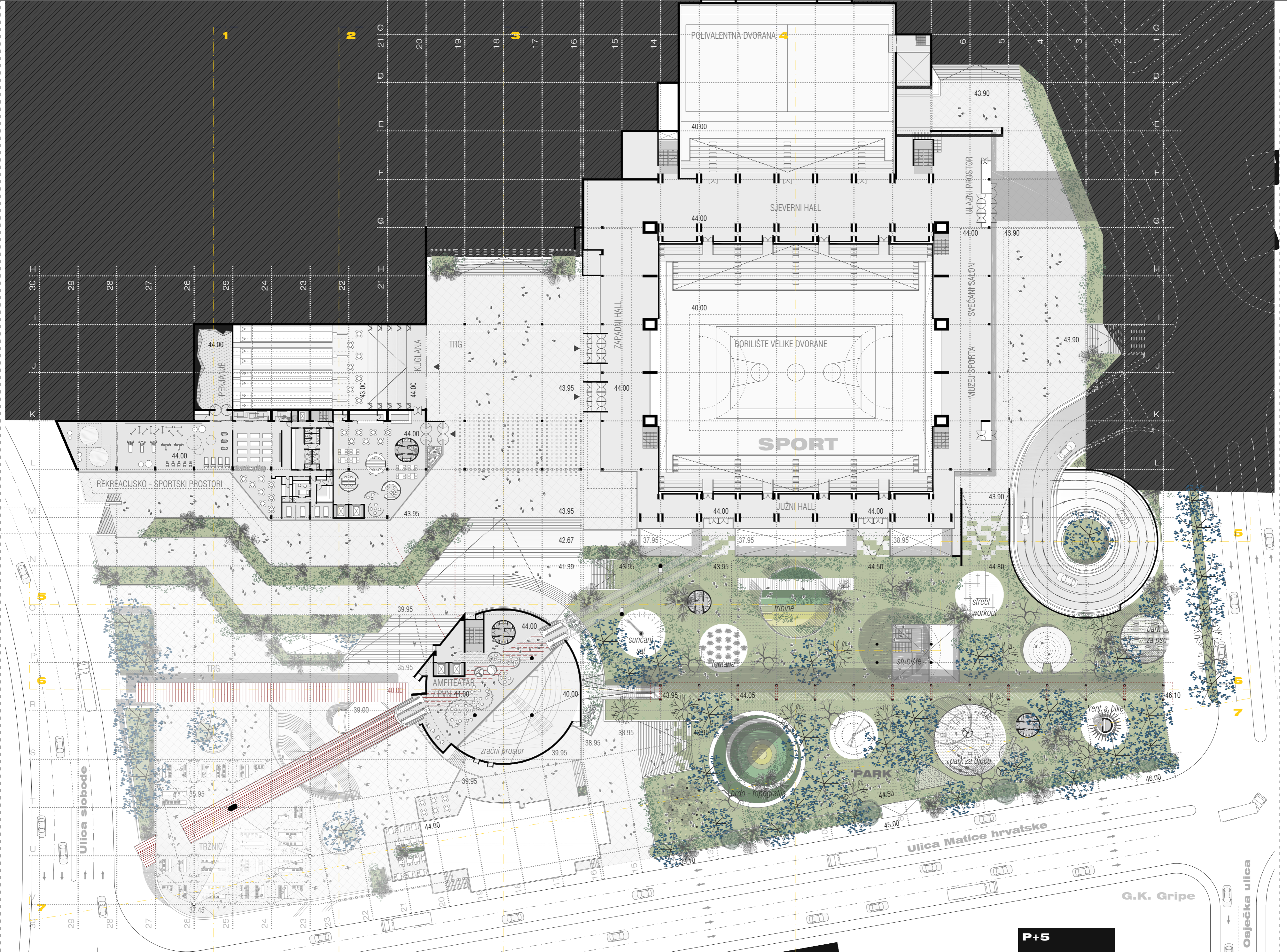
45

traka 36.00

40.00

35.95

unutrašnji prostori :

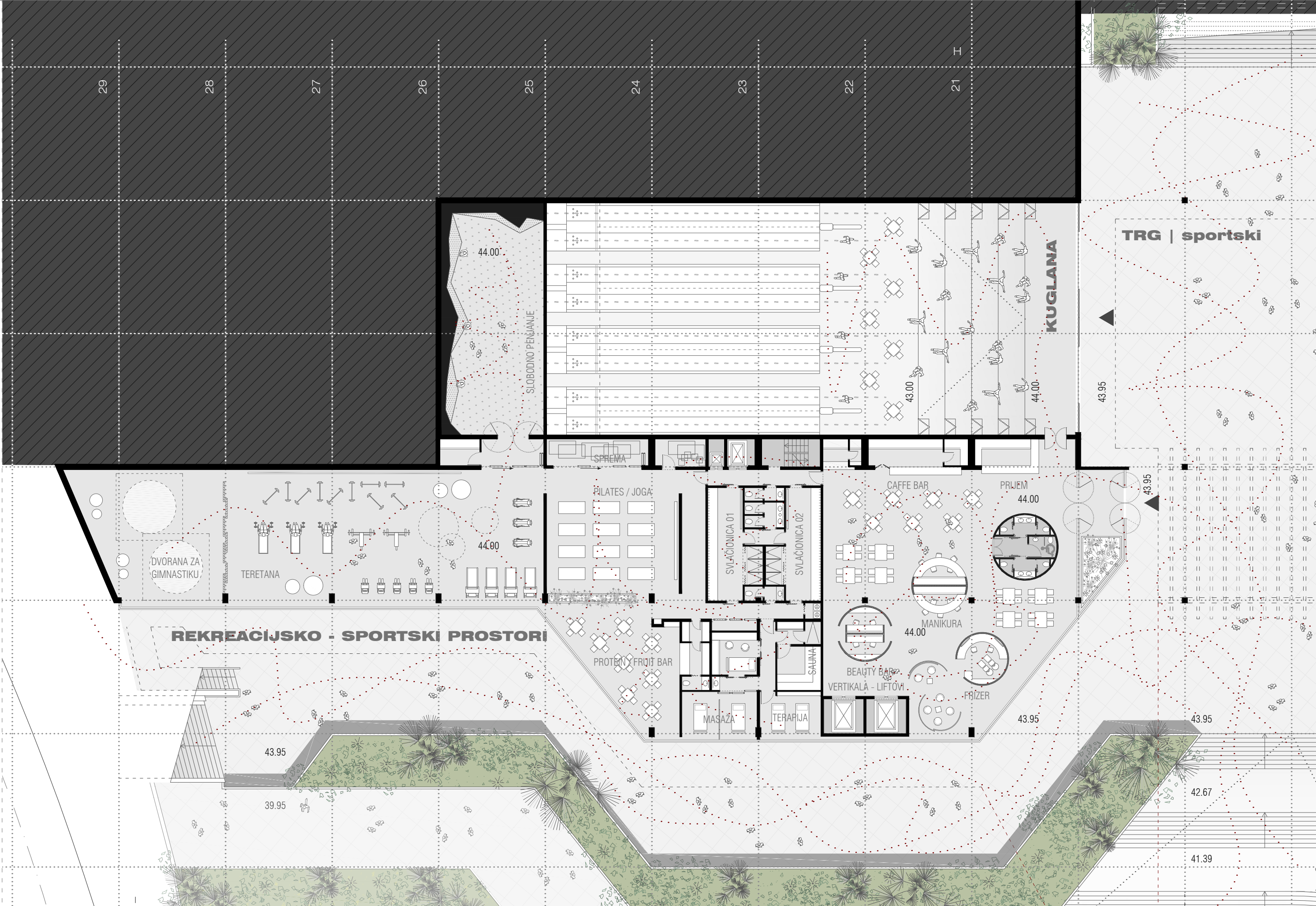
- prostor više namj. 480 m²
- kuglana 720 m²
- beauty salon / fruit bar 385 m²
- svlačionice 105 m²
- teretana 225 m²
- gimnastička dvorana 150 m²
- pilates / joga 140 m²
- slobodno penjanje 150 m²
- masaža / sauna 110 m²
- protein bar 80 m²
- sanitarije 40 m²
- vertikale 70 m²
- ukupno (u) : 2 655 m²

vanjski prostori :

- park 5 300 m²
- trg | 'sport' 1 450 m²
- ukupno (v) : 6 750 m²

P+5

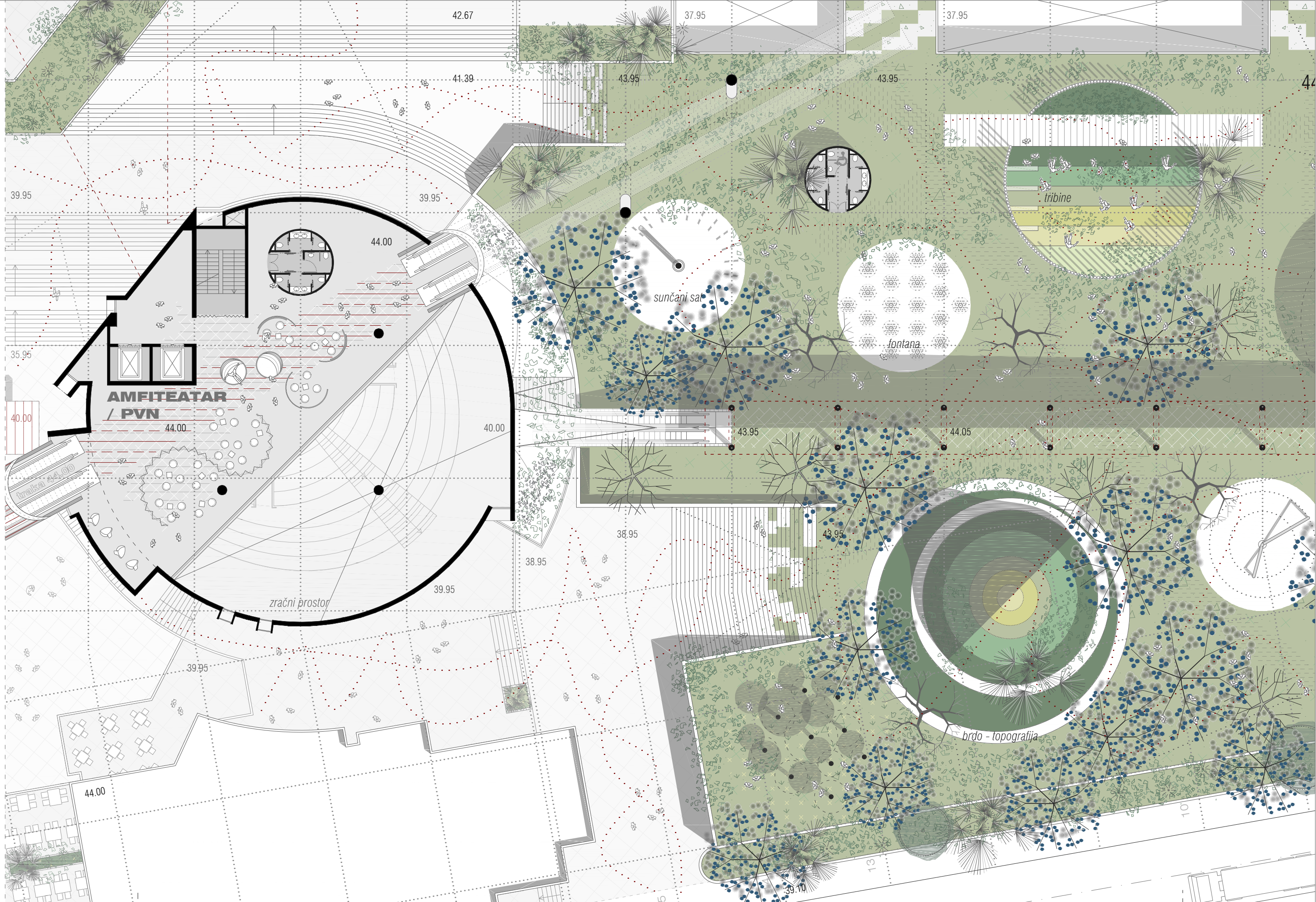

1 : 250
44.00 - zoom

noviKo(n)teks(t) | dino perčić
DIPLOMSKI RAD

dino perčić | noviKo(n)teks(t)
DIPLOMSKI RAD

1 : 250
47

1 : 250

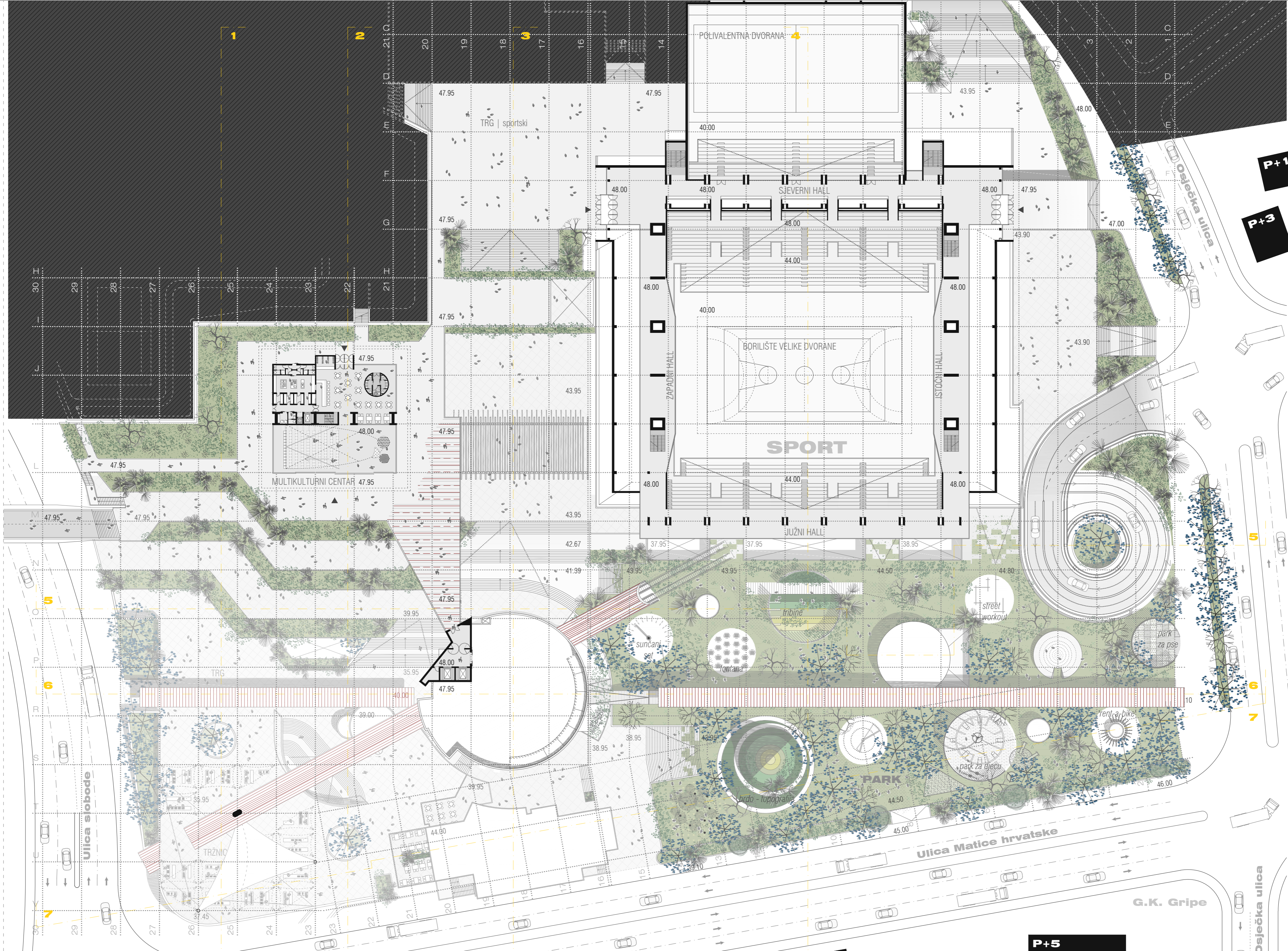
44.00 - zoom

noviKo(n)teks(t) | dino perčić
DIPLOMSKI RAD

dino perčić | noviKo(n)teks(t)
DIPLOMSKI RAD

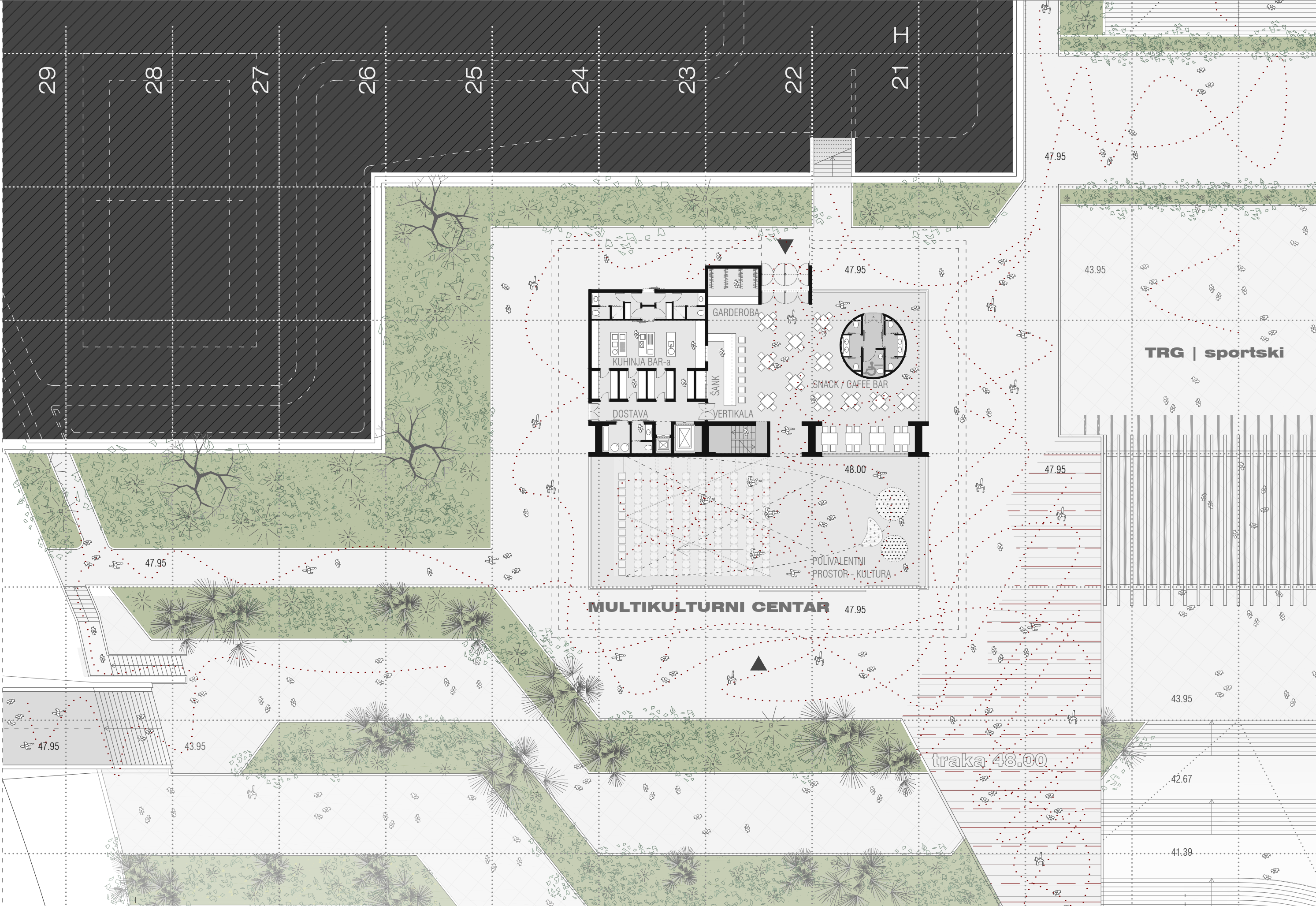
1 : 250

48

unutrašnji prostori :

multikulturni centar	250 m ²
snack bar	180 m ²
snack bar pogon	90 m ²
garderoba	10 m ²
sanitarije	20 m ²
vertikale	90 m ²
ukupno :	640 m²

TRG | sportski

MULTIKULTURNI CENTAR

traka 48.00

1 : 250

noviKo(n)teks(t) | dino perčić

48.00 - zoom

DIPLOMSKI RAD

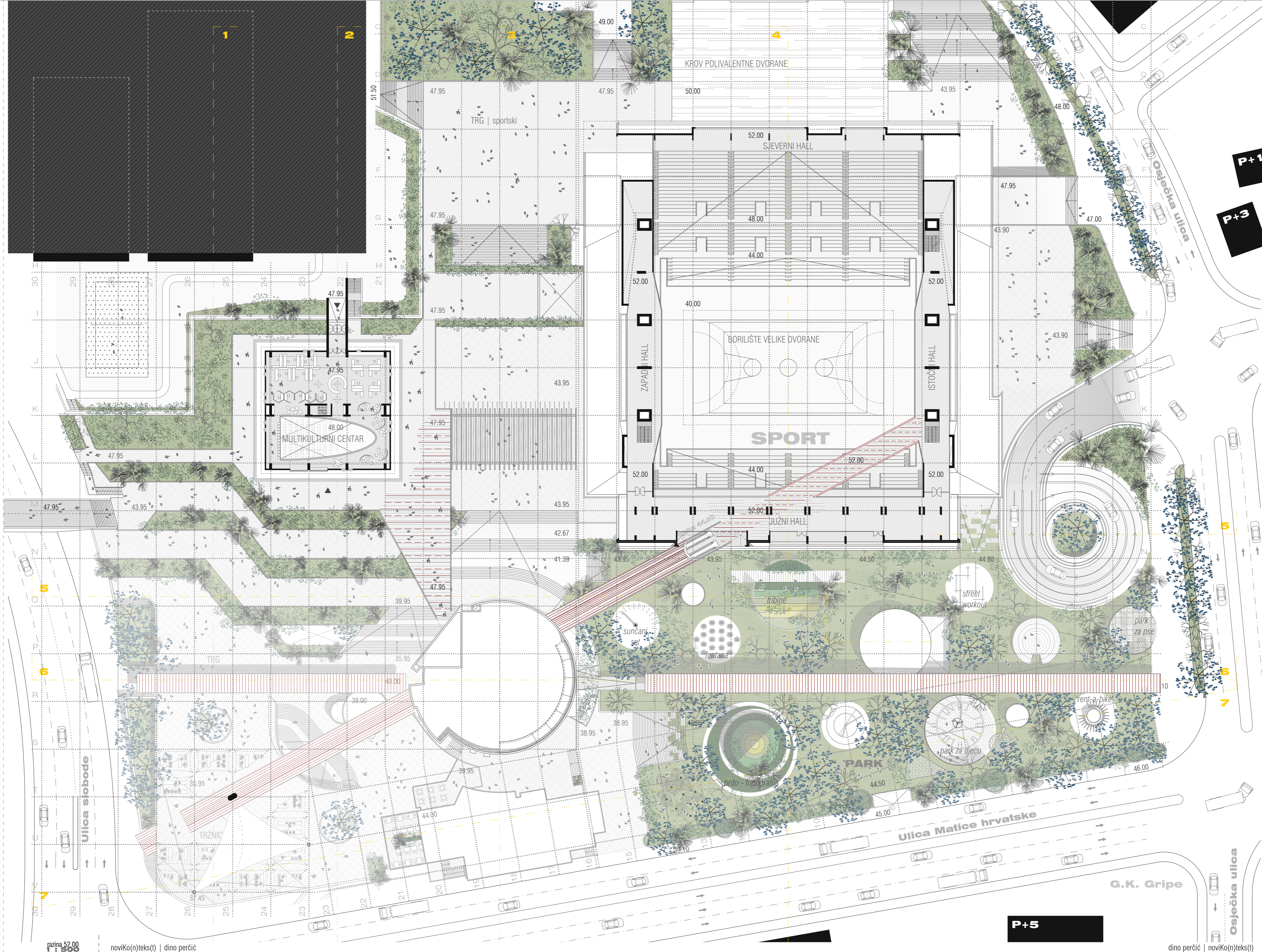
dino perčić | noviKo(n)teks(t)

DIPLOMSKI RAD

1 : 250

50

39.95

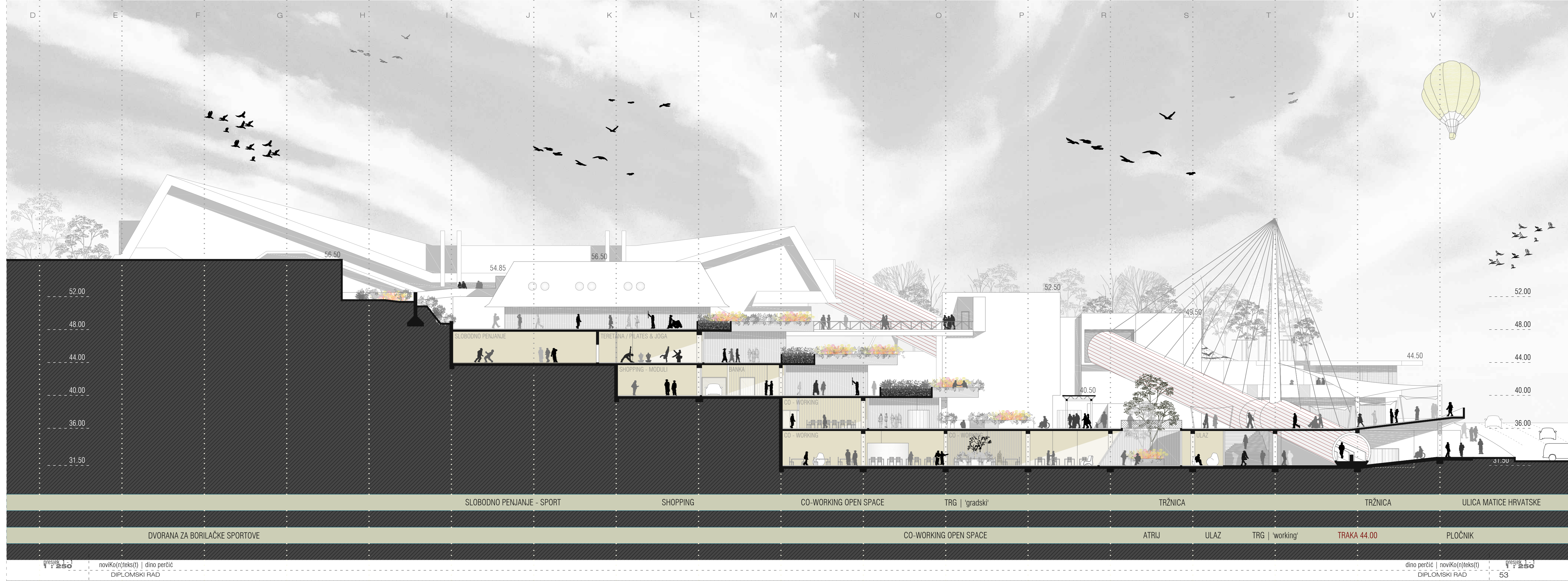

unutrašnji prostori :

- multikulturni centar 250 m²
- radni prostor 240 m²
- vertikale 20 m²

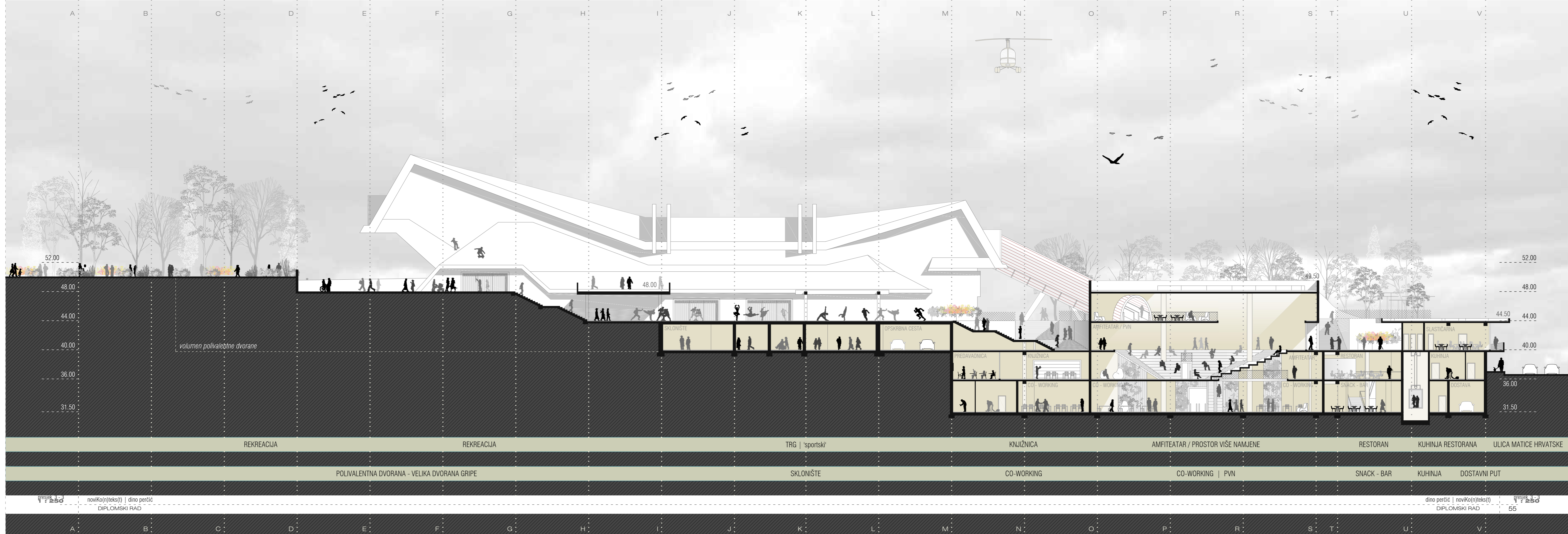
ukupno : 610 m²

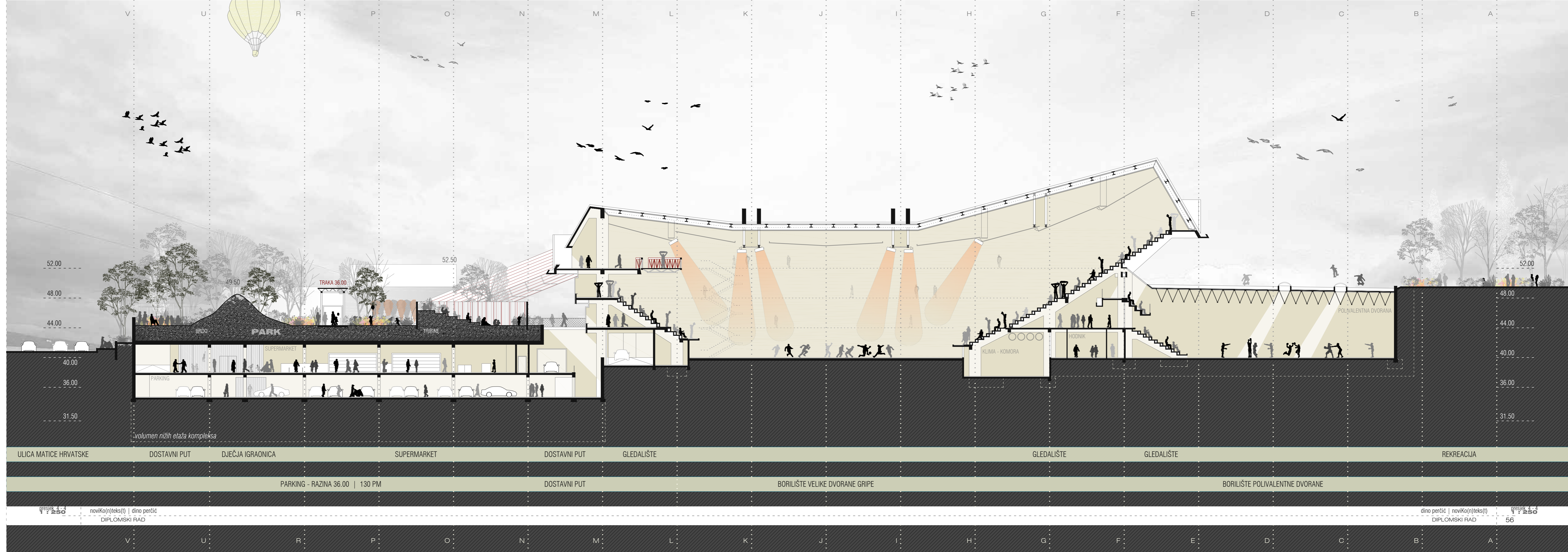

BRDO PARK

TRAKA 36.00

TRIBINE

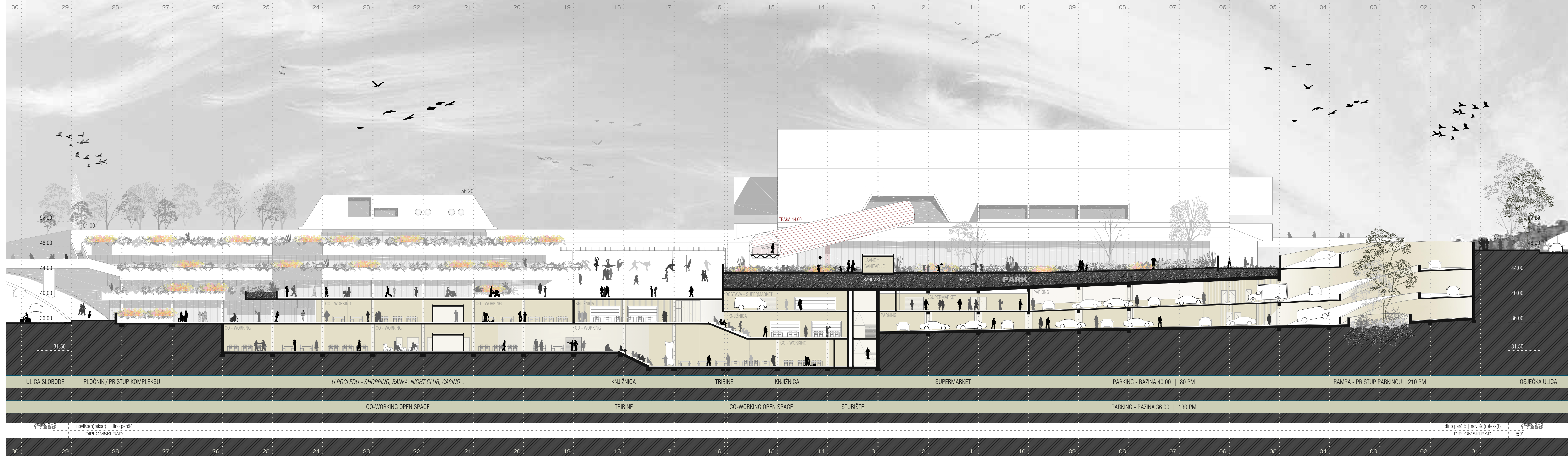
KLIMA - KOMORA

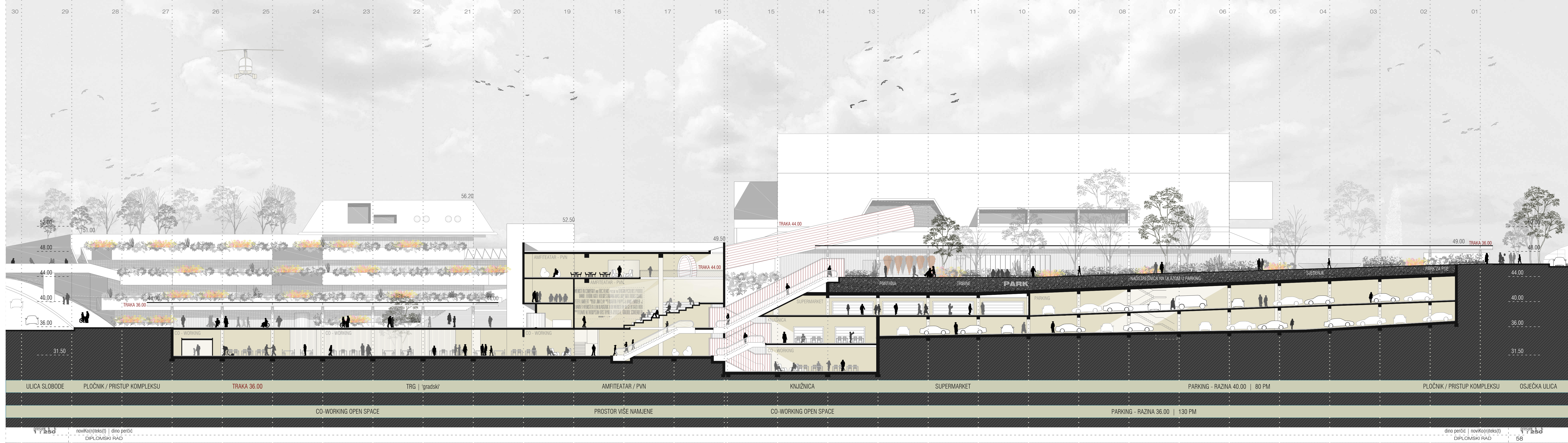
HODNIK

POLIVALENTNA DVORANA

ULICA MATICE HRVATSKE DOSTAVNI PUT DJEČJA IGRAONICA SUPERMARKET DOSTAVNI PUT GLEDALIŠTE GLEDALIŠTE GLEDALIŠTE REKREACIJA

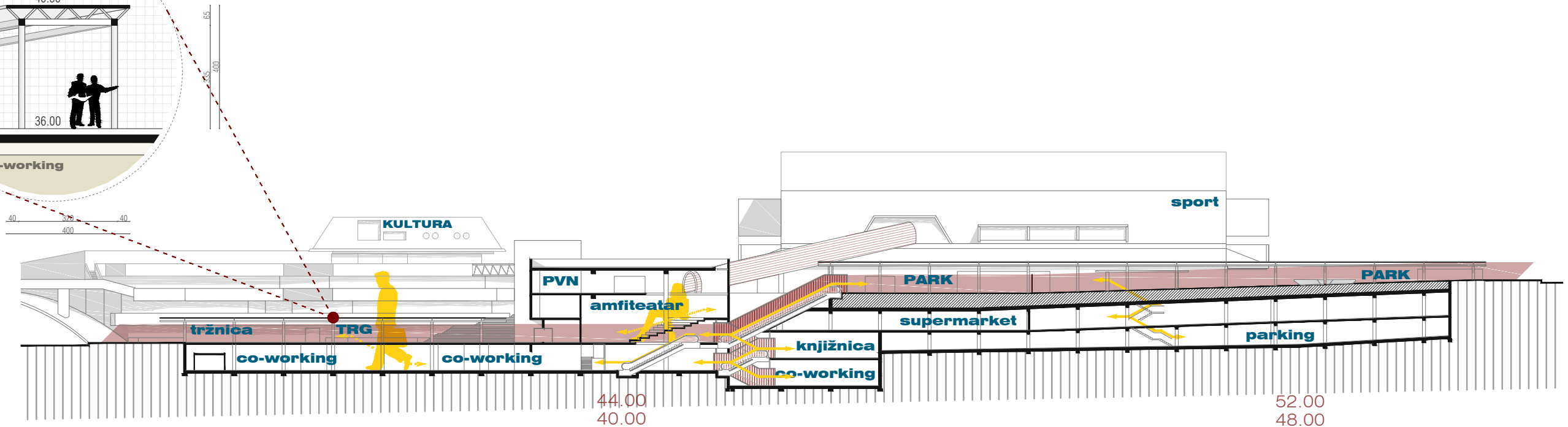
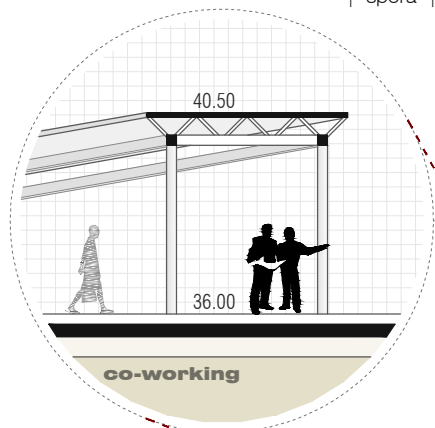
PARKING - RAZINA 36.00 | 130 PM DOSTAVNI PUT BORILIŠTE VELIKE DVORANE GRIPE BORILIŠTE POLIVALENTNE DVORANE

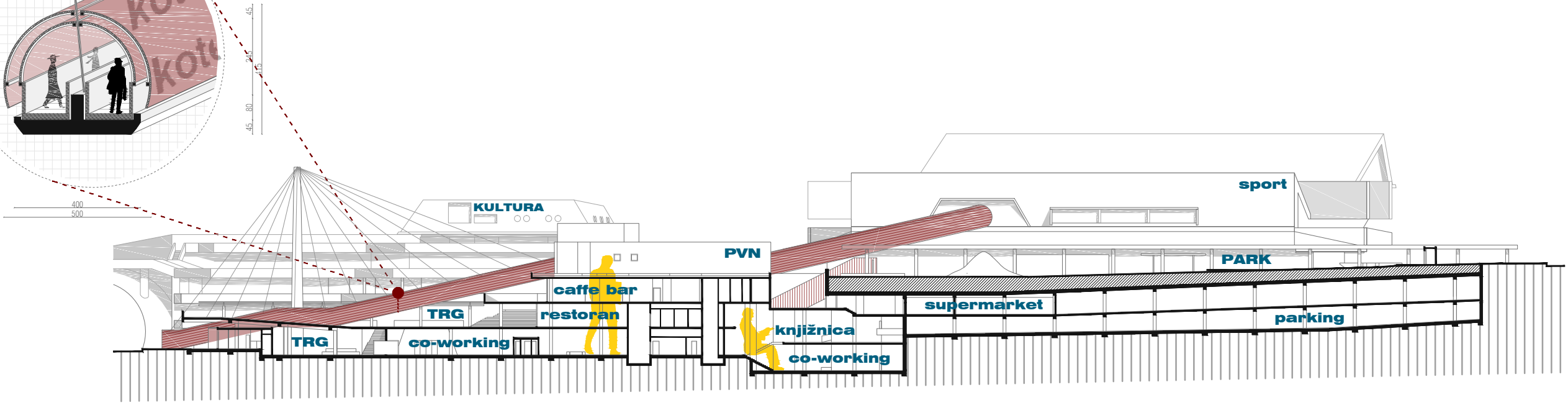
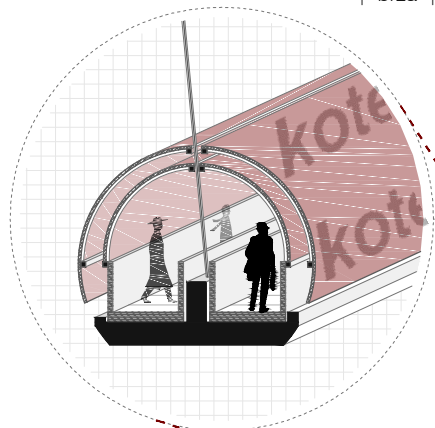

TRAKA 36.00
| spora |

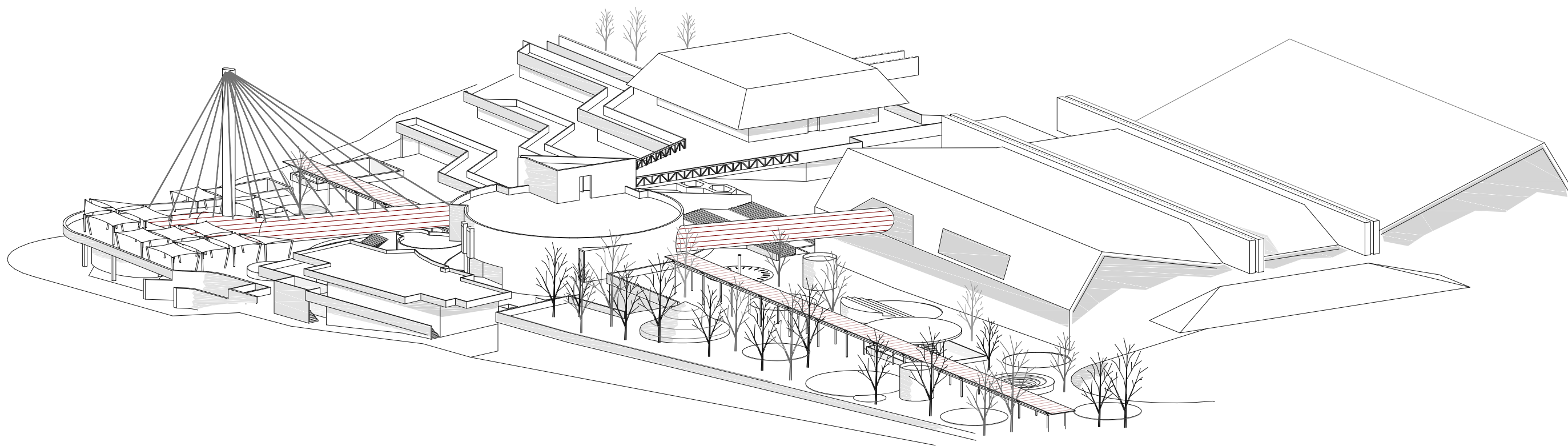

ulica	pristup	tržnica	trg gradski	amfiteatar / PVN	park zelenilo	parking	sport	pristup	ulica
36.00	36.00	36.00	36.00	36.00	44.00 - 46.50	38.00	44.00	46.50	46.00
			31.50	31.50		34.70	40.00		

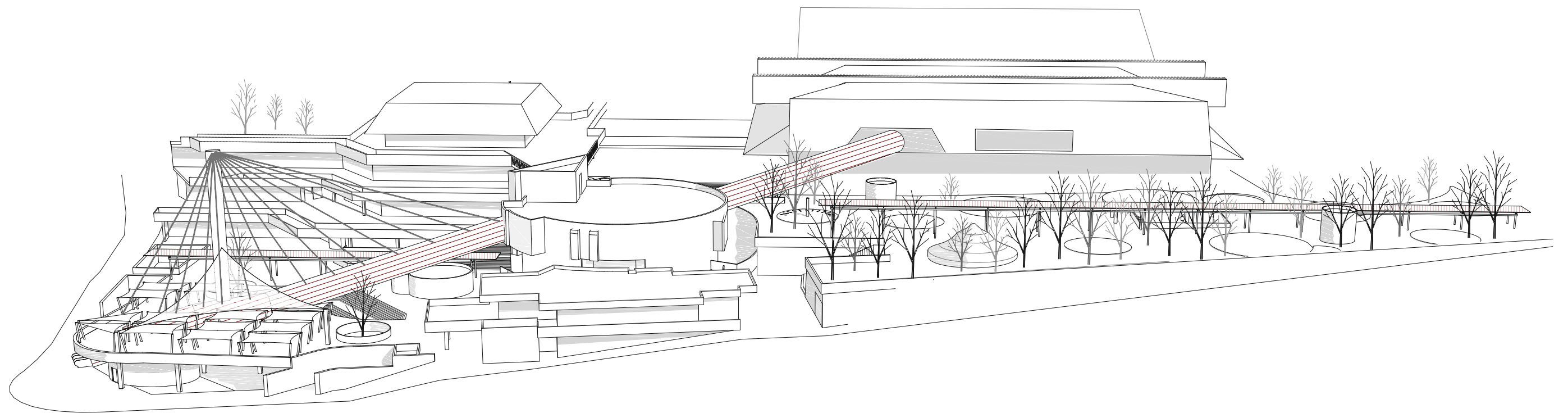
TRAKA 44.00
| brza |

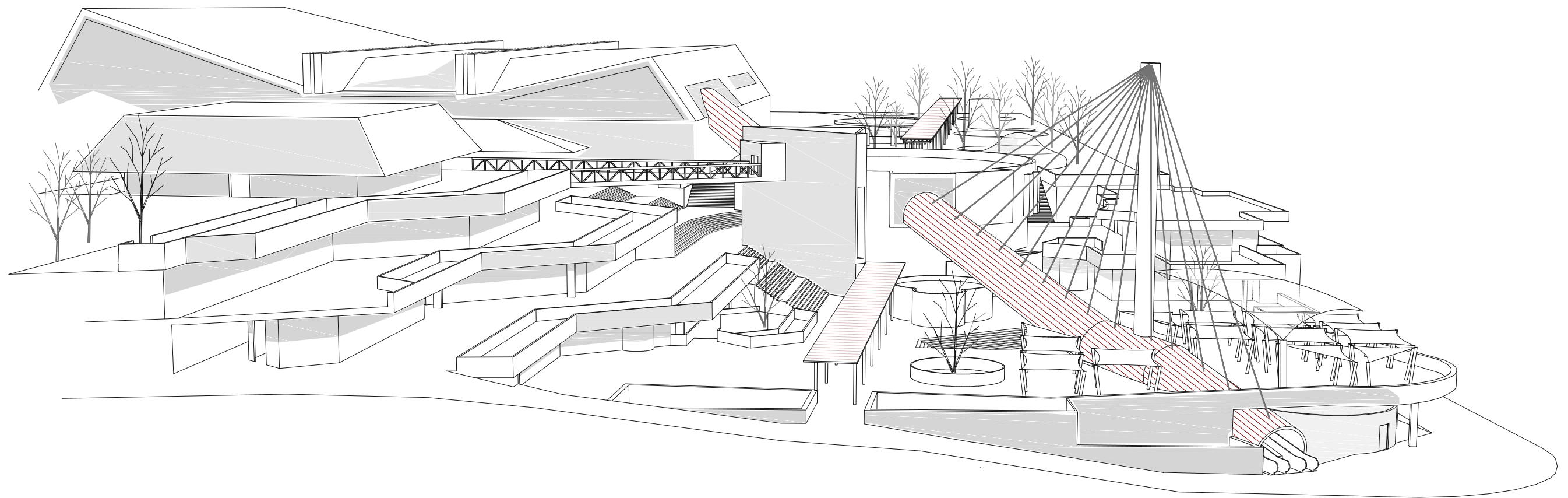

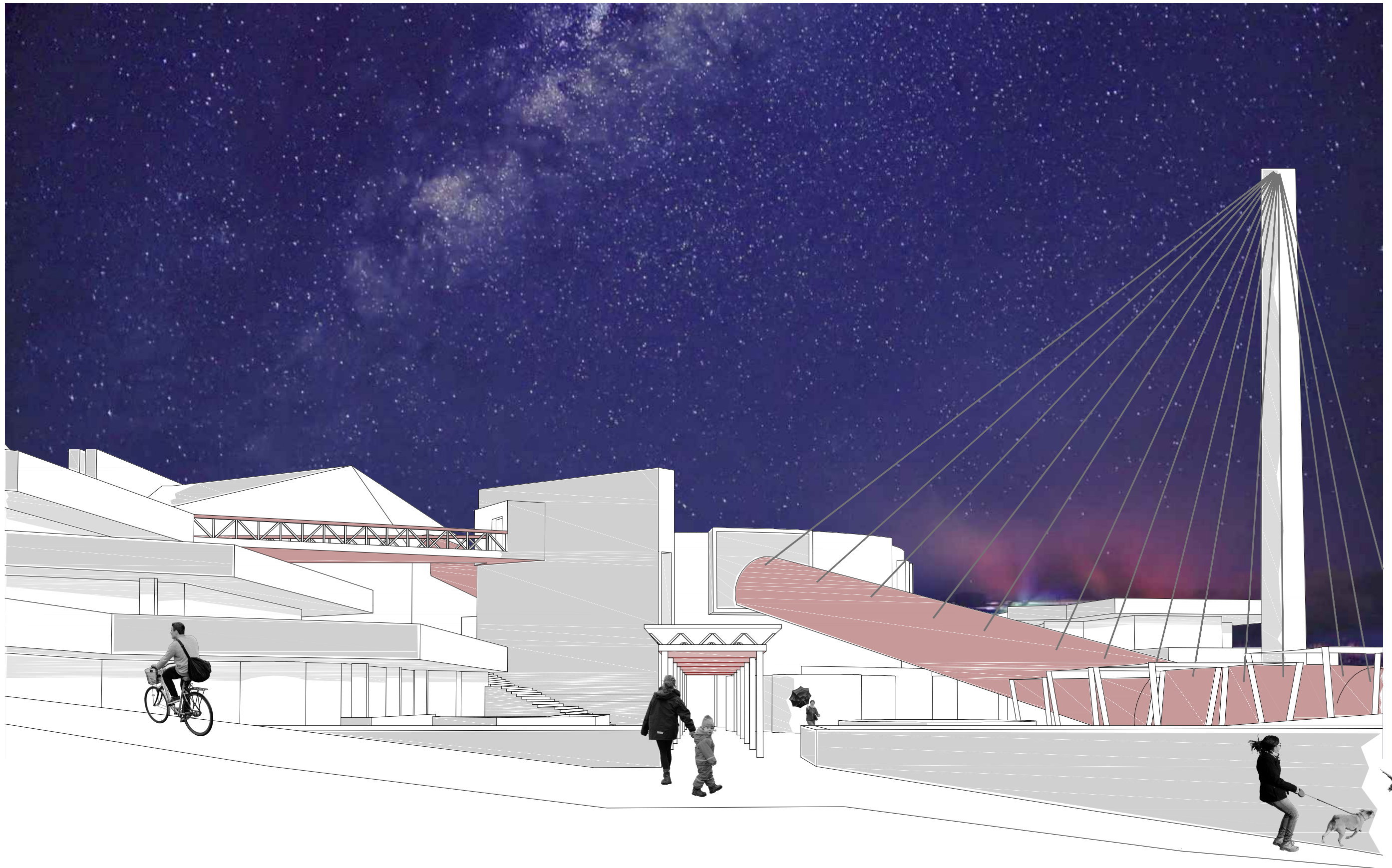
pristup	tržnica / trg	traka 44.00	amfiteatar / PVN	traka 44.00	sportska dvorana	pristup
32.50	36.00		44.00		52.00	44.00
	31.50		40.00		48.00	
			36.00		44.00	
			31.50		40.00	

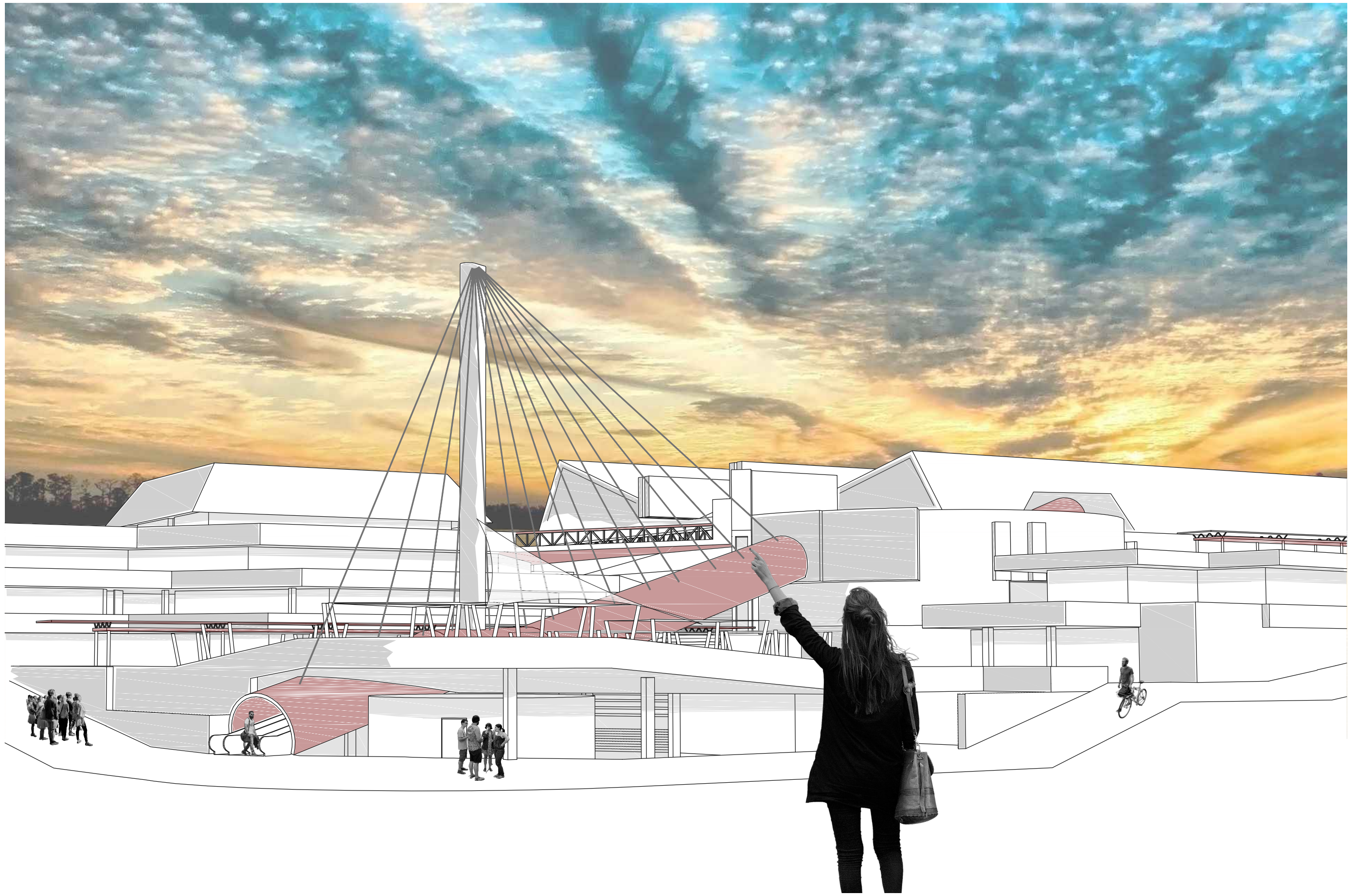

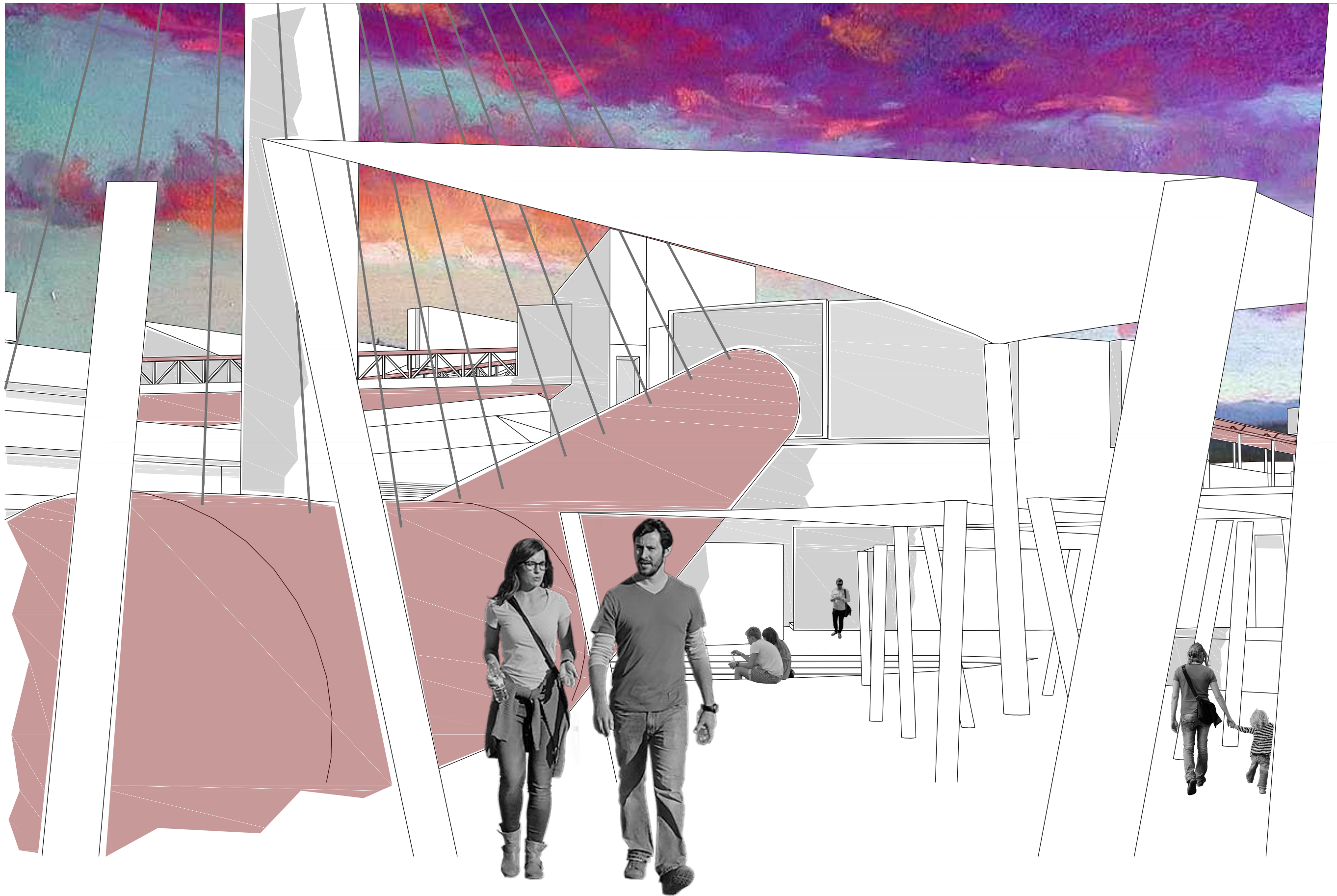

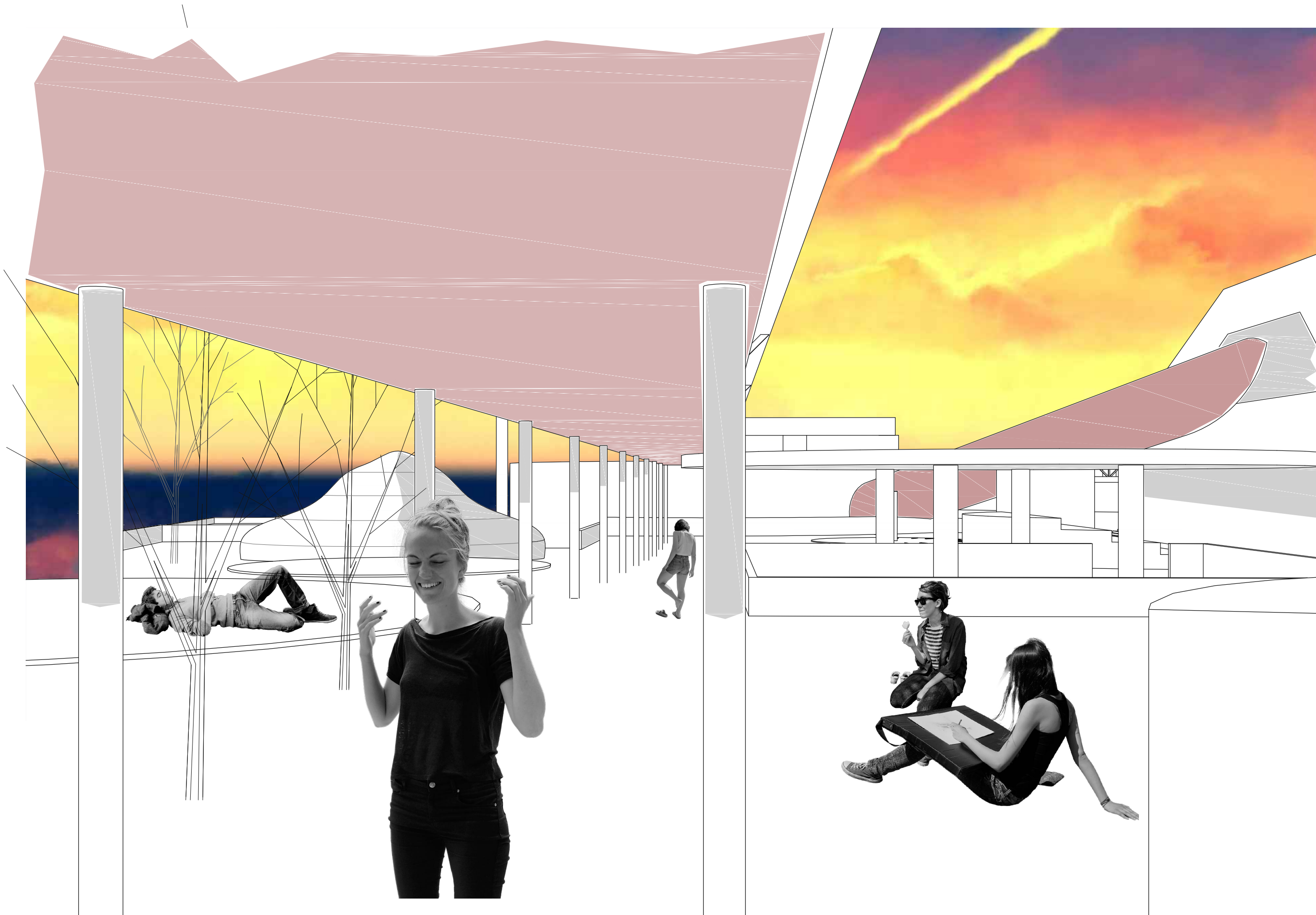

- Bilandžić, Dušan (1999.) Hrvatska moderna povijest, Zagreb
  - Dežulović, Boris (2005.) Prokletstvo Starog placa, 'Majstori s mora : antologija tekstova', Zagreb
  - Cetinić, Frano (1979.) Međunarodni položaj Mediterana, 'Pogledi 9', br. 2
  - Čovjek i prostor (11/1979.) Split kroz Mis, Mis kroz Split, br. 11
  - Diani, Mario (2000.) The concept of social movement
  - Duda, Igor (2009.) Svakodnevni život i potrošačka kultura u Hrvatskoj 1970-ih i 1980-ih, Zagreb
  - Eco, Umberto (1967.) Opera aperta
  - Feher, Ferenc; Heller, Agnes; Markus, Gyorgy (1983.) Dictatorship over Needs, New York
  - Hyder Patterson, Patrick (2011.) Bought and Sold: Living and Losing the Good Life in Socialist Yugoslavia
  - Garber, Mario; Škrbić, Gojko (2011.) Hajduka bih dao Andabaku, 'Slobodna Dalmacija'
  - Goodwin, Jeff; Jasper, James M. (2003.) The social movements reader
  - Graf von Krockow, Christian (1984.) Sport, društvo, politika, 'Pogledi 14', br. 3
  - Knežević, Snješka (2000.) Centar Zagreba klizi prema jugu - uz viziju razvoja grada, 'Fokus'
  - Leburčić, Anči; Maroević, Maja; Šuljug, Zorana (2005.) Legalna ilegala, Split
  - Javorski, Mihajlo (1979.) Mediteran i vanjska politika SFRJ, 'Pogledi 9', br. 2
  - Jones, Drew; Sundstedt, Tom; Bacigalupo, Tony (2009.) I'm outta here
  - Koolhaas, Rem (2001.) Junk space, esej
  - Koolhaas, Rem (1978.) Delirious New York : A Retroactive Manifesto for Manhattan
  - Koolhaas, Rem (1995.) The Generic City, Small, Medium, Large, Extra-Large, OMA
  - Markovina, Dragan (2014.) Mediteranske igre Split 1979. : Presudni korak u modernizaciji grada, Split
  - Marović, Duško (1978.) Mediteranske igre, 'Povijest sporta 9', br. 36
  - Miličić, Jakša (2009.) MIS je Splitu dao klasu, 'Slobodna Dalmacija'
  - Pavičić, Jurica (2005.) Kako smo sanjali Liverpool, 'Majstori s mora : antologija tekstova', Zagreb
  - Peračić, Dinko; Veljačić, Miranda (2010.) Projekt Dom mladih u Splitu, 'Jutarnji list'
  - Pickvance, Chris (2003.) From urban social movements to urban movements
  - Putnam, Robert (2001.) Social capital
  - Skataretiko, Ante (1980.) Drug Tito i Mediteranske igre, 'Povijest sporta 11', br. 43
  - Skataretiko, Ante (1999.) MIS je dijete grada Splita, 'Slobodna Dalmacija'
  - Smoje, Miljenko (1981.) Dnevnik jednog penzionera, Zagreb
  - Šverko, Ana (2016.) Grad (ni)je kuća, Split
  - Šviderski, Mihajlo (1989.) Mediteranske igre, 'Povijest sporta 20', br. 83
  - Tschumi, Bernard (1994.) Architecture and Disjunction
  - Tschumi, Bernard (2012.) Red is not a colot
  - Udruga Motel Trogir (2016.) Neobjavljeni temat : Koteks Gripe
  - Viđak, Vjekoslav (2005.) VIII. Mediteranske igre u Splitu, 15.-29. rujna 1979., 'Split u Titovo doba', Split
  - Vrcan, Srđan (1984.) Ponovno o sportu i politici, 'Pogledi 14', br. 3
  - Žugić, Zoran (2000.) Sociologija sporta, Zagreb
-
- Generalni urbanistički plan grada Splita (sl. glasnik 01/06) 25. siječnja 2006. godine
  - NN 89/2011 : Pravilnik o obliku, sadržaju i načinu vođenja registra kulturnih dobara Republike Hrvatske
  - NN 152/2014 : Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara

■ ZAHVALE

mentorici Ivi Letilović, komentorici Ani Šverko,
Diani Magdić za pronalazak postojeće dokumentacije bez čije pomoći ne bi bilo ni rada,
te uredu MOD na nesebičnoj usluzi radne atmosfere i prostora;
prijateljima Marinu i Paoli

veljača, 2017.